

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

№ 13 [2747]

Пятніца, 28 сакавіка 1975 г.

Цана 8 кап.

СВЯТА ВЯСНЫ І БРАЦТВА

Дні літаратуры і мастацтва Беларускай ССР у Савецкай Літве сталі сапраўдным святам культур двух брацкіх народаў-суседзяў.

Ва ўсіх кутках літоўскага краю ў гэтыя вясеннія дні дэманструюць сваё майстэрства пісьменнікі і кампазітары, мастакі і артысты.

Матэрыялы аб гэтай значнай падзеі ў мясці брацкіх рэспублік чытайце на другой, чацвёртай, пятай і дванаццатай старонках.

Выступаюць Дзяржаўны народны аркестр і Дзяржаўны народны хор БССР.

Спявае квартэт «Купалінка».

І. Чыгрынаў, А. Жукаўскас, М. Танк, І. Авіжус.

Заслужаная артыстка БССР С. Вульчыч і літоўскі літаратар Э. Матвейкас.

ДЭКАДА КНІГ БРАЦКІХ КРАІН

Дзяржаўны камітэт Савета Міністраў БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю зацвердзіў план падрыхтоўкі і правядзення ў Беларусі дэкад кнігі сацыялістычных краін у 1975 годзе.

Дэкада кнігі Чэхаславацкай Сацыялістычнай Рэспублікі будзе праведзена ў Гомелі 5—14 чэрвеня. Трэцяга верасня ў Мінску адкрыецца Дэкада кнігі Польскай Народнай Рэспублікі а восьмага верасня ў Магілёве — кнігі Народнай Рэспублікі Балгарыі. 6—15 кастрычніка ў Мінску пройдзе Дэкада кнігі Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі.

У час правядзення дэкад паўсюдна адбудуцца літаратурныя вечары, будзе арганізаван продаж кніг, вышуканыя выдавецтвамі сацыялістычных краін, а таксама выданні польскіх, нямецкіх, балгарскіх і чэхаславацкіх пісьменнікаў у перакладах на рускую і беларускую мовы.

БЕЛТА.

НЕКАЛІ тут, на беразе Свіслачы, стаяла невялікая кузня. Восемню 1881 года кузня купіў адзін з мінскіх неацыянтаў і пабудоваў на яе месцы невялікае прадпрыемства па вырабу чыгуначных кастылёў. Адсюль і бярэ сваю гісторыю Мінскі станкабудаўнічы завод імя Кірава, які неўзабаве будзе адзначаць свой стогадовы юбілей.

Сёння прадукцыя завода вядома далёка за межамі рэспублікі і краіны. Магутныя працяжныя станкі, якія тут выпускаюць, можна ўбачыць на прадпрыемствах Чэхаславацкай і Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі, Індыі і Егіпта. Прадукцыя завода была адзначана вялікім золатам медальём Лейпцыгскага кірмашу, некаторым мадэлям станкоў (а тут гэтых мадэлей больш чым 300) прысвоены дзяржаўны Знак якасці.

Пра ўсё гэта і многае іншае з жыцця завода даведзеся ўдзельнікі вяязнога пасяджэння камісіі па нарысу і публіцыстыцы пры Саюзе пісьменнікаў БССР. На сустрэчу з кіраўцамі прыйшлі Аляксей Кулакоўскі, Іван Навуменка, Уладзімір Юрэвіч, Анатоль Кудравец, Янка Сіпакоў, Алесь Савіцін, Валодзіцкі Мыслівец, Сцяпан

НА ПАСТАЯННУЮ ПРАПІСКУ

Вязное пасяджэнне камісіі па нарысу і публіцыстыцы пры СП Беларусі

Кухараў, Уладзімір Кузьмяноў, Васіль Якавенка.

Мэта пасяджэння — устанавіць цесныя кантакты з калектывам завода, зрабіць пастаянную творчую прапіску пісьменнікаў на прадпрыемстве.

Навукова-тэхнічная рэвалюцыя, рабочы сямідзесяты гадоў... Паныці вельмі ёмка, шматзначныя. Пра гэта пачынаеш думаць тут, на заводзе, ужо з першых крокаў.

Аддзел аўтаматызаванай сістэмы кіравання вытворчасцю (АСКВ). З вялікай цікавасцю і ўвагай госці праслухалі расказ аб рабоце інфармацыйна-вылічальнага цэнтара завода, абсталяванага электрона-вылічальнай машынай. Матэматыкі, электроншчыкі, іншыя раней не чулыя на такім прадпрыемстве прафесіі, набылі тут пастаянную прапіску. Новыя спецыялісты замяняюць працу дзесяткаў наміроўшчыкаў, учетчыкаў, бухгалтараў. ЭВМ вядзе не толькі ўлік тысяч і тысяч дэталей, вы-

конвае іншыя вытворчыя задачы, але налічвае зарплату для кожнага рабочага.

Галоўны канструктар завода Анатоль Сававіч Лісіца быў гідам літаратараў у зборачным цэху, дзе нараджаюцца станкі розных марак.

Потым адбылася сустрэча пісьменнікаў з заводскім актывам. Галоўны інжынер прадпрыемства Пётр Міхайлавіч Клімаў расказаў аб заводзе, перспектывах яго развіцця, аб лепшых людзях.

Літаратары і члены камісіі па сувязі з Саюзам пісьменнікаў БССР, створанай пры парткоме завода, абмеркавалі праект дагавору на творчую садружнасць паміж прадпрыемствам і СП Беларусі. Сярод пунктаў праекта — стварэнне кнігі нарысаў пра лепшых кіраўцаў і кнігі ўспамінаў ветэранаў, прысвечанай стогадоваму юбілею завода, арганізацыя літаб'яднання, сустрэчы з пісьменнікамі, канферэнцыі чытачоў і інш.

Вельмі дзейны і плённы ўплыў рашэнняў снежаньскага пленума ЦК КПСС, выступлення Леаніда Ільча Брэжнева на гэтым пленуме і Звароту ЦК КПСС да партыі, да савецкага народа адчуваецца ў нашым жыцці ўсё больш і больш. Камуністы пісьменніцкай арганізацыі, усе пісьменнікі і супрацоўнікі друкаваных органаў, работнікі апарату і іншыя ведаемтваў успрынялі гэтыя гістарычныя дакументы, як самую асяцую, канкрэтную і натхняльную праграму свайго дзейнасці, творчай і грамадскай, свайго найбольш актыўнага ўдзелу ва ўсенароднай барацьбе за ажыццяўленне ганчальна-акадэмічных задач, праслухальных XXIV з'ездам КПСС.

У 1975 годзе перад краінай стаяць задачы, якія маюць велізарнае акадэмічнае, палітычнае і міжнароднае значэнне, — падкрэсліў на Пленуме ЦК таварыш Л. І. Брэжнеў. — Трэба ўзніць усю партыю, увесць народ на іх вырашэнне, пэўна партыйны актыў, дабіцца таго, каб барацьба за выкананне і перавыкананне пяцігадовага плана стала глыбока ўнутранай, асабістай патрэбнасцю кожнага камуніста, кожнага працаўніка».

Гэта вельмі глыбокія словы. І перш за ўсё — яны своечасовыя, патрэбныя, зусім адпаведныя духоўным імкненням усіх сумленных працаўнікаў нашага грамадства. Асабістай патрэбнасцю людзей становіцца ў нас — рабіць, ажыццяўляць тое, што неабходна грамадству, што набліжае нас да камунізму.

Асабістай патрэбнасцю ўсіх савецкіх пісьменнікаў, у тым ліку і беларускіх, усё больш і больш становіцца імкненне праўдзіва і яскрава паказаць людзей, у чыіх справах і помывах адлюстроўваецца вялікая эпоха будаўніцтва камунізму.

Апошнія часы асабліва характэрныя актыўным паваротам пісьменнікаў і нашых друкаваных органаў да тэм сучаснасці, дабратворным імкненнем яшчэ больш наблізіцца да таго асяроддзя нашага грамадства, якое непасрэдна стварае матэрыяльныя каштоўнасці, да тых энтузіястаў, якія з'яўляюцца актыўнымі і нястомнымі змагаюцца за выкананне пяцігодкі.

Пісьменнікі і ўвесь творчы калектыв часопіса «Неман» ужо даўно ўступілі ў творчую садружнасць з працоўнымі рэзервамі рэспублікі і паспяхова працягваюць гэтую садружнасць. Супрацоўнікі часопіса — частая госці ў навучальных установах працоўных рэзерваў, у іхніх інтэрнатах, майстэрнях. Часопіс сістэматычна змяшчае на сваіх старонках даволі цікавыя матэрыялы аб лепшых людзях гэтых калектываў.

Але рэдакцыя не абмяжоўваецца працоўнымі рэзервамі. Тут увесь час падтрымліваецца творчая сувязь і з Мінскім заводам электрона-вылічальных машын. Загальны аддзел часопіса, пісьменнікі, камуніст Аркадзь Савельчаў па-сапраўднаму здружыўся з лепшымі людзьмі гэтага завода, і гэта памагае яму працаваць над раманам пад назвай «Інжынеры», прысвечаным энтузіястам перадавой навуцы і тэхніцы. Пісьменнік Уладзімір Кудзінаў, супрацоўнік часопіса, сістэматычна цікавіцца работай навукова-даследчых інстытутаў і лабараторый, якія даследуюць праблемы сельскай гаспадаркі. Вынікам гэтай садружнасці з'явілася яго апавесць «Сага пра бульбу», якая будзе апублікавана ў наступнай кніжцы часопіса. Паспяхова працуе над новымі творами і яшчэ адзін супра-

ЗМЕСЧАНА ў «СОВЕТСКОЙ ЛИТВЕ»

Літоўскія газеты шырока расказваюць пра Дні літаратуры і мастацтва Беларускай ССР у Савецкай Літве. На старонках друкуюцца творы беларускіх пісьменнікаў, артыкулы дзеячаў культуры і мастацтва Беларусі.

Так, у газете «Советская Литва» змешчаны артыкулы міністра культуры БССР Ю. Міхневіча «Дружбы глыбокія крыніцы», старшыні праўлення Саюза мастакоў БССР В. Пратасені «Пра час

і пра сябе», намесніка старшыні праўлення Саюза пісьменнікаў БССР А. Грачанікава «Думаючы аб брацтве».

У гэтай жа газете надрукаваны вершы «Брацтва» Міколы Хведаровіча, «Пра анкету» Еўдакіі Лось, «Літве» Эды Агняцвет, «Дзень перамогі» Казіміра Камейшы, апавяданне «Народны камісар» Івана Чыгрылава, творы іншых беларускіх аўтараў.

АДРАСУЕЦА ДЗЕЦЯМ

Адбыўся сход секцыі дзіцячай літаратуры Саюза пісьменнікаў БССР. Са справаздачным дакладам аб рабоце бюро секцыі выступіў Павел Кавалёў. Дакладчык зрабіў аналіз лепшых твораў для дзяцей, якія выйшлі ў апошні час асобнымі кнігамі і надрукаваны ў перыядыцы. «Усё нас радуе, — сказаў ён, — што з кожным годам павялічваецца колькасць твораў для дзяцей, павышаецца іх ідэйна-мастацкі ўзровень. Важнейшай тэмай беларускіх дзіцячых пісьменнікаў з'яўляецца тэма гераізму і патрыятызму народа. Юнага чытача не могуць не хваляваць праўдзівыя творы аб Вялікай Айчыннай вайне, аб героях-партызанах і падпольшчыках».

Паспяхова распрацоўваецца нашымі дзіцячымі пісьменнікамі і тэма сучаснасці. У мінулым годзе з'явіліся новыя празічныя, драматычныя

і паэтычныя творы, якія расказваюць аб працоўным гераізме народа, вучобе школьнікаў, іх лянцёрскіх справах. Аповесці, апавяданні, вершы і казкі выходзяць у юных чытачоў пацупце любові да роднага краю, дружбы і інтэрнацыяналізму.

У спрэчках выступілі пісьменнікі С. Шушкевіч, М. Барсток, Э. Агняцвет, А. Шашкоў, А. Махнач, В. Вітка, І. Васілеўскі, А. Якімовіч.

На сходзе быў абраны новы склад бюро секцыі дзіцячай літаратуры. У яго ўвайшлі пісьменнікі П. Кавалёў, А. Якімовіч, Г. Васілеўская, А. Васілевіч, В. Вітка, В. Зуёнак, Э. Агняцвет, С. Міхальчук, В. Казько, М. Барсток, В. Хомчанка, М. Гамолка. Старшынёй секцыі абраны П. Кавалёў, намеснікам — М. Гамолка, сакратаром — Г. Васілеўская.

У СВЯТЛЕ РАМНЫ

27 САКАВІКА —

МІЖНАРОДНЫ ДЗЕНЬ ТЭАТРА

Сярод мерапрыемстваў, якія наладзіла тэатральная грамадскасць у сувязі з гэтым традыцыйным святам, і такое — з Віцебска паведзана: коласавыя правалі заключныя заняткі народнага ўніверсітэта культуры на паўшэфным заводзе «Чырвоны Кастрычнік». Універсітэт дзейнічаў на працягу года. На заключным занятку адбылася гутарка на тэму «Уменне быць глядачом» галоўнага рэжысёра трупы коласавыя заслужанага дзеяча мастацтваў БССР С. Казіміроўскага, пасля чаго быў паказан спектакль «Доктар філасофіі» Б. Нушыча. Калектыву прадпрыемства ўпершыню сёлета прысудзіў заводскія прэміі шэфам: за лепшае выкананне мужчынскіх ролей — народнаму артысту БССР І. Матусевічу, жаночых — народнай артыстцы БССР З. Канапелька, за вобраз маладога сучасніка — П. Ламану.

Дзень тэатра адзначаны прэм'ерамі, прысвечанымі подзвігу савецкіх людзей на франтах Вялікай Айчыннай вайны. «Лёнушка» Л. Ляонава паказвае віцэчонам Дзяржаўны драматычны тэатр імя Януба Коласа, паэтычную трагедыю «Вернасць» В. Бергольц — Брэсцкі драматычны тэатр імя Ленінскага камсамола Беларусі. Перад пачаткам спектакляў пра адлюстраванне на беларускай сцэне гераічных спраў патрыётаў Радзімы расказваюць глядачам вядучыя майстры, рэжысёры, прадстаўнікі артыстычнай моладзі тэатраў. Адбываюцца сустрэчы на заводах, у налгасах, у навучальных установах рэспублікі, дзе работнікі мастацтва знаёмяць аўдыторыю з бліжэйшымі пастаноўкамі п'ес аб тым, як 30 гадоў назад здабывалася Перамога.

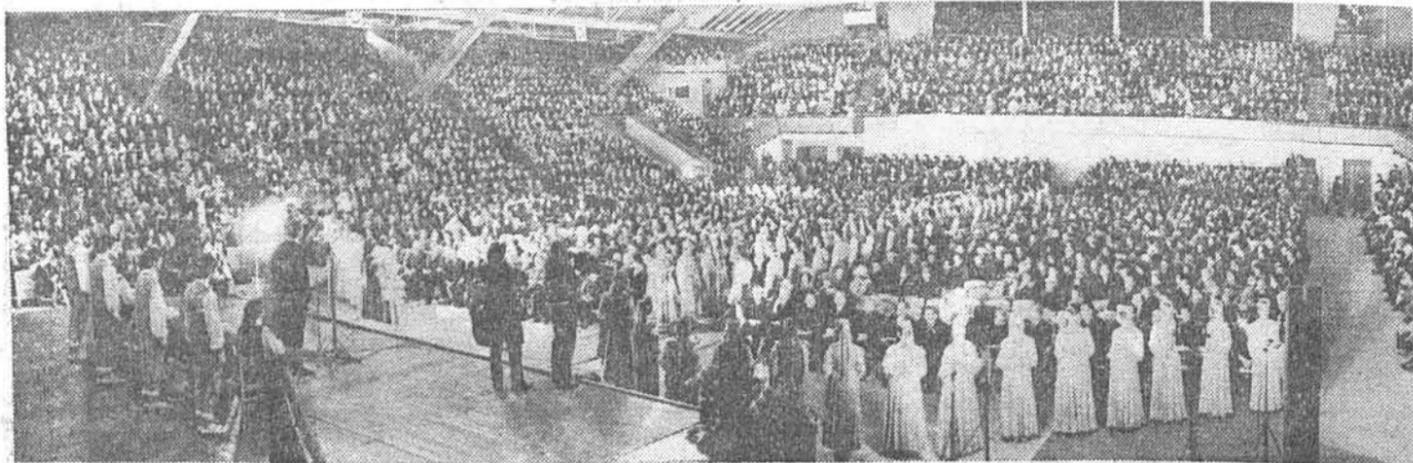
ДЗЕСЯЦЬ ДЗЁН З МАЛЫМ ТЭАТРАМ

Больш чым 15 тысяч глядачоў пабывала на спектаклях Дзяржаўнага ордэна Леніна акадэмічнага Малага тэатра Саюза ССР, якому на дзесяць дзён была аддадзена сцэна опернага тэатра ў Мінску. Жыхары сталіцы рэспублікі і яе госці ўбачылі спектакль «Так і будзе» па п'есе К. Сіманава, які масквічы прывезлі сюды ўпершыню. Іх новыя работы «Не ўсё кату масленіца» А. Астроўскага і «Сродак Макрануласа» К. Чапэка, а таксама добра знаёмую па мінулых гастролях камедыю Э. Скры-

ба «Шклянкі вады». У іх мінчане сустрэліся са сваімі любімымі акцёрамі Э. Быстрыцкай, Е. Веліхамым, Я. Веснікам, Т. Брамеевай, Н. Карніенка, В. Кенігсонам, В. Хахраковым і іншымі майстрамі сцэны.

25 сакавіка, развітаючыся з праслаўленым калектывам, дырэктар Беларускага тэатра оперы і балета М. П. Шаўчук ад імя беларускіх акцёраў і глядачоў сардэчна падзякаваў дарогім гасцям за радасць сустрэч з сапраўдным мастацтвам.

БЕЛТА.

Дні літаратуры і мастацтва Беларускай ССР у Савецкай Літве. Мітынг дружбы ў Каўнаскай гарадской спартыўнай зале. Фота Г. УСЛАВАВА. (БЕЛТА).

поўнік, пісьменнік і камуніст, член партбюро нашай партыйнай арганізацыі Віктар Казько. Сваю прыхільнасць да праблем сучаснасці, глыбокае разуменне гэтых праблем малады пісьменнік выявіў ужо ў ранейшых сваіх творах, апублікаваных у часопісах «Новый мир» і «Неман».

Я не разглядаю сёння публіцыстыку часопіса. А яна таксама ў аснове сваёй цікавая і грунтоўная, сугучная патрабаванням часу.

У часопісе «Польмя» таксама намала зроблена і робіцца цяпер для асветлення тэм сучаснасці, але тут не-

на выратавальнай станцыі Яўгена Радкевіча, «Маці і сын» Клаўдзіі Каліны, «Троці раунд» Міхася Кацюшэнікі, «Алешка» Міхася Даніленкі і іншыя.

З апавяданнямі пра сучаснасць выступілі ў часопісе Янка Брыль, Алена Васілевіч, Мікола Воранаў, Васіль Гігевіч, Анатоль Кудравец, Уладзімір Кузьмянкаў, Ніна Масёўская, Міхась Паракневіч, Алесь Масарэнка і іншыя.

У кожным нумары друкаваліся і друкуюцца нарысы, рэпартажы, артыкулы пад рубрыкамі: «На ўдарных камсамольскіх», «Дзень сён-

сакратар камітэта камсамола Л. С. Юхневіч.

А з нашага боку прысутнічалі — старшыня камісіі Саюза пісьменнікаў па нарысы і публіцыстыцы Уладзімір Юрэвіч, загадчык аддзела публіцыстыкі часопіса «Польмя», намеснік сакратара партбюро Іван Чыгрынаў, член камісіі па нарысу і публіцыстыцы, вядомы аўтар многіх нарысаў і аповесцей пра людзей вытворчасці Валодзімір Мыслівец і аўтар гэтых радкоў.

Гутарка і абмен думкамі пры ўдзеле другога сакратара райкома П. С. Нерад прайшлі вельмі ажыўлена. З пер-

Калі мець на ўвазе работу ўсяго нашага пісьменніцкага калектыву ў гэтым напрамку, то тут таксама заўважаецца пэўная актывізацыя, павышэнне ўвагі многіх аўтараў да тэм сучаснасці. У адным толькі нашым выдавецтве «Мастацкая літаратура» ў бліжэйшыя часы павінна выйсці некалькі кніг, прысвечаных тым ці іншым калектывам нашых працаўнікоў, асобным стваральнікам матэрыяльных каштоўнасцей. Гэта зборнік аповесцей Рамана Сабаленкі, нарысы Леаніда Прокшы, аповесці Міколы Гроднева, першыя кнігі маладых аўтараў Івана Панчанкі і Алега Ждана.

Выходзілі ў нас кнігі аб сучаснасці і ў мінулыя гады, і тут, вядома, на першым плане такія маштабы, шматпланавы раман, як «Атланты і карыятыды» І. Н. Шамякіна.

Такім чынам, надзённых твораў у нас намала, калі браць усе жанры. І ўсё ж адчуваецца нейкія прабелы. Чаму? Мабыць, на той прычыне, што па прафесійнаму майстэрству, па сіле мастацкага абагульнення, некаторыя кнігі і асобныя публікацыі ўсё яшчэ адстаюць ад лепшых твораў, напісаных пра мінулыя часы.

Тут хочацца зрабіць агляду: літаратурнае выкарыстанне надзёнай тэмы яшчэ не заўсёды дае сапраўды сучасны твор. Кніга ж, напісаная на гістарычную тэму, — не заўсёды з'яўляецца несучаснай. Усё залежыць ад таленту аўтара, ад узроўню яго літаратурных магчымасцей, умення пранікаць у глыбіню жыццёвых з'яў і характараў. Сапраўды глыбока мастацкі твор, хоць і на аддаленую тэму, але такі, што здольны застацца ў народзе на многія гады, можа доўга, а то і заўсёды гучаць па-сучаснаму, таму што ён станоўча ўплывае на людзей сваёй сілай мастацтва, глыбінёй і маштабнасцю абагульненняў,

Нам трэба ўсё больш і больш пашыраць тэматыку твораў на сучасную тэму.

А наша інтэлігенцыя — тэхнічная, навуковая, культурасветніцкая? А наш партыйны актыў? Хіба ў гэтым даволі шырокім асяроддзі няма цікавых і важных спраў, нават падвігаў? Хіба мала тут такіх людзей, якія могуць прыцягнуць увагу і патхняць пісьменнікаў на стварэнне мастацкіх твораў?

А кнігі у нас пра савецкую інтэлігенцыю толькі адзіны.

Варта мець на ўвазе і тое, што цяпер ужо пельга акрэсліваць круг пісьменніцкіх навіранняў і інтарэсаў сваім родным кутком, успамінамі дзед, бабкі, сваімі ўласнымі ўспамінамі пра маленства (часам гэта вельмі падабаецца маладым пісьменнікам), а неабходна заглядаць і за мяжу не толькі свайго раёна, вобласці, рэспублікі, а і далей — у краіны народнай дэмакратыі, у капіталістычныя краіны. Там цяпер жыве і працуе многа савецкіх людзей. Іх работа там вельмі важная, патрабная і даволі складаная, часам нават звязаная з небяспекай для здароўя і жыцця.

Як наладжваецца і ўмацоўваецца там інтэрнацыянальная дружба нашых людзей з прагрэсіўнымі сіламі народаў свету, як выдзецца нястомнае змаганне за мір і прагрэс ва ўсім свеце? Хіба гэта не нашы тэмы?

Заслугоўвае добрай пахвалы пісьменніцкая ініцыятыва камуніста Эрнеста Ялугіна, які, пабываўшы ў Алжыры і потым сур'ёзна папрацаваўшы, стварыў харошую мастацкую кнігу пад назвай «Астравы». Яна неўзабаве выйдзе ў выдавецтве «Мастацкая літаратура».

Аднак пакуль што ў нашых выдавецкіх і часопісных планах мы бачым толькі адну такую кнігу.

Рашэнні снежаньскага

Аляксей КУПАКОЎСКИ

ПАТРАБАВАВАННЕ ЧАСУ

30 сакавіка спаўняецца чатыры гады з дня пачатку работы XXIV з'езда КПСС. Натхнёныя рашэннямі з'езда, пісьменнікі Савецкай Беларусі маюць творчыя сувязі з працоўнымі калектывамі, робячы свой уклад у ажыццяўленне велічных планаў дзевятай пяцігодкі.

Мы звярнуліся да сакратара партыйнага бюро партарганізацыі СП БССР, вядомага пісьменніка Аляксея Купакоўскага з просьбай расказаць аб творчай садружнасці літаратараў з працоўнымі калектывамі.

раважна сродкамі публіцыстыкі. Здольны публіцыст, супрацоўнік часопіса Васіль Якавенка падтрымлівае сталую сувязь з гаспадаркамі Докшыцкага раёна, піша аб перадавых людзях калгасаў і саўгасаў гэтага раёна. Яго нарысы, апублікаваныя ў «Польмі», а цяпер ужо выдадзеныя і асобнай кнігай, прыхільна прымаюцца чытачамі.

Наладжваецца тут сувязь і з заводскімі калектывамі. Супрацоўнік часопіса Геннадзь Пашкоў цікавіцца жыццём і работай калектыву Вабруйскага шыннага завода. Напісаў змястоўны нарыс пра людзей гэтага завода і трэба спадзявацца, што ён на гэтым не спыніцца: будучы яго і яшчэ творы, праявіць і паэтычныя — гэты малады літаратар паспяхова працуе ў абодвух жанрах.

Часопіс «Беларусь» адметны ў гэтых адносінах тым, што сам яго рэдактар Міхась Калачынскі — вядомы прыхільнік сучаснай тэмы, і сваім «Докшыцім караваем» у значнай ступені ўзбагаціў сваю творчую біяграфію і фонд нашай паэзіі. Побач з ім актыўна працуюць у жанры публіцыстыкі і мастацкай прозы на сучасную тэму супрацоўнікі часопіса, пісьменнікі Мікола Гроднеў, Георгій Шыловіч, Мікола Ракітны, Анатоль Шаўня.

Есць пэўныя дасягненні ў гэтых адносінах і ў часопісе «Малодосць». Рэдакцыя, як і «Неманцы», ужо даўно ўвайшла ў сталую дружбу з працоўнымі рэзервамі і асветляе работу гэтых калектываў пад рознымі рубрыкамі і рознымі жанрамі. Акрамя таго, наладжваецца тут сувязь з рэчыцкімі геалагамі і палескімі меліяратарамі. Па камандзіроўках рэдакцыі маладыя паэты Мікола Федзюковіч і Алесь Разанаў пабывалі ў геалагаў, і ў меліяратараў. На старонках часопіса змяшчаліся іх цікавыя творы аб гэтых калектывах. Трэба спадзявацца, што такая вельмі важная справа будзе працягвацца і пашырацца.

Часопіс змясціў такія апавесці на сучасную тэму, як «Усё яшчэ наперадзе» Генрыха Далідовіча, «Выпадак

нашні», «Камсамольскія будні», «Роздум над праблемамі».

Асобным словам варта адзначыць добрую ініцыятыву ў гэтай справе рэдакцыі штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва». Восем разоў ужо каля двух год таму назад рэдакцыя штотыднёвіка ўстанавіла свой карэспандэнцкі пост на Мінскім трактарным заводзе. Там у іх ёсць ужо нават сталыя аб'екты вывучэння і творчага аналізу, цэлыя групы блізка знаёмых людзей, якія былі і яшчэ могуць быць праваобразамі мастацкіх герояў твораў розных жанраў.

Заслугоўвае ўвагі і тое, што супрацоўнікі штотыднёвіка не толькі самі сістэматычна пішуць пра завод, а і вярбуюць там, выходзяць і прыцягваюць да літаратурнай работы мясцовых аўтараў. На старонках штотыднёвіка выступілі з цікавымі матэрыяламі рабочыя завода Уладзімір Глушакоў, Валеры Драздоў і іншыя. Нарысы Глушакова і Драздова атрымалі прэміі ў конкурсе, праведзеным у «Ліме».

Цяпер лімаўцы наладжваюць творчую сувязь з Жодзінскім аўтазаводам, але ўжо ў іншым напрамку і даволі цікавым. Яны спрабуюць арганізаваць там універсітэт мастацкага выхавання, і калі праявіць тут належнае ўменне і настойлівасць, то такая справа можа набыць пэўны аўтарытэт і прынесці добрую карысць.

На адным з пасяджэнняў партбюро Саюза пісьменнікаў было вырашана наладзіць творчую садружнасць нашай партарганізацыі і ўсяго калектыву пісьменнікаў з адным са старэйшых прадпрыемстваў не толькі ў нашай рэспубліцы, а і ва ўсёй краіне — Мінскім заводам імя Кірава. Спачатку я, ад імя партбюро, пабываў у калектыве гэтага завода, а потым у нас адбылася дзелавая, сапраўды таварыская творчая сустрэча ў Ленінскім райкоме партыі. На сустрэчу прыйшлі выконваючы абавязкі дырэктара завода, галоўны інжынер П. М. Клімаў, сакратар парткома завода А. В. Грушэўскі, старшыня заўкома М. М. Халадзінскі,

ных слоў выявілася наша ўзаемнае жаданне дружбы не для паказухі, не для «галачкі», а сапраўды для творчай справы, для агульнай карысці. Ухвалены пранавы аб тым, каб пэўная група пісьменнікаў ужывалася ў калектыву завода грунтоўна і перспектывна для творчасці. На заводзе многа вельмі цікавых людзей, ёсць нават дынастыя рабочых, якія працуюць на сорак і больш год. Яны могуць па-сапраўднаму зацікавіць нашых пісьменнікаў. У выніку з'яўляцца грунтоўныя творы, публіцыстычныя і мастацкія, магчыма і буйных жанраў.

Супрацоўнікі часопіса «Неман» падтрымліваюць цесныя сувязі з работнікамі сістэмы прафзахадкацыі. Нядаўна лны сустрэліся з імі за «круглым сталом».

Фота А. КАЛЯДЫ.

Вырашана таксама арганізаваць на заводзе літаратурнае аб'яднанне і садзейнічаць выхаванню такіх аўтараў, якія здолеюць пашырыць фонд нашай літаратуры аб рабочым класе.

Створана ініцыятывная група па распрацоўцы дадатковых мерапрыемстваў нашай садружнасці. А потым будзе заключаны адпаведны дагавор.

Есць у нас рашэнне партыйнага сходу — наладзіць сталую сувязь і з сельскімі працаўнікамі.

магутнасцю характараў, інтэлектаў персанажаў твора. Адсюль вынікае, што мы павінны штодзённа імкнуцца бесперапынна і настойліва павышаць сваё пісьменніцкае майстэрства, змагацца за ўсё большае павышэнне мастацкага ўзроўню нашых твораў. Цяпер па ўсёй краіне ідзе такі партыйны заклік, ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі людзі змагаюцца за павышэнне якасці сваёй прадукцыі. І мы не можам, не маем права адставаць ад іх. Гэта патрабаванне часу! Гэта жыццёвая неабходнасць!

(1974 г.) Пленум ЦК КПСС, выступленне Л. І. Брэжнева на гэтым пленуме, а таксама наступныя партыйныя дакументы, у тым ліку выступленне П. М. Машэрава на Усесаюзнай нарадзе пісьменнікаў і крытыкаў у Мінску, арыентуюць і накіроўваюць творчыя кадры на паспяховае вырашэнне ўсіх гэтых задач. Толькі так мы зможам упэўнена крочыць у адзіным страі з усімі савецкімі людзьмі, актыўнымі і нястомнымі змагарамі за паспяховае выкананне дзевятай пяцігодкі.

НА ЛИТОВСКОЙ зямлі працягваюцца Дні літаратуры і мастацтва Беларускай ССР. Цёпла і сардэчна прымаюць наўпярэдаў культуры нашай рэспублікі іх калегі па творчасці, усе працоўныя Літвы.

МУЗА У СТРАІ БАРАЦЬБИТОЎ

Задзішэйнай сустрэчай добрых сяброў і ў той жа час наэтычнай одай маналітнай дружбе савецкіх народаў стаў літаратурны вечар, які адбыўся 20 сакавіка. Письменнікаў нашай рэспублікі, літоўскіх паэтаў і празаікаў, перакладчыкаў і крытыкаў сардэчна вітала больш чым тысяча вільнюсаў, якія запоўнілі прасторную залу дзяржаўнай філармоніі.

На вечар прыбылі сакратар ЦК КП Літвы А. С. Баркаўскас і сакратар ЦК КПБ А. Т. Кузьмін, міністр культуры Літоўскай ССР Л. К. Шпэціс, члены беларускай дэлегацыі на Днях літаратуры і мастацтва — міністр культуры БССР Ю. М. Міхневіч, народны паэт Беларусі, Герой Сацыялістычнай Працы М. Танк і народная артыстка ССР А. І. Клімава.

Беларуская літаратура займае ганаровае месца ў вялікай мастацкай творчасці ўсёй нашай краіны, — сказаў, адкрываючы вечар, старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў Літоўскай ССР А. Вяляўскас. — Гэта літаратура працы і адданасці Радзіме, прасякнутая ўзвышаным гераізмам і любоўю да чалавека. Сардэчна сустракаючы тут нашых сабратаў, мы не можам не ўспомніць пра людзей вялікай, высакароднай ідэі, пра выдатных выразнікаў жыцця і спадзяванняў свайго народа, класікаў беларускай літаратуры Я. Купалу і Я. Коласа, чыя творчасць, чыя асаблівасці сувязі з літоўскімі пісьменнікамі заклалі цудоўны фундамент дружбы нашых літаратур.

Падзякаваўшы за цёплую сустрэчу, намеснік старшыні праўлення Саюза пісьменнікаў БССР А. Грачанікаў падкрэсліў, што савецкая літаратура заўсёды выражала і выражае самыя запавятныя народныя думкі і надзеі.

У дружбы ёсць лекавая сіла, — сказаў ён. — Яна робіць нас мацнейшымі, багацейшымі, яна акрыляе нас сваімі высакароднымі ідэаламі.

А. Грачанікаў сардэчна падзякаваў літоўскім літаратарам за пераклады твораў беларускіх пісьменнікаў.

На велары гучалі пранікнёныя радкі паэтаў аб дружбе, аб родным краі і яго людзях. Заслужаны дзеяч культуры БССР, вядомы літоўскі паэт А. Жукаўскас прачытаў вершы аб Беларусі, аб Кургане Славы.

Народны паэт Беларусі М. Танк сваё паэтычнае слова прысвяціў Вільнюсу, гораду свайго творчага юнацтва.

30-годдзю вялікай Перамогі савецкага народа над фашызмам былі прысвечаны вершы, прачытаныя на вечары А. Вяцінскім, А. Грачанікавым, Г. Кляўко, Ю. Свіркам, У. Карызіам, А. Балтанісам, Э. Матузівічусам, Ю. Вайчунайце.

Майстры мастацтваў Беларусі далі вялікі канцэрт, у

якім гучалі песні аб вясне і радасці жыцця, аб Радзіме, чалавеку — працаўніку і стваральніку, паэтычнае слова аб дружбе і брацтве.

ГЭТА СЛОВА ДРУЖБАЙ НАЗЫВАЕЦА

Як дарагіх і жаданых сяброў, сустрэлі ў Доме кампазітараў літоўскія музыканты групы кампазітараў і выканаўцаў Савецкай Беларусі на чале са старшынёй праўлення Саюза кампазітараў БССР, народным артыстам Савецкага Саюза Р. Р. Шырмам.

Гасцей вітаў старшыня праўлення Саюза кампазітараў Літвы, заслужаны дзеяч мастацтваў рэспублікі В. Лаўрунас. Ён падкрэсліў, што такія сустрэчы дапамагаюць лепш пазнаць адзін аднаго, даюць магчымасць абмяняцца культурнымі каштоўнасцямі.

Са словам у адказ выступіў народны артыст ССР Р. Р. Шырма.

На сустрэчы старшыні двух саюзаў падпісалі дагавор аб творчым супрацоўніцтве на 1975 — 1977 гады. Ён прадугледжвае правядзенне аб'яднаных пленумаў саюзаў кампазітараў абедзвюх рэспублік, рэгулярны абмен канцэртамі і запісамі новых твораў, іх абмеркаванне. У наступным годзе ў Вільнюсе намечана правесці аб'яднаны сход музыказнаўчых сесій саюзаў для абмеркавання плана далейшага супрацоўніцтва.

Доўга ў той вечар не гасла святло ў Доме кампазітараў Літвы. Майстры мастацтваў абедзвюх рэспублік, выконвалі літоўскія і беларускія музычныя творы.

Удзельнікі сустрэчы азнаёміліся з вялікай выстаўкай музычнай літаратуры, выдадзенай у нашай рэспубліцы.

ШМАТКОЛЕРНАСЦЬ СВЯТОЧНАЙ ПАЛІТРЫ

Канцэрты, сустрэчы, знаёмствы... Іх шмат у гэтыя дні на гасцінай літоўскай зямлі. 21 сакавіка наклонілі музыкі спяшаліся ў філармонію на канцэрт Дзяржаўнага сімфанічнага аркестра БССР і акадэмічнай харавой капэлы, аматары харэаграфіі ўбачылі ў галоўных партыях балета П. Чайкоўскага «Лебядзінае возе-

ліні і заслужаны артыст Літоўскай ССР Л. Нарэйка і іншыя абмеркавалі праблемы супрацоўніцтва творчых работнікаў абедзвюх рэспублік.

Маршруты свята пралаглі ва ўсе куткі прыёмнага краі.

МІТЫНГ ДРУЖБЫ У КАЎНАСЕ

Дэлегацыя Беларускай ССР на Днях літаратуры і мастацтва ў Літве на чале з сакратаром ЦК КП Беларусі А. Т. Кузьміным 22 сакавіка набыла ў Індустрыяльным і культурным цэнтры рэспублікі — горадзе хімікаў і машынабудаўнікоў, тэкстыльшчыкаў і прыборабудаўнікоў

страля тут сваю сяброўку па сацыялістычнаму саборніцтву, прадзіўнычу аб'яднанню «Дробе» Наталлю Баранайскайтэ, артыстка Дзяржаўнага рускага драматычнага тэатра БССР імя Горкага, народная артыстка ССР А. І. Клімава — артыстку драматычнага тэатра Даларэсу Казрагітэ. Было пра што пагаварыць сяброўкам...

Мітынг дружбы прадстаўнікоў працоўных горада Каўнаса з удзельнікамі Дзён літаратуры і мастацтва Беларускай ССР у Савецкай Літве адкрыў першы сакратар Каўнаскага гаркома партыі К. К. Ленгвінас.

— Нас аб'ядноўваюць і далёкае гістарычнае мінулае, і тыя хвалюючыя дні, калі ва

наў камуністычнага будаўніцтва.

У Дні літаратуры і мастацтва нашай рэспублікі ў Беларусі мы радаваліся і ганарыліся вашымі поспехамі. Гэта пачуццё гордасці ў шмат разоў багацейшае і мацнейшае ад усведамлення таго, што творчасць двух нашых народаў неаддзельная ад творчасці ўсіх брацкіх народаў нашай краіны, што поспехі рэспублікі — гэта шматколерныя грані адзінай савецкай сацыялістычнай культуры, састаўная частка летанісу слаўных спраў і здзяйсненняў усяго савецкага народа.

П. Л. Сняжкова расказала прысутным аб поспехах беларускага народа ў выкананні заданняў дзесятай пяцігодкі,

СВЯТА ВЯСНЫ

— Каўнасе, у якім выпускаецца чацвёртая частка прамысловай прадукцыі Літвы.

Ва ўрачыстай абстаноўцы члены дэлегацыі ўсклалі кветкі да помніка У. І. Леніну.

На сардэчнай і сяброўскай сустрэчы, якая адбылася ў гарадскім камітэце КП Літвы з удзелам сакратара ЦК КП Літвы А. С. Баркаўскаса, намесніка Старшыні Савета Міністраў Літоўскай ССР Л. Ю. Дзіржынскайтэ, іншых партыйных і савецкіх работнікаў рэспублікі і горада, першы сакратар гаркома партыі К. К. Ленгвінас расказаў гасцям аб слаўнай гісторыі горада, аб яго рэвалюцыйных і баявых традыцыях, аб ходзе выканання дагавору на сацыялістычнае спарорніцтва, заклочанага паміж Каўнасам і Віцебскам. Са словам у адказ выступіў сакратар ЦК КП Беларусі А. Т. Кузьмін.

Затым пасланцы Савецкай Беларусі наведлі галерэю М. К. Чурленіса, Каўнаскі музей ІХ форта, буйнейшы ў

ўнартай бітве за Савецкую ўладу ў 1919 годзе была ўтворана Аб'яднаная Літоўска-Беларуская Савецкая Рэспубліка, — сказаў ён. — Нас таксама аб'ядноўваюць трагедыі Хатыні і Пірчуніса, і агульная барацьба нашых народаў супраць гітлераўскіх акупантаў, і цяжкасці пасляваеннага часу ў аднаўленні народнай гаспадаркі, і светлы сённяшні дзень, і агульная мэта — будаўніцтва камунізму. Мы ад усяго сэрца рады прыбыццю ў наш горад ля Нёмана, вытокі якога бярэць пачатак на брацкай беларускай зямлі, дарагіх нашых гасцей — удзельнікаў Дзён літаратуры і мастацтва Беларусі ў Літве.

Дружба народаў — гэта таксама і дружба іх культур. Здаўна цесна перапляталіся нілікі развіцця культуры нашых народаў. Асабліва шырокімі яны сталі ў гады Савецкай улады, калі мы разам будзем новае жыццё.

Слова атрымлівае ўдзельнік партызанскага руху ў Беларусі і Літве, дырэктар Каўнаскай гідралектрастанцыі М. М. Манквічус. Ён гаворыць:

— Мне, як былому ўдзельніку сумеснай барацьбы беларускіх і літоўскіх партызан супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў, асабліва дарагай памяць аб тых днях і падзеях.

— Сёння мы адчуваем вялікую радасць у чаканні сустрэчы з беларускім мастацтвам, з душой і сэрцам народа, — гаворыць актрыса каўнаскага драматычнага тэатра Д. Казрагітэ. — У дабраце і сардэчнасці беларускіх сяброў мы яшчэ раз пераканаліся ў мінулым годзе ў час Дзён культуры Літоўскай ССР у брацкай рэспубліцы.

На мітынг выступіла намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР Н. Л. Сняжкова. Яна выказала сардэчную падзяку Цэнтральнаму Камітэту Кампартыі Літвы, уладу рэспублікі за добра прадуманую, шырокую і шматгранную праграму правядзення Дзён літаратуры і мастацтва Беларусі, за добрыя, зацікаўленыя, сардэчныя адносіны працоўных Савецкай Літвы да беларускага народа, яго літаратуры і мастацтва.

Ад імя ЦК Кампартыі Беларусі, Прэзідыума Вярхоўнага Савета і Савета Міністраў рэспублікі П. Л. Сняжкова цёпла вітала працоўных горада Каўнаса, дзеячаў літаратуры і мастацтва, пажадала ім новых творчых поспехаў у ажыццяўленні пла-

сардэчна падзякавала ім за гасціннасць і сардэчнасць.

У памяць аб Днях літаратуры і мастацтва БССР у Літоўскай ССР дэлегацыя нашай рэспублікі перадала працоўным горада Каўнаса памятны падарунак — макет Дома-музея і з'езда РСДРП, выкананы беларускімі народнымі майстрамі.

Цудоўным вячком, які ўпрыгожыў мітынг дружбы прадстаўнікоў працоўных Каўнаса з удзельнікамі Дзён літаратуры і мастацтва Беларускай ССР у Савецкай Літве, стаў канцэрт Дзяржаўнага ансамбля таца БССР, які прайшоў з вялікім поспехам.

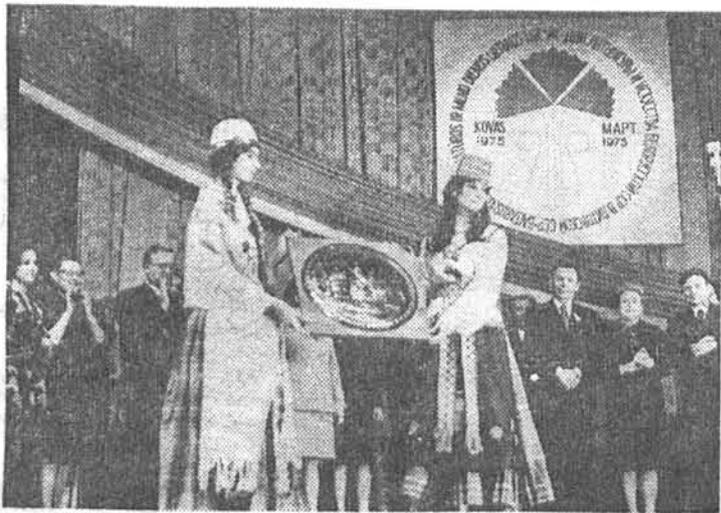
У мітынгу дружбы прынялі ўдзел сакратар ЦК КП Літвы А. С. Баркаўскас, намеснік Старшыні Савета Міністраў Літоўскай ССР Л. Ю. Дзіржынскайтэ, загадчык аддзела культуры ЦК КП Літвы С. Л. Шымкус, міністр культуры Літоўскай ССР Л. К. Шпэціс, партыйныя і савецкія кіраўнікі Каўнаса. Разам з ім былі сакратар ЦК КП Беларусі А. Т. Кузьмін, загадчык аддзела культуры ЦК КПБ С. В. Марналеў, міністр культуры БССР Ю. М. Міхневіч і іншыя члены дэлегацыі Беларускай ССР.

ВЕЧНАЯ УДЗЯЧНАСЦЬ НАРОДА

Шлях з Каўнаса да партывага горада янтарнага берага Балтыкі — Клайпеды пралёг праз усю Паўднёва-Заходнюю Літву. Роўнай стужкай уецца шаша, рассякаючы гарады і паселішчы, мільгаючы працягнуты праз дарогу чырвоныя палотнішчы са словамі здравіц у гонар брацкай дружбы народаў ССР, пажаданняў поспехаў пасланцам нашай рэспублікі на Днях літаратуры і мастацтва ў Савецкай Літве.

У Крывжалінісе, на перакрываванні шасейных дарог, дэлегацыя Беларускай ССР на чале з сакратаром ЦК КПБ А. Т. Кузьміным робіць прыпынак. Тут, на высокім узгорку, узведзены велічны манумент Савецкай Арміі-вызваліцельніцы. На яго вяршыні — фігура літоўскай жанчыны з дубовай галінкай у руках. Яна быццам ахоплівае позіркам усю Савецкую Літву, прыносячы вечную падзяку героям-вызваліцелям.

— Схіліўшы галаву перад мужнасцю і стойкасцю савецкіх воінаў, госці ўсклалі кветкі да падножжа манумента. Затым яны агледзелі мемарыяльную залу. На мар-

Падарунак ад літоўскіх сяброў.

Фота Ул. КРУКА.

ра» заслужаных артыстаў нашай рэспублікі Л. Бржазоўскаю і Ю. Траяна.

З вялікім поспехам прайшлі ў Каўнасе выступленні Дзяржаўнага ансамбля таца БССР, захапілі сваім майстэрствам глядачоў Друскінінкая праслаўленыя «Песняры», вельмі цёпла прымалі ў Шаўліяў музыкантаў народнага аркестра імя І. Кіноўчова.

У Вільнюскім Доме акцёра сустрэліся майстры сцэны Беларусі і Літвы. Народныя артысты Савецкага Саюза В. Нарэйка і Т. Ніжнікава, народныя артысты рэспублікі С. Данілюк і В. Рывіцкас, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР А. Дадзішкі-

Літве рабочы Палац культуры і спорту завода штучнага валакна імя 50-годдзя Кастрычніка, агледзелі цэхі гэтага прадпрыемства.

У вялікае свята брацтва савецкіх народаў выліўся пяцітысячны мітынг працоўных, што адбыўся вечарам у гарадской спортзале, якая была ўпрыгожана флагамі ўсіх саюзных рэспублік. Атмасфера сапраўднай гасціннасці і сардэчнасці адчувалася яшчэ да пачатку мітынгу. Кветкі, абдымкі, моцныя поціскі рук. Члены нашай дэлегацыі — прадзіўныча Мінскага камвольнага камбіната, Герой Сацыялістычнай Працы З. М. Бычкоўскай су-

муровай сцены высечаны назвы франтоў, арміі і карпусоў, якія вызвалілі рэспубліку ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Старонкі дзюх велізарных бронзавых кніг захоўваюць імёны Герояў Савецкага Саюза, удастоеных гэтага звання за подзвігі пры вызваленні Савецкай Літвы.

Гасцінна сустрэла дэлегацыю Беларускай ССР Клайпеда — марскія вароты Літвы. Для ўезду ў горад пасланцоў Беларусі па старому звычайу віталі яго сімвалічныя марскія вартавыя.

Вітаючы дэлегацыю Беларускай ССР, першы сакратар Клайпедскага гаркома КП Літвы І. Гурацкас адзначыў, што нядаўна партовы горад адсвяткаваў 30-ю гада-

КПБ С. В. Марцалеў. — Савецкі Саюз — выдатная сацыялістычная садружнасць, дзе кожны народ адначасова і частка, і цэлае.

Сённяшняя дружба беларускага і літоўскага народаў — гэта не толькі сяброўскія сустрэчы, поціскі рук. Гэта перш за ўсё цеснае эканамічнае, культурнае і навукова-тэхнічнае супрацоўніцтва. Цяжка знайсці такую галіну нашага жыцця, у якой бы ні знайшлі адлюстраванне нашы найцяплейшыя кантакты.

Паміж нашымі рэспублікамі шыроча сацыялістычнае супрацоўніцтва, якое ідзе па ўзаемную карысць двум народам.

С. В. Марцалеў ад імя дзячаў літаратуры і мастацтва

камітэта Савета Міністраў БССР па кінематографіі У. В. Мацвееў.

Затым з вялікім поспехам прайшоў канцэрт Дзяржаўнага народнага хору БССР. А калі ў апошні раз адкрылася заслونا, зала заспявала песню «Широка страна моя родная».

У сустрэчы прынялі ўдзел намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР Н. Л. Сняжкова, загадчык аддзела культуры ЦК КПБ С. В. Марцалеў, міністр культуры БССР Ю. М. Міхневіч, іншыя члены дэлегацыі. Разам з імі былі намеснік Старшыні Савета Міністраў Літоўскай ССР Л. Ю. Дзіржыскайтэ, загадчык аддзела культуры ЦК КП Літвы С. Шымкус, міністр культуры Літоўскай ССР Л. Шэнеціс і іншыя.

скай культуры ў Літве ўсё далей расшырае свае межы. У мінулыя нядзелі ў яго арбіту былі ўключаны гарады Капускас, дзе выступіў Дзяржаўны ансамбль танца БССР, і Алітус, які цёпла прымаў песні і мелодыі эстраднага калектыву з ўдзелам заслужанага артыста рэспублікі В. Кучынскага.

Калектыв Дзяржаўнага народнага аркестра імя І. Жыновіча сустрэўся з хлебарабамі адной з лепшых літоўскіх гаспадарак — калгаса «Драўгас» Радвілішскага раёна; у рабочых Вільнюскага завода радыёкампанентаў гасцілі спевакі Акадэмічнай харавой капэлы БССР.

Групы майстроў мастацтваў пабывалі ў тэкстыльшчыкаў фабрыкі «Нямунас» у Юодуне, на камбінаце буд-

жаўнага рускага драматычнага тэатра БССР імя М. Горькага А. І. Клімавай, свае вершы чытаў народны паэт Беларусі, Герой Сацыялістычнай Працы М. Танк.

Вечарам у тэатры перад пачаткам канцэрта Дзяржаўнага сімфанічнага аркестра БССР і Дзяржаўнай акадэмічнай харавой капэлы рэспублікі дэлегацыя Беларускай ССР сустрэлася з прафстаўнікамі працоўных горада. Гасці сардэчна вітаў першы сакратар Панявешскага гаркома КП Літвы А. Урлінас. Са словам у адказ выступіў міністр культуры БССР Ю. М. Міхневіч.

На літоўскай зямлі працягваецца веснавое свята беларускай культуры. Яно прываблівае тысячы людзей

І ВРАДЦТВА

віну свайго вызвалення ад гітлераўскіх захопнікаў.

Асабліваю значнасць, сказаў ён, Дням літаратуры і мастацтва Беларускай ССР, у Савецкай Літве надае тая акалічнасць, што яны праходзяць напярэдадні 30-годдзя Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вай-

Беларусі накідаў літоўскім сябрам новых вялікіх поспехаў у працы і творчасці ў імя нашай цудоўнай сацыялістычнай Радзімы.

На мітынгу прысутнічалі намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР Н. Л. Сняжкова, члены дэлегацыі нашай рэспублікі. Разам з імі былі намеснік Старшыні Савета Міністраў Літоўскай ССР Л. Ю. Дзіржыскайтэ, загадчык аддзела культуры ЦК КП Літвы С. Шымкус, іншыя адказныя партыйныя і савецкія работнікі Літоўскай ССР, горада Клайпеды.

У вялікае, яркае і незабыўнае свята дружбы і братства савецкіх народаў, іх інтэрнацыянальнага аднання вылілася сустрэча дэлегацыі Беларускай ССР з працоўнымі Крэцінгскага раёна, вядомага сваімі даўнімі рэвалюцыйнымі традыцыямі. Госці ўсклалі вянок на брацкую магілью савецкіх воінаў, якія загінулі пры вызваленні горада. Затым ў Доме культуры адбыўся мітынг, на якім выступілі першы сакратар Крэцінгскага райкома КП Літвы В. Сімнішкіс, даярка з калгаса «Лавдзенекай» В. Грыгалаўскене, рабочы А. Васіляўкас, настаўніца Крэцінгскай сярэдняй школы, дэпутат Варжоўнага Савета ССР В. А. Благне.

Ад імя дэлегацыі Беларускай ССР на сустрэчы выступіў старшыня Дзяржаўнага

ЛЯ ВЫТОКАЎ ГІСТОРЫІ

Цеснымі вузламі звязаны Вільнюскі ўніверсітэт імя В. Капускаса з Беларускай дзяржаўнай універсітэтам імя У. І. Леніна.

Сардэчна прымалі літоўскія студэнты і выкладчыкі групу ўдзельнікаў Дзён літаратуры і мастацтва Беларускай ССР. Яны паказалі ім аўдыторыі і кабінеты, лабараторыі і бібліятэкі. З планами супрацоўніцтва вучоных і студэнтаў Беларускага і Вільнюскага ўніверсітэтаў пазнаёміў гасцей прарэктар Б. Судавічус.

Аб важнасці ўзаемных сувязей, асабістых кантактаў спецыялістаў народнай гаспадаркі, рабочых, вучоных, пісьменнікаў гаварыў на ўрачыстым адкрыцці вечара сустрэчы выхаванец ўніверсітэта намеснік старшыні праўлення Саюза пісьменнікаў Літвы А. Малдоніс.

Сваё выступленне А. Малдоніс закончыў чытаннем перакладаў вершаў беларускіх паэтаў.

Аб супрацоўніцтве музыкантаў дзюх рэспублік гаварылі на сустрэчы літоўскі кампазітар П. Тамулюнас і адказны сакратар Саюза кампазітараў БССР В. А. Сізко.

Гарачымі апладысмантамі ўзнагароджвалі студэнты кожны нумар вялікай канцэртнай праграмы майстроў мастацтваў. Вельмі цёпла прымалі яны творы беларускіх кампазітараў, народныя песні і мелодыі, сардэчна дзякавалі за ўдзел у канцэрце народнага артыста БССР Я. Глебава і С. Картэса.

На сустрэчы прысутнічаў загадчык аддзела навукі і навучальных устаноў ЦК КП Літвы І. Т. Бялініс.

Геаграфія свята белару-

Спявае Вольга Шутава.

матэрыялаў у Гаргждаі, у студэнтаў сельскагаспадарчай акадэміі ў Нарэйкішкесе, у раённым цэнтры Уце-на.

ЯК САМЫХ ДАРАГІХ ГАСЦЕЙ

Сардэчна, па-брацку, хлебам-соллю, кветкамі, музыкай, як самых дарагіх гасцей сустрэў горад Панявешыя паланцоў нашай рэспублікі, якія прымаюць ўдзел у Днях літаратуры і мастацтва ў Літоўскай ССР.

На прайшоўшай сяброўскай гутарцы ў гарадскім камітэце КП Літвы госці даведаліся, як узнімаўся з руін пасля вызвалення ад нямецка-фашысцкіх акупантаў Панявешыя. 17.900 яго жыхароў загінулі на франтах, былі закатаваны і забіты фашыстамі ў прыгарадных гарах Тамонай, Каршэнаўкі, у бары Якалей.

За 30 гадоў з дапамогай брацкіх савецкіх народаў Панявешыя ператварыўся ў сучасны сацыялістычны горад Савецкай Літвы з высокаразвітай прамысловасцю, багатай культурай.

Панявешыя саборнічае з Маладзечна. На плошчы імя У. І. Леніна ўстаноўлены велізарны стэнд, на якім рэгулярна асвятляюцца вынікі працоўнага саперніцтва двух гарадоў.

Цёплай была сустрэча паланцоў Беларусі з калектывам вядомага ўсёй краіне Панявешскага драматычнага тэатра, у якой прынялі ўдзел галоўны рэжысёр тэатра, народны артыст ССР Ю. Мільцініс, народны артыст ССР Д. Банініс і іншыя майстры сцэны. Было чым падзяліцца з калегамі па мастацтву народнай артыстцы ССР, актрысе Дзяр-

у кінатэатры і канцэртныя залы, у палацы культуры, у выставачныя павільёны. Яно прыходзіць у цэхі заводаў, на палубы марскіх суднаў, у студэнцкія аўдыторыі.

У Вільнюскім Палацы прафсаюзаў рабочыя прадпрыемстваў і будоўляў горада з захапленнем прымалі самадзейных артыстаў Маладзечанскага ансамбля песні і танца. У зале філармоніі гучалі класіка, творы беларускіх і літоўскіх кампазітараў у выкананні Дзяржаўнага сімфанічнага аркестра БССР і Акадэмічнай харавой капэлы.

Музыкантаў Мінскага камернага аркестра сардэчна віталі аматары музыкі Каўнаса. Дзяржаўны народны аркестр імя І. Жыновіча выступіў у Акмяне. Дзяржаўны народны хор БССР — у Расейііі.

З захапленнем прымаюць літоўскія глядачы канцэрты вакальна-інструментальнага ансамбля «Песняры» — ён выступіў у Каўнасе і Панявешыя.

Заслужаныя артысты рэспублікі В. Вуячыч і В. Кучынскі працягваюць паездкі па рэспубліцы. Яны далі канцэрты ў Паланзе і Шаўляі. Народны ансамбль песні і танца «Нёман» быў госцем хлебарабаў калгаса «Ужтайка» Анікшчайскага раёна. На клайпедскім заводзе «Прагрэсас», у калгасе «Герконіс» Рокішскага раёна ў саўгасе-тэхнікуме ў Буівідзішкесе вельмі гасцінна сустракалі творчыя групы пісьменнікаў, кампазітараў і майстроў мастацтваў нашай рэспублікі.

**П. БЕРАЖКОУ,
Я. ГАРЭЛІК,
(Спец. кар. БЕЛТА).**

Р. Барадудлін і І. Якітас.
Фота Ул. КРУКА.

не. Вайна нанесла Клайпедзе цяжкія раны. Але ўжо з першых дзён вызвалення руку дапамогі гораду працягнулі Расійская Федэрацыя, Украіна, Беларусь і іншыя рэспублікі краіны.

— Мы зывём у выдатны час, у цудоўнай сямі савецкіх народаў, — сказаў, выступаючы на мітынг, загадчык аддзела культуры ЦК

Выстаўку твораў беларускіх мастакоў адкрываюць старшыня праўлення Саюза мастакоў БССР В. Пратасеня і міністр культуры БССР Ю. Міхневіч.

Векапомныя гады Вялікай Айчыннай... Жыве і жыць будзе вечно неўміручы подзвіг савецкага народа. Разам з тысячамі і тысячамі нашых мужных салдат і афіцэраў памагалі каваль перамогу над ненавісным ворагам савецкім пісьменнікі і кампазітары, артысты і мастакі. І слова, і песня ілікалі ў бой, білі чужынцаў трапна, як куля.

На гэтых старонках мы публікуем шэраг матэрыялаў аб удзеле дзяржаў Беларускай літаратуры і мастацтва ў Вялікай Айчыннай вайне.

НЯДАЖНА ў Мінску праходзіла Усесаюзная нарада пісьменнікаў і крытыкаў «Неўміручы подзвіг народа ў Вялікай Айчыннай вайне і савецкая літаратура». Карэспандэнт газеты «Літаратура і мастацтва» напрасіў Аркадзя Куляшоў падзяліцца сваімі ўражаннямі аб гэтай нарадзе.

Праблем, якія стаяць перад літаратурай, многа.

Чытаючы творы іншых пісьменнікаў і паэтаў, бачыш, што ў кожнага з іх — свае і вельмі важныя праблемы. Калі ж гаварыць у агульным плане, то творчасць павінна быць вартая тых намаганняў, якія аддаў народ у імя гістарычнай Перамогі. А Перамога — гэта высакародныя ідэі, за якія праліваў кроў савецкі воін, з гонарам

Перамогі над фашызмам, і літаратуры належыць у гэтай барацьбе не апошняя роля.

Міралюбіва, эканамічна і духоўна багатая Сацыялістычная Дзяржава — наша горадасць і гонар! Мы служым ёй і яе прагрэсіўным ідэалам. Задачы, якія стаяць перад яе песнярамі, і проста і высокапаэтычна выказаны (у свой час) Уладзімірам Маякоўскім: «...Я себя

Вобраз народа і яго натхняючай сілы — камісараў і радавых камуністаў — бясспрэчна, зойме сваё пачэснае месца ў такой эпапеі. І тут жа зноў творца яе не зможа не ўлічыць вопыт такіх шэдэўраў, як «Разгром» Фадзеева, «Жалезны паток» Серафімовіча, «Дума пра Апанаса» Багрыцкага.

Карэспандэнт. Хочацца яшчэ раз пачуць, якія падзеі натхнілі вас на стварэнне

фундамент рэчы, але для гэтага спатрэбілася б часу больш і заняло б гэта шмат месца ў газеце.

Якія падзеі? Вайна і тая акалічнасць, што з першых дзён яе я быў сведкам і ўдзельнікам усяго, што адбывалася вакол. Упэўнены, калі б не знаходзіўся ў радах Чырвонай Арміі, не бачыў франтавога жыцця-быцця, то «Сцяг брыгады» не быў бы напісаны. Памыляецца той,

І СЛОВА, І ПЕСНЯ

Аркадзь КУЛЯШОЎ:

«ПАЭМЫ ПІША САМО ЖЫЦЦЁ...»

нікаў і крытыкаў стаялі пытанні, вызначаныя ў Пастанове ЦК КПСС «Аб 30-годдзі Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне 1941—1945 гадоў». Народа — жывы водгук на гэту пастанову. З усіх куткоў нашай краіны з'ехалі выдатныя майстры слова, імёны і творы якіх добра вядомы савецкаму чытачу. Пісьменнікі абмяркоўвалі праблемы адлюстравання гістарычнай перамогі нашага народа, вялі зацікаўленую гаворку аб мінулым, сённяшнім і будучым літаратуры.

Карэспандэнт. Якія з гэтых праблем вы лічыце галоўнымі?

А. Куляшоў. Маюцца на ўвазе праблемы творчага парадку. А калі так, то адказ на пытанне не можа быць адназначным.

выканаўшы свой Інтэрнацыянальным абавязкам перад чалавечтвам.

У творчасці павінен біць пульс перадавых камуністычных ідэй, якія вызначаюць наш не менш напружаны і адказны час. «Нельга забываць, — падкрэсліваецца ў пастанове ЦК КПСС, — аб тым, што прырода імперыялізму не змянілася, што сілы рэакцыі і агрэсіі не склалі зброі і спрабуюць перашкаджаць становачым зменам у міжнародных адносінах. Растуць ваенныя бюджэты імперыялістычных дзяржаў, захоўваецца напружанасць у радзе раёнаў змянога шара, не спыняюцца ідэалагічныя дыверсіі супраць сацыялістычных краін». Толькі барацьба за трывалы мір на зямлі замацуе здабыткі сусветна-гістарычнай

советским чувством заводом, вырабатывающим счастье!..» Так, менавіта часце міру і працы для ўсёй нашай шматпланетнай планеты!

Карэспандэнт. Якія кнігі, прысвечаныя паказу гераізму савецкага народа ў гады Вялікай Айчыннай вайны, вам больш падабаюцца?

А. Куляшоў. Кніг, напісаных па жывому следу вялікіх падзей, нямае. Яны пісаліся насуперак вядомаму сцвярдзенню — калі гавораць гарматы, музы маўчаць.

Памінь Вялікай Айчыннай вайны незабыўная, і, магчыма, лепшыя творы пра гэты час яшчэ не напісаны. Думаючы аб новых творах пра Вялікую Айчынную вайну, пісьменнік павінен вылучаць не толькі ўжо створаныя аб ёй кнігі, але не ў меншай, калі не ў большай ступені, і кнігі аб грамадзянскай вайне. «Ціхі Дон» Міхала Шалахава напісаны даўно, і недарэмна кажучы, што вялікае бачыцца на адлегласці. Той, хто рызыкне аб днях Айчыннай вайны напісаць кнігу, вартую Вялікай Перамогі, напэўна, будзе вучыцца ў Шалахава шырынні і глыбіні ахопу гістарычных падзей, майстэрскаму спалучэнню аптымізму і трагедыі, наспі, смеласці і праўдзівасці ў паказе складанага, суровага і вялікага часу.

«Сцяга брыгады»? Я разумею, што ўражанняў у вас было шмат, і ўсё ж...

А. Куляшоў. Пытанне прыватнае. Тым не менш, хоць я і аўтар вамі названай паэмы, адказаць на яго мне не так проста.

Напісанню кожнай рэчы папярэднічаюць асабістыя ўражання, эмоцыі і думкі, выкліканыя ім. А пасля ўжо, за думкамі, паступова нараджаецца ідэя таго ці іншага твора. Можна аднавіць у памяці ланцужок тых падзей і ўражанняў, што леглі ў

хто лічыць, што паэмы піша паэт. Іх піша жыццё. Мастак — толькі чулая скрынка, якая адгукваецца на падзеі, а смывком па струнах водзіць усё ж такі бачанае, перажытае, выпактаванае. Можа быць такое параўнанне не поўнае і не зусім дакладнае, але ў ім адно для мяне бясспрэчна: для творчасці няма больш важнай і неабходнай крыніцы, чым жыццё.

Гутарку запісаў П. ШАУЦОЎ.

А. Суркоў і А. Куляшоў. Курская дуга. 1943 г.

НАПЯРЭДАДНІ 1943 года ўсе дзяржаўныя ўстановы БССР, якія тады знаходзіліся ў Маскве, абляцела вестка, што ў сталіцу Радзімы прыляцеў з партызанскага краю славетны герой грамадзянскай вайны Васіль Ісакавіч Талаш... Старому партызану ішоў дзевяноста дзевяты год, але ён і не думаў пра адпачынак. Сэрца яго прагла актыўнай дзейнасці. «Я прыехаў у Маскву на дапамогу», — былі першыя словы дзеда Талаша на маскоўскай зямлі. І сапраўды, праз колькі ўжо дзён ён хадзіў па розных дзяржаўных установах, расказваў супрацоўнікам пра народных месціцаў і напамінаў пра неадкладныя грузы — зброю, медыкамен-

«ХАЧУ РАЗМАЎЛЯЦЬ З БЕЛАРУССЮ»

ты, літаратуру. Пасля яго бачылі на прадпрыемствах, у вайсковых шпітальных — і ўсюды, дзе ён ні з'яўляўся, узнікалі гутаркі і сходы. Запрасілі да сябе яго і супрацоўнікі радыёстанцыі «Савецкая Беларусь». Да прыезду дзеда Талаша ў Маскву па радыёстанцыі прагучала ўжо некалькі перадач, падрыхтаваных маладым тады журналістам Васілём Бурносам, яму ж даручылі пад-

рыхтаваць і жывую гутарку з удзелам дзеда Талаша.

— Я з радасцю ўзяўся за працу, — згадвае Васіль Аляксандравіч. — На другі ж дзень п'ехаў да Талаша. Жыў Васіль Ісакавіч у гасцінцы «Янар». Прапанову выступіць па радыё прыняў з ахвотай. «Дзякую, дзякую, — узрушана загаварыў ён. — Толькі скажы мне, голубе, — а ці ўчыюць мяне петыроўшчы?» Атрымаўшы станоўчы адказ, Васіль Ісакавіч яшчэ больш захаляваўся: «А хлопцы, што ў пушчы?» Я сказаў, што і яны пачуюць. «Дык, ну ўжо ўся Беларусь? — узгарэўся дзед Талаш. — Тады згода... Я хачу размаўляць з Беларуссёй! Калі пачынаць?»

Разы чатыры прывозілі Талаша ў рэдакцыю, вадзілі ў студыю. Хацелі, каб ён асвойтаўся, звякз з абставінамі, — згадвае В. Бурносаў. — І вось першая «жывая» перадача з Талашом.

Дыктар з пафасам, характэрным для ваеннага часу, дае яму слова. Дзед Талаш неатаропна, разважліва, з характэрным для яго ўзросту роздумам загаварыў:

«Дарагія мае землякі! Браты-беларусы! З вамі гаворыць стары партызан дзед Талаш. Слова мае ідзе да вас з Масквы... Шмат бяды прынес нам вораг. Але пагібель ідзе на яго. Не быць ворагу ў нашых краях! Звяртаюся да вас, таварышы, з просьбай — біце фашыста, біце гадзі!»

Талаш і сам не заўважыў, як ім апанаваў гнеў. Слова загалі адрыўста, у такт ён махаў правай рукой. Махаў, нібы шапкай, што блізкісна нішчыць ворага.

«Немец — злодзей! Ён нават горш за злодзей. Злодзей залезе ў хату — дабро паградзе, а немец не толькі дабро забірае, але яшчэ душу нішчыць... Шмат я пра жыў на белым свеце, багата бачыў і добрага, і дрэннага, але такой напасці, такой навальчы, як фашысты, — нярун бы іх пабіў! — я і ў сне не сніў...»

Першае выступленне дзеда Талаша па радыё адбылося ў студзенскія дні 1943 года. Яго прамова гэтак і называлася: «З Новым годам, з новымі перамогамі над фашысцкім збродам! Гутарка па думках старога партызана Талаша». Затым былі — «Каб прыйшло на нашу вуліцу свята — забі німецкага ката», «Забіць гітлераўца не грэх, а святая справа» і іншыя. Некаторыя з прамов Талаша друкаваліся адначасова ў беларускіх газетах, выдаваліся лістоўкамі. Сваёй формай яны нагадвалі фальклорныя сказы. Вось як пачыналася адна з Талашовых прамов:

«Здарова, сыні і дочкі! Чакаў я дзенькі, чакаў ночкі, калі зноў убачу вас, светлавонія арлы і арліцы, слава нашай беларускай зямліцы. Бачу, бачу, што сёння вы многа натрэслі груш, многа выгналі з гітлераўцаў душ... Мне ўжо расказваў мой шчыры дружок, Кузьма Дручок, які вы задалі пачастунак гарачы фашысцкім мязотнікам сабачым. Ну, і лаяно вы ім задалі! Не княжацкую і не царскую, а нашу, беларускую, гаспадарскую...»

Палымняныя заклікі дзеда Талаша даходзілі да акупіра-

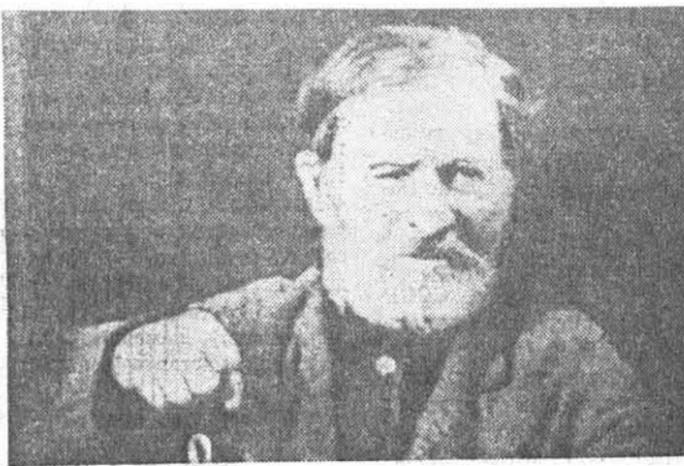
ванай, але няскоранай Беларусі, знаходзілі жывы водгук у сэрцы разгневанага народа.

Сярод тых, каму давалася чуць усхваляваны голас славуэтага партызана, быў і паэт Анацоль Астрэйка.

— Гэта было ў Старадарожскім раёне, — прыгадвае Анацоль Пітровіч. — Мы сядзелі з сакратаром падпольнага райкома партыі Траскуновым. Вырашылі паслухаць Маскву. Нападзілі прыёмнік на адпаведную хвалю і рантам чуюм родную гаворку. Услухаліся — дзед Талаш, здаецца... Бліжэй да прыёмніка падсе-лі... Гэта быў палымны зварот старога партызана да народных месціцаў. Мне і зараз памяцца некаторыя словы з гэтага звароту: «Трэба, браткі, так зрабіць, — казаў Талаш, — каб ні адзін фашыст у Беларусі не выйшаў жывы... Хлопцы немца добра б'юць, але ж можна яшчэ мацней б'ць, слухайце мяне старога, на глум не сляжы».

Апошняя прамова-сказ Талаша прагучаў па маскоўскаму радыё напярэдадні 1944 года. Ён закончыўся словам: «Чырвоная Армія гушыла ў вялікі паход. Яна перайшла Дняпро, уступіла на нашу зямлю... Чакайце нас, таварышы, хутка будзем разам!» І праз некалькі месяцаў Талаш хадзіў па роднай зямлі: спачатку па вызваленым Гомелі, а затым яго ўбачылі ў родным Петрыкаве. І ўсюды яму нагадвалі пра яго палкі выступленні з Масквы ці, як казаў сам Талаш, пра яго размовы з Беларуссёй.

Уладзімір СОДАЛЬ, журналіст.

Дзед Талаш перад мікрафонам.

ПАД ВОГНЕННЫМ НЕБАМ

Акцёры беражліва захоўваюць кожны здымак і кожную рэцэнзію, звязаныя з іх творчай дзейнасцю.

радуе глядачоў у трупне купаўцаў, ён — народны артыст СССР, а В. Ямпольскі (заслужаны артыст БССР) на пенсіі пасля шматгадовай сцэнічнай дзейнасці.

— У чэрвені сорак трэцяга года група артыстаў на ча-

байкі Кандрата Крапівы... Нашыя калегі ў Сібіры выправілі другую брыгаду з Томска на працоўны фронт. Артысты Першага БДТ паехалі на параходах па Обі і давалі канцэрты ў Нарымскім краі для лесанарыхтоўшчыкаў, рыбакоў, калгаснікаў, рабочых заводаў. Яны часам бывалі наогул першымі артыстамі, якія завіта-

не спалілі? Зуброў у Белавежы ці не знішчылі?... Пытанні самыя нечаканыя і задаваліся яны з упэўненасцю, што артыст павінен ведаць аб усім... Такі давер да мастака!

Адлегласць ад перадавой? Ну, я дакладна не магу сказаць, але і за кіламетр ад варажых акупаў мы выступалі перад нашымі байцамі...

— А помніш, Іжэня, — уступае ў нашу гаворку Раіса Мікалаеўна Кашэльнікава, — аднойчы мы выступалі ў зямлянцы, а над намі як бабахне, як загрыміць! Мы — паўзу робім. Стараемся страху не паказаць. А тады ўваходзіць палітрук і кажа: «Немцы, як даведалася наша разведка, рыхтавалі артабстрэл месца канцэрта. Дык наша дальнябойная артылерыя падавіла іх агнявыя тоўкі... Працягвайце, калі ласка!» І мы, супакоеныя, спявалі да-

лей... Праўда, нам яшчэ ў Маскве прапанавалі праграму «ўкласці» ў якіх сорак хвілін, каб не болей як за гадзіну ўсё канчалася, бо вараг можа «намацаць» нават і імправізаваную сцэнічную пляцоўку.

На другім здымку — брыгада Першага БДТ каля франтавога аўтобуса, на якім артысты зрабілі не адну тысячу кіламетраў. Унізе (справа налева) — Я. Зайчык, В. Пола; у другім радзе — З. Стома, З. Ліцкая, Г. Глебаў, М. Шашалевіч. Шмат забытых маршрутаў пракладалі яны на гэтым старэнкім аўтобусе, бо даводзілася прапрацаваць акольнімі шляхамі, праз балоты і гущары, каб не трапіць у прыцэл бамбардзіроўшчыка і на вока паветранаму разведчыку ворага. І ўсюды іх супраджаў лейтэнант Сярджок (трэці справа ў першым радзе), якому камандаванне даручыла адказную задачу: забяспечыць дастаўку артыстаў на загадзя складзенаму плане.

... Два здымкі. Ім больш як трыццаць гадоў. Гэта — маленькі фрагмент вялікага летапісу вайны. І ён пацвярджае яшчэ раз, якія трывалыя сувязі ўсталяваліся і загартаваліся паміж арміяй і мастацтвам у нашай краіне. А ў творчых біяграфіях артыстаў вайнавай пары застаюцца яскравымі старонкі жыцця, аддадзенага агульнай справе — справе Перамогі над нямецка-фашысцкімі захопнікамі.

Іван ЛІСНЕЎСКІ.

КЛІКАЛІ Ў БОЙ

Гэтыя здымкі я ўбачыў у Яўгеніі Львоўны Зайчык. Здымкі маленькія па фармаце. Таму спачатку пазнаў толькі квінтэт з актрысы Першага БДТ (цяпер Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы) — Веру Пола, Раісу Кашэльнікаву, Яўгенію Зайчык, Маргарыту Шашалевіч і Зінаіду Ліцкую.

Дзе ж і калі быў зроблены гэты франтавы здымак?

Зварнуўся спачатку да Я. Зайчык (яна цяпер гукарэжысёр Беларускага радыё).

— Фатаграфавалі нас вядомай тады «Лейкай». — сказала яна. — Каб нешта добра ўгледзець, то трэба, мабыць, павалічыць здымак... Я ведаю, здаецца, усіх, але лепш будзе зірнуць на мінулае «праз павелічальнае шкло»...

Разам з фотамайстрам Ул. Крукам мы напружана ўглядзілі ў твары маладых яшчэ артыстаў, якія ў ваенную завіруху выправіліся ў небяспечны шлях, каб пад вогненным небам вайны прынесці байцу на парэдні край песню і верш, палымнае слова і шчырую мелодыю. Цяпер мы пазналі і мужчыні, што акампануюць квінтэту на канцэрце. — Здзіслава Стому і Барыса Ямпольскага. Першы з іх і дагэтуль

ле з Глебам Паўлавічам Глебавым з горада Томска, дзе тэатр тады працаваў, паехала на Калінінскі фронт, — расказвае Я. Зайчык. — Прыгадваю, што першай назвай населенага пункта, дзе мы выступалі пасля таго, як адсюль быў прагнаны вораг, была назва горада Таранец. Акрамя тых, каго вы назвалі вышэй, у брыгаду ўваходзілі Леанід Рахленка, Эдуард Шапко, Павел Пекур, Сямён Глікман. Мы ігралі сцэны з камедыі Мальера «Скупы». Чаму? Па-першае, гумар на фронце цаніўся надзвычай высока. Па-другое, Глебаў у ролі Гарпагона — гэта ж святая сапраўднага мастацтва вышэйшага ўзроўню! І артыст хацеў, каб франтавікі бачылі яго ў адной з лепшых работ.

Наш вакальны квінтэт спяваў песні розных народаў. Скажам, папулярнай была перад вайной грузінская «Суліко». І мы яе адрасавалі байцам не толькі сонечнай Грузіі. А наша вядомая тады на ўсю краіну «Бывайце здаровы!» звычайна завяршалася канцэрты. Мы давалі такі тэкст: «А мы адзяджаем ў суседнія часці...» Чыталі вершы Янкі Купалы, Аляксея Суркова, Канстанціна Сіманова, Аркадзя Куляшова, Пятруся Броўкі, Аляксандра Твардоўскага,

лі ў тамашнія населеныя пункты. І неслі людзям патрыятычнае па зместу і хваляючае па настрою мастацтва, што клікала да Перамогі, якую кавалі і працоўныя тылу...

І нельга забыць, як сустракалі нас байцы на фронце. Яны не толькі гарача апладзіравалі за кожны нумар. Мы для іх былі самай надзейнай крыніцай інфармацыі пра нашу родную Беларусь, якая змагалася супроць акупантаў. І хоць мы чыталі тые ж газеты і слухалі тое ж радыё, ім хацелася з нашых вуснаў пачуць: «Як там Мінск? А Рэчыцу

Ш ЧАСЛІВАЙ кашулі,

у якой нарадзіўся пісьменнік Вадзім Кажэўнікаў, я, па зразумелых прычынах, не бачыў. Затое добра помню яго афіцэрскае шыбель, прабіты пад Смаленскам аскоднікамі варажэй мінны. Асколак пашчапаў і прыклад вайтоўкі, якую быў узброены паэт Міхал Матусоўскі. Мы, карэспандэнты франтавой газеты, ледзь выбраліся з таго пекла. Калі праз некалькі тыдняў Міхал Матусоўскага параніла аўтаматная куля, зноў жа мільганула думка пра шчаслівую кашулю: добра, што куля выбрала пагу, а не сэрца і што побач, акрамя напарніка-карэспандэнта, апынуліся два санітары, каб даць рады чалавеку, бо марудзіць нельга было...

Шанцавала Яўгенію Вараб'ёву, тады яшчэ маладому пісьменніку. Ён, спецыяльны карэспандэнт франтавой газеты, дзеі пятнаццаць, калі не болей, правёў у стралковым падраздзяленні, якое прабілася з акружэння праз Салаўёўскую і Радчынскую пераправы, дзе сама вада пачырванела ад крыві. Гэтая эпопея ўвекавечана ў класічнай паэме Аляксандра Твардоўскага «Васіль Цёркін», у раздзеле, які так і названы: «Пераправа». У рэдакцыі ведалі, што Аляксандр Твардоўскі, вельмі заняты апэратыўнай карэспандэнцыйнай будзёншчынай, знаходзіць час і для работы над новай паэмай. Ад-

«ТАМ, ДЗЕ МЫ БЫВАЛІ...»

нойчы ўсім нам казалі, што паэт будзе чытаць калектыву рэдакцыі закончаны раздзел з паэмы. Сабраліся мы, слухаем.

Ніхто з нас не прадбачыў, што пачуе адзіныя ў сваёй непаўторнасці карціны, бачаныя кожным з нас, але ўпершыню асэнсаваныя і асветленыя да самых затоненых глыбін:

Пераправа, пераправа!
Берег левый, берег правы.
Снег шершавы, кромка льда...
Кому память, кому слава,
Кому темная вода, —
Ни приметей, ни следа.

Гляджу на Яўгенія Вараб'ёва і адчуваю, што ён зноў убачыў Салаўёўскую пераправу, убачыў, як «людзі цёплыя, жывыя» апускаюцца «на дно, на дно...» У бязлітасна суровага сатырыка Морыса Слабадскога павільгатнелі вочы. Мастак Арэст Вярэйскі думае — ці хопіць у яго майстэрства для такой творчай звышзадачы: ілюстраваць паэму «Васіль Цёркін» — кнігу пра байца, які гаворыць голасам самога народа. Абмяркоўвалі паэму нядоўга, бо тут жа намеснік рэдактара даў кожнаму з нас новыя заданні. У карэспандэнцыйнай брыгады былі ўключаны і пісьменнікі.

Фронтавая газета «Красноармейская правда» выхо-

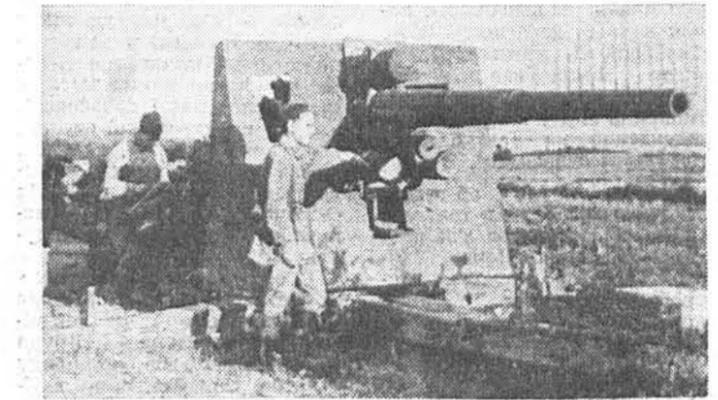
дзіла кожны дзень. Кадровых афіцэраў-журналістаў не хапала. Ва ўсіх аддзелах не апошнімі людзьмі былі навабранцы, якія зусім нядаўна працавалі ў рэдакцыях газет Мінска, Масквы. На Заходні фронт, дзе разгарнулася бітва за Маскву, прыехала і многа сталічных пісьменнікаў. Каля незнаёмых пасёлкаў і на безыменных вышынях для нас не будавалі зямлянкі ў тры накіты. У адной папулярнай песні пра нашага брата ёсць абсалютна справядлівыя словы: «Там, дзе мы бывалі, нам танкаў не давалі». Вандруйніку-журналісту ваеннага часу, пісьменніку-фронтавіку патрэбны былі моцныя ногі, сухі паёк, пісталет і гранаты, тапаграфічныя карты і кампас. На ўсё астатняе, у тым ліку і на чарку для абагрэву і павышэння тонусу, можна было разлічваць тады, калі табе ўдавалася дабрацца да палкоў, батальёнаў, рот, праслаўленых герояў, вартых увагі ўсяго фронту. Мы, неабучаныя навабранцы, больш за ўсё гарнуліся да Аляксея Суркова. Кожнаму з нас імпанавалі яго знаходлівасць і вытрымка ў самых крытычных абставінах, яго ўменне гаварыць з людзьмі пра самае галоўнае,

пісаць востра, сцісла, без нейтральных слоў. А надарыцца вольнай часіна, і паэт нясе ў пісьменніцкі будаплойму сабраных ім баравікоў — лета сорак першага года было надзвычай багатае на грыбы. Калі я разжыўся на трафейныя пісталет, то менавіта Аляксей Суркоў першым яго разабраў, сабраў, праверыў, як страляе. А колькі нашых карэспандэнцый, нарысаў, рэпартажаў ён падшліфаваў!

Нават на вайне да людзей часам прыходзіць шчасце. Хіба гэта не найвялікшае шчасце для паэта, калі яго песню аб салдацкіх думках у

чатырох кроках ад смерці адразу ж заспяваў увесь фронт? А ці не шчаслівае азарэнне вадзіла прам Вадзіма Кажэўнікава, калі ён пісаў у зямлянцы сваю натхнёную паэму ў прозе «Сакавік — красавік», якая і сёння хвалюе чытачоў? І ўсе разам пазналі мы першае шчасце, калі Савецкая Армія перайшла ў наступленне пад Масквой... Колькі яшчэ было крыві, пакут, горкіх страт, пакуль над рэйхстагам не залунаў горды сцяг нашай перамогі! Магутнай сілай ва ўсіх баях было жывое слова пісьменніка. Яно, гэтак, было, было і засталася палкаводцам чалавечай сілы, пра што марыў некалі правафланговы савецкай паззіі Уладзімір Маякоўскі.

Якаў ГЕРЦОВІЧ.

Гэты здымак зроблены ў далёкім сорак другім у раёне горада Зубцова.

МУШУ прызнаца, — заглавак не мой. Я лазычыў яго ў К. С. Станіслаўскага. Гэта ён настойліва і грозна крычаў з апошняга рада партэра: «Не чую!» — у часе рэпетыцы. Станіслаўскі спецыяльна садзіўся як мага далей ад сцэны і «прыдзіраўся» да кожнага слова, якое акцёр ці актрыса вымаўлялі невыразна, глуха. Не, ён не вымушаў ні крычаць, ні фарсіраваць гук. Ён, як вядома, вымагаў прафесіянальнага вымаўлення сцэнічнага слова. Калі ласка, гаварыце шэптам, але каб ён і на галёрцы быў чулы. Інчай акцёр не меў права выходзіць на сцэну. Не валодаючы прафесіянальным майстэрствам сцэнічнага слова, ён не меў права і называцца акцёрам.

Чаму Станіслаўскі надаваў такое значэнне вымаўленню сцэнічнага слова? Ды таму, што на драматычнай (і не толькі драматычнай) сцэне яно — аснова асноў. Усё астатняе з арсенала рэжысёрскага і акцёрскага майстэрства — дапаможны сродак слова, бо яно і толькі яно раскрывае гледачу ідэю, сэнс, філосафію п'есы і спектакля, і мату, дзеля якой спектакль пастаўлены. Калі ж слова са сцэны чулі толькі ў першых радах партэра, то грош дана ўсяму спектаклю, якім бы рэжысёрскім ці акцёрскім майстэрствам ён не вызначаўся.

Вось чаму славу тае «Не чую!» асталася адным з галоўных заветаў вялікага рэфарматара сцэны. Парадаксальна, але факт, што сёння гэты завет стаў самым «модным» не ў рэжысёраў, а... ў гледачоў. Слытайце любога трэцяга, чацвёртага або пятага гледача, які сядзіць далей пятага рада (не кажучы пра бельэтаж і галёрку). І ён абавязкова скажа: «Не чую». Не ўсё, вядома, але нейкая частка сцэнічнага тэксту не дайшла да слыху, таму што асобныя словы былі сказаны глуха, невыразна, бо на рэпетыцыях акцёр «не размяў» свой тэкст, і ён гучыць, як праз вату. А то і проста партнёры

на сцэне пачынаюць часам звычайную бытавую гаворку, якая чуваць толькі ім самім.

І не дзіва, што ў рэдакцыі некаторых газет пасыпаліся пісьмы гледачоў з дакорамі ў адрас акцёраў, якія абьякава ставіцца да сцэнічнага слова, мармычуць яго сабе над нос, і толькі таму, што зараз «модна» так гаварыць са сцэны.

Адкуль пайшла гэтая «мода», чаму стала магчымай такая беспардонная дэвальвацыя мастацкага сцэнічнага слова ў тэатры?

Прычыны агульнавядомыя. У свой час пачалася барацьба супроць тэатральна падкрэсленай манеры сцэнічнай мовы, манеры, якая спарадзіла штампны напышлівай дэкламацыйнасці, хадульнай прыўзнятасці. Новы час прынёс на сцэну стрыманасць пачуццяў, натуральнасць і прастату. Ну, вядома ж, сёння ўжо нязвыкла чуць са сцэны словы, прыўзнятыя на хадулі штучнага пафасу, педальраваныя вонкавым тэмпераментам. На сцэне ўжо «не рвуць страціці», а калі яны часам і надарваюцца ў спектаклі, то сёння яны ўжо не іграюцца, — аб іх інфармуець. Новы час прынёс по-

вую эстэтыку і з гэтым пельга не лічыцца. Але справа ў тым, што і новыя эстэтычныя прынцыпы сцэнічнага слова вымагаюць сёння асаблівай ашчаднасці ў яго інтэрпрэтацыі і высокага прафесіянальнага майстэрства акцёра, бо раскрыць натуральнасць і прастату сцэнічнага слова далёка не проста, як здаецца некаторым. А гэтыя некаторыя (а іх — пераважна большасць!) перанеслі сёння на сцэну падкрэслена бытавую прастату і натуральнасць. Яны размаўляюць на сцэне так, як дома, на вуліцы, сустрэўшыся з прыяцелем ці знаёмым. У такой гутарцы, як вядома, не абавязкова размаўляць так, каб чулі старонія, — даволі таго, што чуюць толькі адзін аднаго. Неабавязкова кожнае слова вымаўляць да апошніх гукаў — іх можна і праглынуць, або скамечыць. Можна і цэлы сказ скамечыць, — прыяцель здагадаецца, бо ён тут жа, поплеч, і тоё-сёе ўсё ж пачуе з таго сказа...

Але калі такая «натуральная» размова гучыць са сцэны, у зале пачынаецца «вечар пытанняў і адказаў»:

«што ён сказаў?»... «што яна адказала?», «пра што яны» і г. д. А ў газеты ідуць пісьмы гледачоў з апеляцыямі да акцёраў і рэжысёраў, каб яны добрасумленна выконвалі свой прафесіянальны абавязак і не забывалі, дзеля чаго яны наогул выходзяць на сцэну.

Гледачам крыўдна. Яны приходзяць у тэатр, памятаючы, што сцэна — гэта «трыбуна жыцця», і яны хочуць пачуць з гэтай трыбуны пра тое, што хацеў сказаць ім драматург сваёй п'есай, нарэшце, хочучь пачуць са сцэны жывое мастацкае слова, усю гаму яго сэнсавага і эмацыянальнага адценняў, а чуюць невыразнае мармытанне, якое трэба расшыфраваць з дапамогай суседа ці суседкі.

Дзе ўжо тут марыць аб эстэтычнай асалодзе мастацкага слова, калі часам не даходзіць да слыха сам сюжэт п'есы, і гледачы часта шкадуюць, чаму ў тэатральных праграмах няма перакладу зместа п'есы, як гэта робіцца ў оперным тэатры.

Дарэчы, сюжэтныя непаразумеў пачынаюцца, як правіла, у першым акце спектакля. Справа ў тым, што не ўсе рэжысёры ўмеюць вылучаць у спектаклі сюжэтную экспазіцыю. Іменна ў першым акце праграмуецца завязка і нефабульная агульнавядомая, адбываецца знаёмства гледача з дзейнымі асобамі і іх функцыямі. Карацей кажучы, у першым акце гледачы дазнаюцца, хто ёсць хто. І тут вельмі важна акцэнтаваць экспазіцыю, як мага дакладней данесці ў залу тэкст, які вызначае сюжэтны змест, узаемаадносіны персанажаў, іх расстаноўку. Сказ ці нават адно слова, не данесеныя акцёрам са сцэны ў залу, могуць збіць з тропу гледача і ён доўга будзе лапіць абрыўкі сюжэтных нітак, каб, нарэшце, звязаць іх канцы.

Надоючы мне давалася глядзець у адным нашым тэатры спектакль «Дом на скале». Сюжэтная экспазіцыя ў першым акце гэтага спектакля даволі складаная. Яна вымагае ад рэжысёра і акцёраў надзвычайных выразных акцэнтаў і тэкставых вызначэнняў. Але экспазіцыяны і праходныя тэксты былі не размежаваны, тэмп ім зададзены спрынтарскі — і першы акт скончыўся пры абсалютнай цішыні залы, — гледачы проста не зразумелі, што адбылося на сцэне.

На жаль, гэта не адзіны прыклад. Колькі нервовай энергіі траціць гледачы ў першым акце спектакля, каб даўмецца, пра што мармычуць самі сабе акцёры, спарожніваючы ў абьякаваці да залы, здзіўляючы адзін аднаго «натуральнасцю» сваёй гутаркі.

Сённяшняя тэатральная крытыка чамусьці забылася

Кастусь ГУБАРЭВІЧ

НЕ ЧУЮ!

У нумары за 21 лістапада 1974 г. прафесар Ул. Няфёд выступіў у «Ліме» з артыкулам «Занрануты жыццёвыя пытанні...», дзе на прыкладзе дзейнасці Акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы паставіў на абмеркаванне праблемы культуры творчых сучаснага калектыву работнікаў сцэны. Клопат аб тым, каб мастацкія выразныя сродкі кожнага спектакля і выкананне кожнай ролі зыходзілі з яснай ідэйнай задумы і вызначаліся ёю, уключае ў сябе комплекс творчых намаганняў рэжысёра, артыстаў, дэкаратараў, кампазітараў, літаратурнай часткі. У далейшых публікацыях, што працягвалі абмеркаванне гэтых праблем, «ЛіМ» даў слова кандыдату мастацтвазнаўства Т. Арловай, якая прааналізавала рэпертуар і рэжысёрскія шуканні трупы Магілёўскага абласнога тэатра драмы і камедыі (Бабурыск), і мінскай настаяніцы Л. Камоцкай пра некаторыя выдаткі дзейнасці нумалаўцаў (№ 1, 1975 г.). Як і ў матэрыялах, што друкуюцца на лімаўскіх старонках пад рубрыкай «Рэжысура. Дзень сённяшні», удзельнікі творчай гаворкі пра надзённыя справы сцэнічнага мастацтва падкрэсліваюць важ-

ТЭАТР

ПРАВЛЕНЫ,
МЕРКАВАННЫ,
РОЗДУМ

АДНОП з важных акадэмічнасцей, якая вызначае пазітыўны напрамак развіцця таго ці іншага тэатральнага калектыву, з'яўляецца пазітыўнасць зацікаўленага і ўдзельнага мастацкага кіраўніцтва. Менавіта ад таленту галоўнага рэжысёра, яго клопатаў аб здабытках усяго калектыву залежыць становішча «трох ітэў», на якіх трымаецца тэатр, — драматургіі, акцёраў, гледача. Падбор рэпертуару і праца з драматургам, выяўленне акцёрскіх індывідуальнасцей і падрыхтоўка маладой змены, пошукі і выхаванне «свайго» гледача — гэта перш за ўсё клопат галоўнага рэжысёра тэатра.

Калі пяць гадоў назад у Магілёўскім абласным драматычным тэатры галоўным рэжысёрам стаў Ул. Караткевіч, творчыя справы былі амаль у заняпадзе. Прайшло некалькі гадоў. І, мо, яшчэ рана гаварыць аб тым, што ўсе праблемы вырашаны, аднак пэўны дасягненні ёсць. Упэўнена і мэтанакіравана тэатр замацоўвае некалькі страдальных творчых крытэрыяў, імкюцца ісці ў нагу з часам, адгукваюцца на актуальныя праблемы сучаснасці.

Перш за ўсё аб гэтым сведчыць рэпертуар тэатра. На афішы тэатра з'явіліся такія назвы, як «Нора» Г. Ібсена, «Гаражае сэрца» А. Астроўскага, «Клоп» У. Маяноўскага, «Рамза і Джульета» У. Шэкспіра, «Паўлінка» Я. Купалы, «Сотнікаў» В. Быкава, «Амністыя» М. Матукоўскага, «Таблетку

над язык» А. Макаёна, «Трывога» А. Петрашкевіча.

Скептыкі гаварылі: ці не занадта смела пачынае галоўны, ці не застануцца гэтыя гучныя назвы толькі назвамі. А тут яшчэ ў планах тэатра на будучае — п'есы А. Астроўскага, А. Талстога, А. Вампілава, М. Матукоўскага! Рэаліскасць даказала неправамернасць гэтых сумненняў. Безумоўна, не ўсе з пералічаных твораў знайшлі на сцэне тэатра сваё закончанае мастацкае вырашэнне. Крытыка адзначала і спрошчэнасць канфілікту ў спектаклі «Нора», і наяўнасць эклектыкі ў жанравым вырашэнні «Амністыя», і паверховы-літэрацыйнае працятанне «Сотнікава». Многа спрэчак выклікаў і самастойны мантаж, зроблены Ул. Караткевічам па камедыі У. Маяноўскага «Клоп».

Але нават гэтыя не ва ўсім дасканалыя пастаноўкі і асабліва спектаклі, якія сталі сапраўдным дасягненнем тэатра («Паўлінка», «Таблетку пад язык», «Трывога» і іншыя), даказалі, што тэатр выйшаў са стану «анабіёзу», што ў ім пануе атмасфера творчага пошуку.

Імкненне да свайго арыгінальнага рэпертуару (так, «Сотнікаў» — гэта першая спроба перанесці на сцэну прозу В. Быкава) мела на мэце не толькі выхаванне гледача, далучэнне яго да высокіх ідэалаў класікі і сучаснасці, але і ў раўназначнай ступені выхаванне акцёраў, асабліва моладзі. Гэта стварыла спрыяльныя ўмовы для росту іх сцэнічнага майстэрства, раскрыцця іх творчай індывідуальнасці.

Спектаклі «Трывога» А. Петрашкевіча, «Аперацыя Мнагажэнец» А. Дзялендзіка і «Каса марэ» І. Друцэ ўжо атрымалі добрую ацэнку ў прэсе. Напэўна, няма асаблівай патрэбы яшчэ раз звяртацца да іх, тым больш, што

аўтар гэтых радкоў у цэлым згодзен з крытыкамі. Тым не менш некаторымі ўражаннямі і думкамі, якія ўзніклі пад удзеяннем менавіта названых пастановак, хацелася б падзяліцца.

У калектыве Магілёўскага абласнога драматычнага тэатра, безумоўна, ёсць таленавітыя акцёры старэйшага, сярэдняга і маладога пакаленняў. Калі меркаваць па паказаных у Мінску спектаклях (мы мелі магчымасць пазнаёміцца амаль з паловай трупы), гэта перш за ўсё А. Яфрэменка, С. Яворскі, Н. Фядзьева, Ю. Гальперына, А. Кашына, Н. Караткевіч, В. Сівіцкі, К. Масквін, В. Гусеў, Ул. Кашын, Л. Хадзянкова, В. Смірноў, Р. Сакалова і іншыя. Вядома, наўнаснаць у тэатры таленавітых акцёраў яшчэ не гарантуе поспеху той ці іншай пастаноўкі. Больш таго, нават асобны ўдалы спектакль далёка не заўсёды вызначае творчае крэда тэатра.

Дзесяць гадоў назад донтар мастацтвазнаўства У. Няфёд, звяртаючыся да дзейнасці магілёўскай трупы, адной з самых надзённых праблем называў праблему фарміравання творчых пазіцый у калектыве. Я дадала б — адзіных творчых пазіцый, якія лагічна спрыяюць параджэнню не толькі асобных ансамблевых спектакляў, але і дэвальваюць гаварыць аб калектыве, як аб адзіным творчым арганізме. Стварыць зладжаны ансамблевы спектакль, безумоўна, справа рэжысуры. Але ў аднолькавай ступені гэта залежыць ад таленту артыстаў, іх сцэнічнага густу,

інтуіцыі, адчування той грані мастацкай праўды, за меламі якой пачынаецца фальш.

Спектакль «Трывога» ў пастаноўцы Ул. Караткевіча вырашаны як вострапаліцыстычны твор, які абуджае ў гледача не толькі абурэнне п'яніствам, але і перымірызмам да натуральна і абьякаваці, з якімі іны раз ставіцца да гэтай прыкрасі з'явы, што ператварылася ў сацыяльнае зло. Дынамічна напружанасць сцэны суда, якія часам успрымаюцца ў спектаклі амаль дакументальна, нібы прымунае кожнага з нас спытаць у самога сябе: «А што ты зрабіў дзеля таго, каб не нараджаліся дзеці з пустымі, парожнімі вачамі і змарцвелымі душамі?»

Гэты спектакль — прыклад стылявога адзінства рэжысёрскага працятання п'есы. І акцёры ў асноўным дакладна і арганічна ідуць услед за рэжысёрам. Антантань ідэй барацьбы за агульную справу, стрымана і глыбока пераканаўча вядуць свае ролі Н. Караткевіч, В. Смірноў, А. Чарнякова, В. Гусеў, А. Яфрэменка. Разам з тым у зладжаны партытуру часам урываюцца дысанансы, якія, на жаль, парушаюць ансамблеваю структуру спектакля.

Прывядзём некалькі прыкладаў.

Міхаліна Матулевіч у выкананні А. Кашынай — няўрымсліва, імкліва. Артыстка стварае тыповы характар жанчыны з вясні, вельмі добрай, зчлівай, але настрыванай. Ян і ўсіх дабрывіцаў, Міхаліну глыбока ўсхвалявала страшэннае здарэнне — забойства Сцяпана. Тым больш, што бяда занранула асабіста яе, Міхаліну, і дачку, Аленку. Не вельмі дасведчаная

ў юрыспрудэнцыі, Міхаліна сэрцам і розумам адчувае — Міхась не вінаваты. Сапраўднай прычына, якая прынесьла гора ў Дабрыніна, — п'янства. На пасяджэнні суда Міхаліна — Кашына імкнецца па-своём, уласцівым ёй сродкам, спрыць высветліць ісціны. Яна перабівае іншых рэплікамі, перашадае допыту сведка, кожную хвіліну ўсновае з месца, бурна і ўзрушана выуляе ўсю эмацыянальную гаму пачуццяў, што кіпяць у ёй. Яе паводзіны — розкі кантраст да стрыманай сувовай атмасферы, якая пануе ў зале судовага пасяджэння.

Амаль кожная рэпліка ці нават слова артысткі выклікаюць у гледача смех і апладысменты. Міхаліна Кашыная вырываецца з агульнай партытуры спектакля, бо кожнае з'яўленне артысткі на сцэне ператвараецца ў гротэска-камедыійны асобны эпізод. Пры гэтым не толькі парушаецца стылявое адзінства спектакля, але і нараджаецца ў глядзельнай зале нейкі дэганічны настрой, які ніяк не дапамагае правільнаму успрыманню сцэнічнага дзеяння.

Яшчэ больш недарэчнай з'яўляецца рэакцыя гледача на эпізод, калі перад судом паўстае Занружны (арт. В. Кораткаў). Хранічны алкаголік, які апусціўся да стану жывеліны, ён уяўляе сабой поўную дэградацыю чалавека. Але чамусьці словы і сама постаць Занружнага — Кораткава, выклікае не гнеў і агіду, а энюў вясёлы смех, прычым смех недаравальны. Вельмі выразны грим, павольны, замаруджаны рух, дзікі, бессэнсоўны погляд — усё павінна гаварыць аб поўнай спустошанасці Занружнага. Але захапленне вонкавымі дэталлямі абумовіла адсутнасць адносінаў артыста да свайго героя. Засталася толькі знешняя форма. І ў выніку замест абурэння і напружанай цішыні ў зале ўзрываецца смех.

Адной з прычын няроўнага акцёрскага выканання, якое прывяло ў асобных сцэнах да зніжэння грамадскага гучання твора, з'явілася, на нашую думку, неадкладнае ра-

на такую «дихую сапу», як натуралізм. А калі часам і ўспамінае яго, то толькі ў сувязі з празмернай колькасцю ці грувацкасцю бытавых акцэсуараў на сцэне. А сённяшня «мода» гаварыць — як у «жыцці» — хіба не натуралізм? Да таго ж — у самай яго страшнай праяве, бо што можа быць страшнейшым у драматычным мастацтве — дэпрофесіяналізацыя сцэнічнага слова, галоўнай зброі драматычнага акцёра!

А снад професіянальнага майстэрства сцэнічнага слова сёння не выклікае сумнення. Выклікае толькі абурэнне. Абыякавасць да слова на сцэне, да яго галоўнай функцыі ў раскрыцці ідэінай сутнасці драматычнага твора таксама мае сваю назву, імя якой — фармалізм, пра каторы тэатральная крытыка таксама сарамліва маўчыць.

Сённяшні спектакль чым багацейшы на выразныя сродкі, тым ён больш цікавы. Музыка, харэаграфія, пластыка, безумоўна, пашыраюць сродкі эмацыянальнага ўздзеяння. Але пры ўмове суадносін са словам. Налі ж гэтыя дадатковыя сродкі становяцца самаматай, тады на сцэне мы бачым нешта другое, што можна беспамылкова назваць рэжысёрскім снабжэннем у дачыненні да аўтарскага тэксту, а дакладней — гэта ўсё той жа фармалізм.

Ці заўсёды акцёры пываваюць у сённяшнім заняпадзе майстэрства сцэнічнага слова? Размова, безумоўна, ідзе не пра ўсіх акцёраў. Ёсць у тэатрах нашай рэспублікі майстры старэйшых пакаленняў, якія выхаваны на тра-

дыцыйных навагі і професіянальных адносін да сцэнічнага слова. Іх чуваць ва ўсіх кутках залы нават тады, калі яны выдуць прыцішаную размову на сцэне. Ёсць і срод тэатральнай моладзі выдатныя сцэнічныя галасы, але гэта тыя, у якіх былі прыродныя задаткі на прыгожы сцэнічны голас. На жаль, такіх вельмі мала. Пераважная большасць маладых акцёраў ад прыроды не валодае сцэнічным голасам. Ён у іх, як правіла, глухі, без глыбокага тэмбру, а то і проста слабы па свайму напаву. З такімі хібамі наогул невягя прымаць абітурыентаў у тэатральны інстытут, але там не звачаюць на гэтыя недахопы і — што самае горшае — дрэнна выпраўляюць іх за перыяд навучання. Воньт работы на сцэне шматлікіх выпускнікоў Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута паказваюць, што самай слабай дысцыплінай у інстытуце была і ёсць професіянальнае майстэрства сцэнічнага слова. Можна таму некаторыя з іх гарой ставіць за «моднае» мармытанне на сцэне. Бо іх не навучылі гаварыць іначай, професіянальна, у чым трэба бачыць не віну, а бяду многіх маладых акцёраў.

Яшчэ горш, калі некаторыя рэжысёры анарок прымушаюць акцёраў гаварыць прыглушаным голасам, каб, крый бог, не падумаў хто, што рэжысёр — не ў рэчышчы навамодай пльмі. І калі да такога рэжысёра адра-

суюць напрокі, што спектакль «замантаны», ён катэгарычна не агаджаецца і з ім цяжка спрачацца: ён «уе ўсё!». Нават шпэнт. Нават на артыкуляцый туб ён ведае, што акцёр гаворыць... Бо рэжысёр, як правіла, ведае п'есу напаміць пасля двух, а то і трох месяцаў рэпетыцый. Чаго не ведаюць гляда-

К. С. Станіслаўскі таксама ведаў напаміць п'есу, якія рэцэпываў. І чуў кожнае слова. Тым не меней яго грозіла «не чуць!» з апошняга рада партэра заўсёды прымушала акцёраў не забываць, дзея каго яны жывуць на сцэне, каму прысвячаюць сваё натхненне і творчасць. Прымушала граніць кожнае слова, якое пасля залатой манетай кацілася са сцэны ў залу, абуджаючы ў глядачоў тыя думкі і пачуцці, аб суперажыванні якіх марыць кожны аўтар п'есы. Аб гэтым павінны клапаціцца кожны рэжысёр і акцёр, бо слова са сцэны — катэгорыя не вузкая эстэтычная, а першарадна ідэіная. І стаўленне рэжысёра і акцёра да функцыі сцэнічнага слова характарызуе перш-наперш іх грамадскую пазіцыю.

Наколькі глыбока зайшла сёння «шпэнтальная» хвароба ў арганізм тэатральнага мастацтва, можна было пераназначыць на нядаўнім пасяджэнні мастацкага савета Міністэрства культуры БССР. На яго абмеркаванні было пастаўлена вельмі важнае пытанне: «Сучасная п'еса і яе інтэрпрэтацыя на сцэне». Пад тэрмінам «інтэрпрэтацыя» разумеецца комплекс сцэнічных сродкаў, з дапамогай якіх рэжысёр, мастак, на-

пазітар, акцёры павінны яна глыбей данесці да ўсведамлення і сэрца глядачоў ідэяна-філасофскі сэнс п'есы, выклікаць у іх эстэтычную асаляду сцэнічным мастацкім тэорам, аснова янога — слова.

Ці трэба гаварыць, што мастацкае сцэнічнае слова ў тым комплексе стаіць у першым радзе? І выключайць праблему сцэнічнага слова з рэжысёрскай і акцёрскай інтэрпрэтацыі п'есы на меншай меры неразумна. А яна была выключана. Ні дакладчык, ні ўдзельнікі абмеркавання нават не ўспомілі пра сцэнічнае слова.

Праўда, двое ўдзельнікаў зрабілі намер закрануць у сваіх выступленнях гэтую праблему, але тут жа вымушаны былі «закругліцца», бо з залы пачуўся рашучы пратэст аднаго тэатральнага крытыка. Аратар расказаў пра факт, калі ў Маскоўскім тэатры сатыры адзін глядач не сцягнеў акцёрскага мармытанні і крыкнуў на сцэну: «Папанаў, гучней!» «Віншую з такім глядачом!» — адпарываў аратар з залы абражаны за вядомага акцёра крытык. Ён толькі не хацеў разумець, што «павіншаваць» з такімі глядачамі сёння можна ой як многа тэатраў! Толькі глядачы менш за ўсё пываваюць у тым. А калі хто з іх і пратэстуе ў такой форме, то ці не тэатр першы вымушае яго на тое?

Кіраўніцтва БТА іншы раз запрашае з Масквы ці Ленінграда спецыялістаў па тэхніцы сцэнічнага слова. Гэта мала што дае. Некато-

рыя рэжысёры на рэпетыцыях Імкнуцца «граніць» сцэнічнае слова, але дамагаюцца і таго менш. Патрабуюцца больш кардынальныя меры.

Пачынаюць трэба з тэатральнага інстытута, іменна там трэба больш строга і патрабавальна адбіраць абітурыентаў, кіруючыся асноўным крытэрыем — прырода голасу. Пры налінасці, вядома, творчых задаткаў. Другое «сіта», праз якое выпуснікі праходзяць у тэатр, — гэта размернаванне маладых акцёраў пасля інстытута. Звычайна на размернаванне прыязджаюць галоўныя рэжысёры і дырэктары тэатраў і падбіраюць у свае тэатры штатныя адзінкі. Падбіраюць звычайна па прычыну: столькі — мужчын, столькі — жанчын. Для раўнавагі спісачнай колькасці. Але як гэтыя мужчынны і жанчыны будучы гаварыць са сцэны — менш за ўсё турбуе тых, хто іх адбірае. Іначай не ўзнікла б гэтая праблема з той вастрыней, як яна адчуваецца сёння.

Немалая віна ляжыць і на мастацкіх саветах тэатраў, якія залішне часта і лабальна прапускаюць міма вушэй усе «перлы» моднага мармытанні, калі прымаюць той ці іншы спектакль. У пратаколах мастацкіх саветаў можна часам сустрэць заўвагу, што пэўны акцёр ці актрыса не даносіць тэкст, але заўвага, як правіла, астаецца на паперы. Бескампраміснай барацьбы мастацкіх саветаў за высокую культуру сцэнічнай мовы ў тэатрах няма. І хто ведае (сацыялагічных даследаванняў па гэтай праблеме пакуль нестася), колькіх глядачоў адштурхнула ад тэатра неахайнае слова са сцэны.

ную думку: для таго, каб выявіць самабытнае аблічча, стыльвое або жанравае адрозненне, індывідуальную манеру, тэатру няма патрэбы выходзіць з рэчышча рэалізму, праўды на сцэне, адыходзіць ад пазіцый партыйнасці і народнасці. Прынцыпы ж рэалістычнага адлюстравання рэчаіснасці саветскай тэатральнай культуры выпрацаваны ажрэслены, трывалыя, надзейныя. Яны спрыяюць раскрыццю багацця талентаў і патворчы мэтанакіраванаму паказу жыцця ў святле рампы. Калі мець на ўвазе акцёрскае выкананне ролі і перспектыву сцэнічнага вобраза, то невягя забываць аб тым, што поспех тут прыходзіць да таго, хто мабілізуе ўвесь свой псіхафізічны апарат, разумна карыстаецца мімікай, пластыкай, пераўвасабляючыся ў персанаж. І — мовай! К. Губаравіч у артыкуле, што друкуецца ў гэтым нумары «ЛіМ», А тэатразнаўца Т. Гаробчанка дзеліцца думкамі аб сённяшнім стане і крысталізацыі сапраўднага акцёрскага ансамбля ў Магілёўскім абласным драматычным тэатры.

Тамара ГАРОБЧАНКА

ДЗЕНЬ СЭННЯШНІ

зумеце некаторымі выканаўцамі жанру п'есы і спектакля. У публіцыстычна-напружанае, поўнае драматызму дзеянне п'есы А. Петрашкевіча архаічна ўплецены жанравыя, бытавыя, часам камядзійныя сцэны. Ул. Караткевіч, не захавалася бытавымі падрабязнасцямі і дэталлямі, стварыў спектакль, які прываблівае сваім сацыяльна-грамадскім гучаннем. Асабліва падаравальна, калі ў такім публіцыстычным творы маюцца недарэчныя сцэны, дзе камікаванне ідзе толькі дзеля смеху або нечэпана з'яўляюцца моманты меладраматызму.

Сентыментальную поту прыносіць у спектакль выканаўца ролі Ульяны Юрскай артыстка Н. Фядзьева. Яе Ульяна — гэта маці наогул, геранія «без адрасу». На ірадыю ўсяго спектакля мы бачым «жаныччу» ў чорным, якая толькі і робіць, што плача. Нам здаецца, што выканаўца часам проста не разумее агульную рэжысёрскую задуму.

Выкарыстанне кантрастных выразных сродкаў пры стварэнні сцэнічных характараў, калі адны выканаўцы выяўляюць свае пачуцці яр-

ка, гратэсна, другія, наадварот, хаваюць эмоцыі за штучнай стрыманасцю, прыводзіць да таго, што партнёры на сцэне існуюць «паралельна». Індывідуальна не звязаны адзін з адным інутранымі сувязямі.

Аналагічныя прыклады можна прывесці і з другога спектакля магіляўчан — «Каса марэ» І. Друцэ. Адметнай рысай п'есы, як і асаблівае ў іншых твораў І. Друцэ, з'яўляецца архаічнае спалучэнне высокай паэтыкі, узнёскасці з веданнем народнага побыту, нацыянальных традыцый. Рамантычная лінія ў п'есе і спектаклі звязана з галоўнай гераніяй — маладой удавой Васілуцай.

Артыстка Н. Караткевіч здолела адчуць і перадаць нездзізнаны, складаны характар сваёй гераніі. Адвечная мара чалавека аб каханні, жыццёвая неабходнасць любіць і быць любімай спалучаецца ў Васілуцу — Караткевіч з высокімі паняццямі аб жаночай годнасці і высакародстве. Яна злавля сваю «сінюю птушку». Але мудрым і чыстым сэрцам адчушы, што невягя сумясціць несумяшчальнае. Васілуца адмаўляецца ад яе, даруе

часнае другой. Васілуца — Караткевіч у спектаклі больш лірычная і па-жаночку пільчатая, чым мужная і моцная. Актрыса пераконвае ў жыццёвасці такога характара. Ёе геранія, якая спазнала вялікае каханне і адракалася ад яго, выклікае не толькі спачуванне, але і захваленне духоўным багаццем і высакароднасцю яе ўчынку.

Архаічна спасцігае паэтычную сутнасць глыбока філасофскай п'есы І. Друцэ выканаўца ролі Павлава артыст Ул. Кашын. Пад ўздзеяннем кахання да Васілуцы нараджаецца новы чалавек, які прываблівае нас шырэйшай сваёй натурой і адданасцю. Выканаўца тонка і неспрымметна падаодзіць нас да думкі аб непазбежнасці іх разрыву. Менавіта таму драматычны фінал у спектаклі успрымаецца не як крушэнне мары аб шчасці, а як праўленне высокай чалавечнасці. Камерны, элегічны настрой падтрымліваюць і выканаўцы ролей дзеда Іона і Ністара, артысты С. Яворскі і В. Гусеў. Розныя па характару, жыццёва простыя і па-народнаму мудрыя, яны нібы паказваюць, на якой глебе, ад якіх каранёў нарадзіліся і існуюць срод нас такіх прыгожых людзі, як Васілуца і Павлава.

Жанрава-бытавыя рысы прыносяць у спектакль выканаўцы ролей суседан А. Кашына, Р. Сакалова і К. Захаравіч. Яны ствараюць характары яркія, камядзійныя. Але гратэск парушае

стылявую і нават пластычную структуру спектакля. Прамерныя кантрастнасць, буфанада не ўласцівыя ні п'есе І. Друцэ з яе тонкім, глыбока псіхалагічным раскрыццём характараў, ні самому спектаклю, адметнаму пошукамі паэтычнага асэнсавання жыцця.

Неразуменне жанравай сваясаблівасці і філасофіі драмы І. Друцэ прывяло да спрошчанага трактовкі вобраза Пётра ў выкананні артыста Ю. Чупрышава. У п'есе Пётра — гэта амаль сімвал. Ён увасабляе адзіную сувязь гераніі з мінулым, з'яўляючыся нібыта яе сумленнем. Яго адносіны да яе, рэакцыя на словы і ўчынкі служаць для Васілуцы праверкай правільнасці яе жыцця. У спектаклі ж дзейнае звязаны чалавек, занадта заземлены і канкрэтны.

У новай п'есе Н. Думбадзе «Абвінавачанае заключэнне» героі пастаўлены аўтарам у выключнае становішча. Дзеянне адбываецца ў камернай напярэдняга зняволення. Мы знаёмімся з адзінаццюкам Чэйшвілі (арт. Л. Палонскі), міжвольным забойцам Гулаінам (Ф. Кустаў), махінатарам Саларыдзе (В. Сівіцкі), рэзідывістам Дзюдарыяні (Ю. Труханаў) і інш. Сюды ж траіць і студэнт Рэваз Накашідзе (В. Кораткаў). Не дзеля экзотыкі аўтар выбірае такія выключныя абставіны. Яны патрэбны драматургу для таго, каб надкрэсліць маральнае высакародства нашага сучасніка, янога аўтар анарок прымушае прайсці праз цяжкія выпрабаванні і не пайсці пры гэтым на кампраміс.

У спектаклі, пастаўленым Ул. Караткевічам, няма захвалення этнаграфічна-нацыянальным каларытам грузінскага характара, ні турэмнай «экзотыкай». Дакладнае афармленне мастака М. Волахава, наўмысна стрыманая рэжысёра, якая не навязвае свайго погляду, а дае магчымасць акцёрам і глядачам дадумаць, самім разабрацца ў складаных жыццёвых акалічнасцях.

Спектанлі на сучасную тэму неабходны не толькі глядачу, а і самім артыстам. Бо нават самая высокая класіка не зможа даць творчам чалавек поўнага разумення тых падзеяў, які адбываюцца ў свеце, абудзіць пачуццё дачынення да прагрэсу, уласцівага сацыялістычнаму сучаснасці. У Магілёўскім ісціну разумеець усе. Зварот тэатра да актуальных надзённых праблем — гэта адна з форм выхавання маладой акцёрскай змены. Нельга сказаць, што праблема моладзі тут вырашана канчаткова. Спектанлі, паказаны ў Мінску, пазначылі нас з такімі цікавымі артыстамі, як Ул. Кашын, Л. Кашына, В. Смірнова, Л. Хадзьміна, Р. Сакалова. Але вызначыць адну ці некалькі высокамастацкіх работ маладых па вялікаму творчаму рахунку пакуль што цяжка.

І апошняе, аб чым хацелася б сказаць і што заслугае увагі — гэта тая плунога работа, якую праводзіць магіляўчане на выхаванню глядача. Тэатр заключыў дагавор аб узаемным шэфстве з камбінатам сінтэтычнага валакна. Дагавор прадугледжвае стварэнне на камбінате універсітэта культуры, дапамогу самадзейнасці, удзел прадстаўніцтва камбіната ў абмеркаванні і прыёме спектакляў. Творчыя ўзаемаадносіны склаліся паміж калектывам тэатра і заводам «Строімашына». Пры падрыхтоўцы спектакляў на вытворчым тэматыку рабочыя заводу становяцца кансультантамі. Яны прысутнічаюць на рэпетыцыях і даюць слухныя практычныя парады.

Асабліва пільная ўвага надаецца ў Магілёве падрыхтоўцы і выхаванню маладога глядача. Тэатр у горадзе адзін, таму ў яго рэпертуары заўсёды маюцца пастаноўкі для дзяцей і юнацтва. Шэфскую дапамогу аказваюць магіляўчане Бялыніцкаму, вядомаму тэатру новага глядача.

ПЛЕННАЯ творчая праца магіляўчан не можа не радаваць усіх, хто зацікаўлена і прыхільна сочыць за складанымі пошукамі Магілёўскага абласнога тэатра.

ГЛЯДАЧ, які знаёмы з легендай Шарля дэ Кастэра пра вольналюбывага герца Фландрыі і цэніць яе народны дух, не ставіць перад сабой пытаньня, чаму менавіта Ціль Уленшпигель стаў героем балета. Гэты персанаж нібы народжаны для казак, балад, паданьняў. Сымвалічная мова легенды адпавядае пафасу балетнага мастацтва.

Калі ўздымаецца заслона, такі глядач пільна сочыць за ўсім, што адбываецца на сцэне. Усё, што яму дорага ў вядомай легендзе, ён абавязкова хоча знайсці так або інакш адлюстраваным у балете. Ён мае рацыю. Прызнаўшы такое патрабаванне натуральным, паспрабуем ацаніць пастаноўку менавіта з гэтага пункту погляду.

ваў рэпутацыю прыёра царквы, які пад п'яную руку разбіў статую ўгодніка. І ўсё ж мы былі б несправядлівымі да стваральнікаў балета, калі б не згадзіліся з тым, што пастаноўка, у якой неабходна на працягу невялікага часавога адрэзка паказаць дзеянне ў танцы, павінна быць куды больш лаканічнай у параўнанні з раманам.

Перш за ўсё метамарфозы тут адбываюцца з колькасцю дзейных асоб. Да таго ж у раманах мы сустракаем мноства сапраўды трагічных сітуацый, з якіх знаходлівы Ціль і яго дабрадушны сябар выходзяць жывымі і здаровымі менавіта дзякуючы той настрямнай буфанадзе, якую яны спрытна разыгрываюць. І ў раманах выдараўленне, скажам, Ціля, таксама як і яго ўзяццё, не менш умоўныя, чым у балетах! У раманах Шарля дэ Кастэра Ціль сустракаецца не з Філіпам II, як у пастаноўцы, а з

Чытаем старонкі кнігі: «...І Уленшпигель з Нэле ўбачылі, што са Ступасці ўзнікла Беражліваасць, з Гневу — Жывасць, з Чрэваўгоддзя — Алетыт, з Зайздрасці — Спаборніцтва, з Ляноты — Мара паэтаў і мудрацоў. І Блудліваасць на сваёй казе ператварылася ў прыгажуню, імя якой было Каханне...»

Уленшпигель не забіў Рыбіка, калі той выдаў бацьку — Клааса. Выгляд старога спыніў яго. Такім чынам, ён забіў у сабе Гнеў — адно з сямі зол. Але тады ён не ведаў, які страшны Рыбік! Стары і нямоцны, ён прыдумаў асабліва вытанчаную зброю забойства — вафельніцу. І калі ў дэюнах знайшлі мёртвую дзяўчынку са слядамі кльккоў на шыі, Уленшпигель вырашыў злавіць забойцу. І Рыбік ужо на знафоце прызнаецца ў

задуме прадугледжваюць тэхнічную складанасць знешняе скупое графічнае малюнка асобных партый. Такім чынам, перад выканаўцамі не толькі партыі галоўнага героя і ролей Філіпа II і Рыбіка стаяць задачы, якія вымагаюць высокага майстэрства.

Паўная ілюстрацыйнасць, выкліканая развіццём сюжэта, спалучаецца з танцам характэрным, з танцам, які падкрэслівае рысы вобразаў герояў. Гэта адносіцца да харэаграфіі ўсёй пастаноўкі, за выключэннем, бадай, толькі аднаго моманту — з'яўлення гвардзейцаў у фінальнай сцэне, калі глядачу ўжо няма неабходнасці «расказваць» і можна без усякай шкоды для зместу карыстацца магчымасцямі балета і «паказаць» больш цікавы танец. Ды і рытмічны малюнак музыкі дазваляе гэта зрабіць.

Сапраўдная ўдача ў мастацтве балета не з'яўляецца заслугай некалькіх чалавек. Глядач, перажываючы тое, што адбываецца на сцэне, менш за ўсё схільны аналізаваць, чаму тое, што яму падабаецца, добра. Але для таго, каб глядач сказаў «гэта добра», неабходна агульная ўдача — і кампазітара, і аўтара лібрэта, і мастака, і выканаўцаў, уагуле ўсяго пастановачнага калектыва.

Ціля будучы танцаваць многія. Прынамсі вядома, што пастаноўка балета ўжо ажыццэўлена ў Львове. Але Ціль Віктара Саркіс'яна здаецца ідэальным. Калі ён з'яўляецца перад глядачом, імгненна танец на дроце, мы пачынаем угадваць яго характар — гарзэлівы і смелы. Каскад магутных скачкоў пакарае нас, і тое,

У ролі Ціля — заслужаны артыст БССР В. Саркіс'ян.

што з'яўляецца высокай тэхнічай артыста, робіцца рысамі вобраза Ціля — адважнага, спрытнага, расшучага.

У дуэце ён, можна сказаць, выяўляе супрацьлегласць — тым, што незвычайна пластычна і пяшчотны. Але калі ў гэтай ролі пасвоіму канцэнтруецца шматкавае дараванне В. Саркіс'яна, то для маладога артыста Уладзіміра Іванова — гэта радасць самараскрыцця. Ён танцуе з асададой. У яго няма высокага скачка, але ёсць пластычнасць і тэмперамент, і яго Ціль пераважна юны, вельмі адкрыты і непасрэды. Але ж Ціль і такі!

Пакуль што Л. Бржазоўская — лепшая Нэле: К. Малышава нядаўна пасля некалькіх рэпетыцый была ўведзена ў ролю: Л. Сінельнікава, хаця і вельмі лірычная і выразная ў танцы, аднак гэты вобраз вымагае ад актрысы больш шырокага і адначасова тонкага малюнка. Усе балерыны дастаткова тэхнічныя для гэтай ролі, але, магчыма, тут патрэбна тое выяўленне ўнутранай радасці жыцця, кахання і жаноцкасці, якія ўдаецца паўначужна перадаць пакуль што адной Л. Бржазоўскай.

Навізна пастаноўкі — ўласцівы феномен адкрыццяў. Падобна да таго, як у ролі Ціля раскрыліся здольнасці У. Іванова — саліста, што мае выразную эмацыянальную індывідуальнасць, у ролі Філіпа II Л. Чахоўскі

сцвердаў сябе як высока тэхнічны і выразна характэрны выканаўца. Створаны ім вобраз Клааса, партыю якога ён таксама танцуе, вельмі пераканаўчы, хаця і не паўтарае ні ў чым Філіпа.

Да гонару А. Дадзішкіліяні, ён не бабаўся рызыкі і з поўным даверам і несумненным веданнем патэнцыяльных магчымасцей акцёраў увёў у балет дэбютантаў у сольных партыях.

Роля Саоткін — маці Ціля — першая самастойная роля П. Палагінай. Артыстку можна павіншаваць: гэта сапраўдная ўдача.

Партыю Рыбіка танцуюць два выканаўцы — С. Пясцехін і Я. Мінін. Абодва акцёры гэтай ролю робяць значны крок у сваёй творчай біяграфіі. У Рыбіку С. Пясцехін вельмі расказаны і як танцоўшчык, і як драматычны акцёр; Я. Мінін, калі і не дасягае такой пластычнай выразнасці, то імкнецца да гэтага. А спектакль яшчэ ўдакладняецца ў дэталях, адточваецца ў параўнаннях і пошуках. Відаць, і гэты выканаўца яшчэ «праграмуе» канчатковы малюнак партыі.

Ламе ў выкананні Л. Палякоўскага камічны і кранальны адначасова — таго мы і чакаем ад выканаўцы ролі вядомага сябра Ціля!

Усё ж, як ні спрабуем усе мы — глядачы і крытыкі — быць аб'ектыўнымі, аднак шукаем у спектаклі тое, што бліжэй за ўсё нашым уяўленням і пачуццям, і нават нашаму асабістаму густу. Ці знаходзім?

І вось тут, у тым, прымаем або не прымаем, разумеем або не разумеем, плачам, смяемся або застаёмся аб'якавымі, — адказ на самае, магчыма, патаемнае пытанне: хто для нас Ціль, што дае нам, сучасным людзям, яго сярэднявечнай даўнасці гісторыя?

Попел спаленых, кожнага чацвёртага загінуўшага беларуса, стукіць у нашы сэрцы. Якому працоўнаму народу не дарагая свабода Радзімы і духу! «Ціль» нагадвае пра гэта надзвычай эмацыянальна і маляўніча.

Аднак, выверыўшы дух твора такімі высокімі ідэаламі, мы павінны сказаць аб яго плоці. Тое, што ўласна складае танец у гэтым балете, — у асноўным жыгга або сарабанды. Для сучаснага глядача ні той, ні другі не здаецца незвычайным і не ўскладна ўспрымання агульнай задумы. Больш таго, многія элементы — і аб'цаснае «па», і «кльоч» — напамінаюць «Лявоніху» або «Бульбу», а сцэна са святлым Марцінам — вешчанае апавяццёне Якуба Коласа «Святы Ян». Магчыма, аснова гэтага падабенства тоіцца ў тым, што на любы сапраўдны твор мастацтва мы глядзім праз прызму свайго вопыту і традыцыі свайго народа. Менавіта таму з мноства прыгод Ціля Уленшпигеля нашы аўтары балета выбралі тыя, у якіх выразней за ўсё выявілася яго свабодалюбства і добрасардэчнасць, знаходлівасць і дар вернасці...

Нашы нататкі — толькі першая спроба сказаць слова аб спектаклі новым і незвычайным, аб спектаклі, які дае глядачу адчуць далучанасць да шчасця творчай удачы. Большасць з нас ўдзячны кампазітару Я. Глебаву, лібрэтысту і харэографу А. Дадзішкіліяні, мастаку В. Левенталю і выканаўцам, незалежна ад таго, ці задаём мы сабе пытанне, чаму нам падабаецца гэты балет. Вядома, хтосьці з крытыкаў і глядачоў прытрымліваецца іншага пункту гледжання. У спрэчку магла б нарадзіцца ісціна. На жаль, аўтару гэтых нататак няма з кім спрачацца, бо за чатыры месяцы з дня прэм'еры рэцэнзій у друку не было.

Ала КАБАКОВІЧ,
навуковы супрацоўнік
АН БССР.

Калі мы любім Ціля...

Балет Я. Глебава «Ціль Уленшпигель» на сцэне Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР

Дарэмна сталі б мы шукаць у лібрэта А. Дадзішкіліяні дакладнае паўтарэнне сюжэтных сітуацый легенды. Аўтар лібрэта прапануе вобразнае асэнсаванне праявічых старонак.

Дарэчы, музыка пралога сваёй пранікнёнай мовай ужо з першага акорда не толькі падрыхтоўвае глядача да ўспрымання харэаграфічнага малюнка сцэнічнага дзеяння, але і стварае тую духоўную атмасферу, якая робіць балет не толькі відовішчам, а відам мастацтва.

Двойчы б'юць званы. Звонка і сонечна абвешчаюць яны аб нараджэнні Ціля, які ўвасабляе ў сабе вольны дух Фландрыі: глуха і змрочна — аб нараджэнні будучага ката краіны, наследніка іспанскай кароны Філіпа II.

У першых сцэнах балетнай версіі легенды апущана шмат чаго з таго, што было важным у дэ Кастэра. — І жарты Клааса, і прароцтвы бабкі Катліны. Але хіба не аб лёсе двух немаўлят гаварыла добрая Вядзьмарка: аб вясёлым і мужным Цілі — абаронцы фландрскага народа, і аб крывавым інквізітары!

Прызываецца да мовы балета, на якую перакладзены рыман, — бадай, самае простае з таго, што дыктуецца навізнай гэтага спектакля. У далейшым чакаецца яшчэ некалькі больш сур'ёзных выпрабаванняў пастаноўкі на вернасць першакрыніцы.

Другое дзеянне пачынаецца вясёлай буфанаднай сцэнай. Мы бачым Ціля і яго сябра ненажэру Ламе, якія хавалюцца ад каралеўскіх шпікаў у храм святога Марціна. Ціль ставіць Ламе на месца святога Марціна, лекара гарбуню. І калі паломнікі ўвальваюцца ў храм, сам прыкідваецца калекам. Яны дэманструюць «чуд выдараўлення» Ціля, але шпікі пазнаюць іх. І тады Ціль сыпле на галовы ўведзеных у зман паломнікаў і шпікаў парашок, ад якога яны пачынаюць... часацца.

Зразумела, мы бачым гэта ў танцы — гратэскавым і смешным, надзвычай арыгінальным, у танцы, які значна пашырае наша ўяўленне аб балетнай драматургіі. У раманах ж, як вядома, святога Марціна паказваў... звонар Пампіліус і ў зусім іншай сітуацыі: калі ён рата-

іспанскім караём Карлам. Але ці не зашмат двух каралёў у балете, да таго ж бачны і наследніка, якія мала чым адрозніваюцца ад аднаго ад другога ў жорстасці і злачынствах? Ды і ўвесь рамана — хіба не паядынак «зла» і «добра», «жорсткасці» і «справядлівасці», якія ўвасобіліся ў вобразах Філіпа II і Ціля Уленшпигеля? Вось тлумачэнне таго, што мы бачым на сцэне. Акрамя гэтага, Ціль Уленшпигель, калі ісці за народнай легендай, якую ўзяў у аснову рамана Шарль дэ Кастэр, жыў у XIV стагоддзі, а Карл і Філіп II уладарылі на два стагоддзі пазней.

Пасля таго, што сказана, можна было б не праводзіць больш паралеляў паміж сюжэтам у легендзе і балете. Аднак у трэцім дзеянні ёсць сцэна, аб якой варта сказаць не толькі таму, што геніяльны твор Шарля дэ Кастэра ў кожным выпадку служыць пунктам адліку, і такое параўнанне неабходна. Калі мы бачым танец Нэле — увасабленне Фландрыі, лірычнай і чыстай, і музычная варыяцыя нагадвае нам маленькае аданьне першага дзеяння і радасць каханя, і здзіўленне няведанаму пачуццю, на сцэне з'яўляецца Рыбік. Гэта ён прадаў Клааса з-за некалькіх талераў ды з зайздрасці да чужога шчасця. Глядач, які запам'ятаваў сюжэт кнігі, успрыме гэта з усёй даверлівасцю, выхаванай балетнай класікай. На самай справе, гэта тыповы трохвугольнік, кульмінацыя, наогул характэрная для большасці балетаў, калі шчасцю двух закаханых сэрцаў пераходзіць трэці, звычайна распуснік і нягоднік. Тэатр самім харэаграфічным малюнкам танца, арыгінальнай і выразнай камбінацыяй рухаў надае сітуацыі асабліва злавесны сэнс.

У раманах Рыбік ніколі не сустракаўся тварам у твар з Нэле. Але калі вы ведаеце, за што і калі Уленшпигель злавіў у пастку Рыбіка, то сцэна ў балетае пакіне ў вас яскравае і моцнае ўражанне. Уленшпигель жа быў добры! Ён хацеў спасцігнуць сэнс таемных слоў песні Духаў:

У час, калі Поінач

Пацалце Захад,

Прыйдзе канец разбурэнню.

Знайдзі Семярых

і Поаз.

Кніга ўслаўляе ўсё жывое

і чалавечае, яна глыбока мар-

ральная.

З гною цэрос каласок.

Сец — гэта зло і дабро

адразу.

З вузла нараджаюцца

алмазы.

жахлівым злачынствам: «...Калі я ўбачыў, як ляжыць і спіць яна, міленькая, пад сонейкам, на пясочку, і ў руках свой кашалёчак трымае, такі жалі і такая любоў да яе ва мне разг'яроліся. Але таму што я адчуваў сябе бяссільным і не мог ужо авалодаць ёю, то ўкусіў яе...»

Калі гэтыя словы з рамана не згадзіліся з памяццю глядача, то ў дадзеным выпадку сцэна гэта стварае ўражанне сапраўды трагічнае. І з'яўленне Ціля, і яго паядынак з Рыбікам, які ў легендзе паклёпнічае на яго і цягне за сабой на віселіцу, — усё тое, што мы чуюм у музыцы і бачым у танцы, выклікае ўзрушанае перажыванне. І гэта — вялікая творчая ўдача аўтараў балета.

Гаворачы аб лібрэта балета «Ціль Уленшпигель», мы закруцілі вузлавя моманты яго пастаноўкі, якія ў значнай ступені вызначылі і характар герояў, і харэаграфію. Наша ўспрыманне новай пастаноўкі шмат у чым вызначаецца традыцыяй. І стваральнікі балета абаняраюцца на тыя моманты, якія ўжо вядомы глядачу, разлічваюць на здольнасць глядача асацыяваць свае літаратурныя ўражанні.

Напрыклад, калі гучыць балеро, і на сцэне ў яркім чырвона-жоўтым адзенні з'яўляецца дзяўчына з кармы, то, вядома, у гэтым ёсць і данія традыцыі: устаўны нумар. Можна назваць толькі некалькі ілустрацый балетаў, у якіх устаўны нумар не выглядаеў бы выпадковым. Аднак, у раманах мы знаходзім прынамсі тры выпадкі з жыцця Ціля, калі інквізіцы падсылала да яго шпіёнак, якія спрабавалі паланіць яго сваёй прыгажосцю і каханнем, а потым здражыць. Танец іспанскі пачуццёвы — але сама яна дзейнічае з разлікам і ганарыцца сваёй ролю ў гісторыі з Цілем.

Дуэт іспанкі і Ціля — адзін з тых паядынаў, з якіх ён абавязкова выходзіць вялікадушным пераможцам.

Так Ціль перамагае Сквапнасць, якая зрабіла прыгажуню шпіёнкай.

Варта падкрэсліць, што цэнтральная дзейная асоба ў балетае — просты народ.

На сцэне — яркая, вясёлая Фландрыя. Танец, скажам, трубачыстаў просты — усёго некалькі элементаў (крюк-бег і аб'цаснае «па») — і адначасова вынаходлівы: лясвіцы, якія трубачысты падкідваюць уверх і потым ловяць, уносяць разнастайнасць і надаюць танцу віртуознасць.

Музыка і харэаграфічная

... ТАМ, у канцы доўгай прасекі, якая адсвечвала стваламі соснаў у мяккай прозелені ляснога калідора, узнікла скучаная група людзей, вышырнула з лесу, адтуль даляцеў голас наманды, і гэтая група людзей кінулася ў напрамку возера левым бокам прасекі; наперадзе скачкамі бег квадратны ў афіцэрскай шапцы чалавек, у расхлістанай плашч-палатцы, з аўтаматам уоперак грудзей: ён, не азіраючыся, выкрыквуў гораха: «Не адставаць, браткі, не адставаць!» — і шырока заграбаў па траве ботамі, увесь вёрткі, шустры, увесь нацэлены апантана пры сваім маленькім, нязначным росце; набліжаючыся да возера, ён першым заўважыў гарматы на прасекі, уладна і папярэджаючы ўзняў руку з зычным загадам: «Стой! Чакаць тут! Адпачыць!» — і, як шар, накіраваны ўдарам, пакаціўся да гармат, у распушчанай плашч-палатцы, лаючыся:

— Аргысты, д'ябал ваша маці! Загараеце? Сачкуеце?

— Ён, задыханы, падбег да афіцэраў, адначасова ўзрадаваны і злы, малады, спацелы твар гарэў нейкай нерадзіманай адчайнасцю нядаўняга бою, яго пацёртая шапка з расколатым пасяродку, пакарабаным казырком з'ехала на патыліцу, яго вугальна-чорныя хуткія вочы, абведзеныя абпаленай чырванню павек, узрушана зіркалі па гарматах, па Нікіціну, па Княжко, нібыта не знаходзілі тое, што павінны былі знайсці тут.

— Вы, бусольныя сачкі, тылавыя артылерысты, богі вайны! Па кім страляеце? Акапаліся на сонейку — і дрыхніце! Баяцёса, каб адно месца не намуліць? — закрычаў ён звыклым да падсёбванняў пехацінскім голасам, падагрэтым абуранай пагардай. — Нішто сабе жыўца, сволачы! Папукалі з пушчак і — загараі? Бой для вас скончыўся? Сядзіце, цвік вам у кішэню!

— Ну, вы!.. — нечакана абурывся Нікіцін. — Чаго гарлапаніце, чорт вас бабры! Адкуль прынесла?

Аднак Княжко, толькі паварушыўшы брывом, не мяняючы халодна-ўпартага выразу, выпрастаўся прутка, надіёс далонь да скроні, спытаў спакойным тонам, з сухой афіцыйнасцю, за якой хаваўся стрыманы гнеў:

— З кім маю гонар, дазвольце спытаць? Выконваючы абавязкі камандзіра батарэй — лейтэнант Княжко. Знаёмлюся, каб вы ведалі, з кім маеце справу. Кіньце крычаць і супакойцеся. Трымайце сабе ў руках! — Княжко паморшчыўся. — Прашу растлумачыць, што за крык, у чым справа?

— Што за крык?! Бой ідзе, людзей кладу, а вы, богі вайны, на сонейку валлецеся!

Пехацінец загарыў убаўненым тонам, крыху збытаным ўмяшаннем Княжко, неспакойна пазіраючы то на сваіх людзей, што чакалі яго пад соснамі, то на гарматы, дзе патрывожаныя крыкам, варушылі галовамі разлікі, — бачыліся там чорныя пачварныя плямы заместа твараў. Пехацінца раптам перасмыкнула ад хуткага руху, яго пляскаць і разам з тым кірпаты нос напіўся, прарозаўся ноздрамі; ён выпрастаў кароткую руку з-пад плашч-палаткі, раззлавана паднёс яе да паломанага казырка.

— Камандзір роты старшы лейтэнант Перлін. Так, каб таксама ведалі, хто вас аблаўіў. Ладна, баш на баш! — І, бліснуўшы зубамі, так кінуў уніз кулак ад скроні, нібы шапкай аб зямлю ўдарыў. — Ладна! Пацапаліся і — канец! Не чужыя ж мы, хлопцы! Памог бы ты мне, лейтэнант, а? Аганьком мяне б падтрымаў! Ну? Ніяк я іх, гадаў паласатых, з лясніцтва не выб'ю! — загарыў ужо ён умольна груба і страсна. — Заселі ў доме, а там сцены — во! Дупляць з аўтаматаў, і ніяк іх у лоб не атакнем! І бронетранспарцёр іх, сука, яшчэ падтрымлівае! Хоць зямлю зубамі грызі! Я воль сам з узводам у абход пайшоў, з тылу зайсці, а гэта — час, і таксама вілам на вадзе пісана... Далі б па іх снарадамі, і выкалупнуў бы я ўраз гэтых тараканаў! А? Ну? Браткі, артылерысты, падавіць бы бронетранспарцёр і кропка! Ну? Прашу, браткі, мало, не дайце роту пакласці, пяхота — таксама людзі! Канец вайне ж, чуеце, браткі, навошта людзей класці, жыць усім жа ахвота! Аганьком бы памагчы! Ну? Аганьком бы іх, ідалаў, выкурыць!

Нікіцін цяпер бачыў перад сабой лісліва патрабавальны, уніжаны, нават збытанна-сарамлівы твар нізкарослага старшага лейтэнанта, камандзіра стралковай роты, яшчэ міну

назад грубага, уладарнага, бачыў устрывожана ўзнятыя галовы разлікаў і сярод іншых позіркаў — пануры і пагардлівы позірк Мязніна, накіраваны на пехацінца, гэтага раздаўленага ўласнай просьбай стралковага афіцэра, які, напэўна, прайшоў агонь і вяду; але апалены імгненнай злосцю, падумаў, што пехацінцу цяпер не так важна, як, чаму яны, артылерысты, апынуліся тут, чаму і з прычыны якіх абставін была ўзарвана дамба на возеры і гарэла на тым беразе самаходка, а важна было захаваць у апошнім баі, у апошняй атацы людзей сваёй роты каля нейкага лясніцтва. І ён неспрытна спытаў, не хаваючы здэку:

— Навошта накінулі плашч-палатку? Не перашкаджае? Ці дажджу чакаеце?

— Перашкаджае? Ніколькі... Нацу, каб кулі палохаліся! — добра адшліфаваным голасам зычна наведміў старшы лейтэнант і з нейкай нахабнай вяселосцю патрос крысём плашч-палаткі — прабітай, у чорных дзірках. — Бачыў, колькі? Пасля

яго шумнай, крыклівай радасці, да пехацінцаў, якія назбягаючы рызкі, вагаліся ісці ў атаку, каб узяць лясніцтва, хоць тыдзень назад і не задумваліся б над гэтым, а цяпер ахвотна беглі за падмогай. — Нікіцін адчуваў цяжкае супраціўленне сваёй згодзе, гэтак рашэнню Княжко і ў той жа час ведаў, што іншага рашэння ён прыняць, напэўна, не мог.

Яшчэ за дзвесце метраў ад лясніцтва, калі з крыкам, мітуслівай штурханай пехацінцаў, узрушаных падмогай артылерыі, кацілі гарматы хмызамі, Нікіцін па гуках ўзмоцненай страляніны за дрэвамі — па басавітаму таропкаму стукі буйнакалібернага кулямёта, пранізліваму брэху німецкіх аўтаматаў, трэску нашых чэргаў, спеву куль у тэшчары, па рыкашэтанам істрыканню іх па папчаных ствалах — па ўсім гэтых гуках ён угадваў і адчуваў звычайную рэальнасць блізкага бою, куды рухаліся яны, і ўсё з большай прыкрасцю расла ў душы недобразыхлівае да гэтага пяхотнага старшага лейтэнанта, з

Юрый БОНДАРАЎ

СТАРШЫ ЛЕЙТЭНАНТ

Чатыры гады я працаваў над раманам «Бераг». Цяпер закончыў яго. Часопіс «Наш сучаснык» пачаў друкаваць раман з сэнсачыткага нумара, але я не буду загадаў раскрываць увесь яго змест. Спачу адно: у «Беразе» і сучаснасць, і вайна. У прапанаваным урыўку дзеянне адбываецца 4 маі 1945 года. Жадаю ўсяго найлепшага майм беларускім чытачам.

Аўтар.

кожнай атакі — дзіркі! З Дняпра нашу! Загавораны панцыр! І не за сабе прашу, браткі! Зразумейце мяне! Не маю я ніякага права сваіх хлопцаў пасля Берліна пакласці! Хаваў я іх сотнямі, куды ж яшчэ! Жыць нехта ж павінен. Ці ўжо не людзі мы?!

— Досыць! Пакажыце на карце лясніцтва, — не без пагарды спыніў пехацінца Княжко і вышуў з планшэткі новенькую, выданую яшчэ перад Берлінам карту. — Дзе яно?

— Эх, лейтэнант! Ды без карты — побач! Да канца прасекі, потым — метраў трыста па прасяку: у паўночна-ўсходнім напрамку ад возера, побач! — старшы лейтэнант тычнуў закарэзлым пальцам у карту.

— Не трэба табе, лейтэнант, карту чытаць. Словам майм не верыш? Не штабіст жа ты які... Навошта карта?

— Навошта? Бо хачу дакладна ведаць, ці выйду я ад лясніцтва на шашу, — адрзаў Княжко, адсоўваючы палец Перліна на карце. — Я павінен выконваць, каб вы ведалі, сваю задачу, а не страляць па лясніцтву, дзе падціснула хвост ваша шаноўная пяхота. Так, — сказаў ён і склаў карту. — Прасялак праз лес злучаны з шашой. Кіламетры два... Цудоўна. Ты як, Нікіцін? Парэчанняў няма?

«Няўжо ён вырашыў?» — падумаў Нікіцін, здзіўляючыся педантычнай упартасці Княжко. — Ён яшчэ спадзяецца сустраць на шашы самаходкі? Не, мы робім нейкае вар'яцтва».

— Ты камандзір батарэй, — адказаў Нікіцін глуха, і гэты адказ быў усюснай яго згодай.

— З чужым дакументам у рай? — прахрыпеў Мязнін каля гармат. — Такое дармадства, пяхота, ведаеш, як па-руску называецца? Такое слова вядома?

— Тады цудоўна, — спакойна прамовіў Княжко, неспрытна зірнуўшы на Мязніна, і потым, зашпіліўшы сумку, думаючы нешта сваё, панура звярнуўся да Перліна. — Цудоўна. Зірнем на вашу лясніцтва. Давайце сваіх людзей, толькі хутка! Памажыце разлікам каціць гарматы на руках! Камандуйце!

— Малайчына! Д'ябал! Не забуду. Люблю такое! Паважаю! — закрычаў старшы лейтэнант і ў шчаслівым парыве сарваў з шыі аўтамат, даў у паветра гучную чаргу. — Да мяне, пяхота, такую вашу... Падмога ёсць. Хапайцеся за гарматы рукамі і зубамі! Хут-чэ-эй!

А Нікіцін — з неаслабнай неспрытнасцю да старшага лейтэнанта, да

пляскатым носам, касалапага, які наўна носіць паўсюдна сваю «загавораную» прастраленую плашч-палатку. Яму, старшаму лейтэнанту, гэтаку прайдосе і нахабнаму крыкуну з дзіўным прозвішчам Перлін, спачатку, відаць, падалося, што батарэя хітра і свечасова выйшла з бою, адседжваецца ўбачку, разважпа адпачывае, адлежваецца на санцапэку, тады, як пяхота, гінуць, выконвае свой смяротны абавязак — без падтрымкі агнём, без артылерыйскай дапамогі.

«Непрыемны хлопец, — злосна думаў Нікіцін. — І які брыдкі ў яго шырокі і нібы перабіты нос».

Яны хутка ішлі наперадзе гармат, Перлін, Княжко і Нікіцін, матлялася, намацела старая, злінялая да шэрага бруднага колеру гэта плашч-палатка старшага лейтэнанта і неспрытна гучаў яго пяхотны, добра пастаўлены камандамі голас, азартны смех:

— Зараз мы ім раздолб устроім, туды іх у пачокі! Калі чатырма гарматамі пекануць, які клопоў са шчылін выкурым! І — атакнем! А я ўжо бягу ў абход і думаю: ну, заселі мы да другога прыходу! А з такога пацшкрабешся... Зір — вы! Ну, думаю, калі бога няма, то бог вайны ёсць! Ха-ха! («Навошта ён так многа гаворыць? Апраўдваецца?» — падумаў Нікіцін). Паспрабую, маўляў, гэтаку богу памаліцца... Зараз мае два ўзводы дом блакіруюць! Ахтунг, браткі! Паціханьку... Адсюль дом — плюнцуйце...

— Стой! — маўчаўшы ўвесь час, скамандаваў Княжко разлікам гармат. — Чакаць тут. Пайшлі! Пакажыце, што ў вас, — загадаў ён Перліну. — Дзе пазіцыі роты? Ідзіце ўперад.

Па адкрытай дарозе некалькі метраў яшчэ ішлі на поўны рост, але ледзь павярнулі ўслед за Перліным улева, у душыні цень соснаў, пранізлівы віск недалёкіх чэргаў, шоргат куль па ствалах, ссечаныя галінкі, што падалі зверху, прымуслілі істэнтна прыгнуцца, паглядзець туды, куды іх вёў Перлін, прадзіраючыся сваёй «загаворанай» плашч-палаткай у маладзенькім ельніку насустрач хаосу страляніны з дрэвамі...

— Тут! Стоп, артылерысты! — скамандаваў раптам Перлін, спыняючыся ў зарасніку. — Глядзі наперад! Адсюль з кустоў усё ўбачыш! Тут і гарматы ставіць трэба. Вунь дзе яны заселі! Бронетранспарцёр за хлявом. Злева ад дома.

— Толькі вось што, — сука сказаў Княжко. — Прашу не ўказаць, як і дзе ставіць гарматы. Самі разбяромся. Далёка ваша капа?

— Побач было. Сюды, лейтэнант, за штабель дроў. Там намеснік мой заставаўся. А! Тут усюды адзін выбар, усюды можа ў морду дзеўбуць! — азваўся Перлін.

І прыгнуўшыся, шукаючы кагосьці, зрабіў некалькі крокаў управа ад кустоў да нізкага штабелька акуратна складзеных дроў, адкуль мігам ускінула насустрэч, нібы з-пад зямлі, постаць маладзенькага малодшага лейтэнанта, юны, з адтапыранымі вушамі твар замітусіўся там, пачуўся хуткі голас:

— Таварыш старшы лейтэнант, вярнуліся? А гэта хто такія?

— Ціха, Лаўрэнцеў! — супакойў Перлін груба. — Маліся богу, артылерыстаў прывёў! Ляжыце ўсе, чортвы курортнікі, як на пляжах, а ў атаку — дзядзька пойдзе?

— А вы зірніце, што яны робяць! — крыкнуў пісклявым галаском Лаўрэнцеў, галаском ніяк ужо не пяхотным, і Нікіцін без цяжкасці вызначыў па новаму рамню, па расшпіленай і новенькай кабуры маладога лейтэнанта: ваяваў не доўга.

Тут, метрах у двухстах ад лясніцтва, рызкоўна было і на хвіліну затрымлівацца ля крайніх соснаў, узлесак прашываўся агнём, кулі, пазваньваючы, бы тыя дзятлы дзеўблі ствалы — і ўсім траім давалася схавцца за штабель дроў, адсыці ва ўкрыцце і назіраць адтуль: не так небяспечна.

Лаўрэнцеў, мабыць, пакрыўджаны грубым папрокам Перліна ў прысутнасці артылерыстаў, па-ранейшаму стаў каля штабеля дроў, незалежна атрасаў з гімнасцёркі іліцу.

— Вось, браткі, якая загвадка. Дом добра бачыць? — прамовіў Перлін, узіраючыся ў прастору паміж дрэвамі чырванаватымі ад стомленасці вачамі. І нечакана гаркнуў на Лаўрэнцева: — А ну, спыні гульні, давай сюды, гер-рой лапавухі!

Так, наперадзе была тая акрэсленасць, якой з неспрытнасцю да Перліна, да яго роты чакаў Нікіцін. Гэтая акрэсленасць становішча стралковай роты, спыненая тут немцамі, тлумачылася не разгубленым бяздзейнем пяхоты, а гэтым добра бачным моцным домам пасярод прасторнай паланы, вакол якога ляпіліся розныя драўляныя прыбудовы, і было нешта бязладнае, шалёнае, як пры нядаўнім сутыкненні з самаходкамі, у нібыта асуджанай на смерць апошняй раз'юшанасці, у бясконцым сляпым агні немцаў. Пяхота залегла пад крайнімі соснамі, не паднімалася, не перабягала, не паказвалася на адкрытым месцы, а немцы без перадыху стралалі па лесе, па кожнаму метру паланы: увесь дом — ад ніжніх выбітых вокан да мансарды — ашчэрана пульсавала аўтаматнымі трасамі, і, напалову схаваны за вуглом левай прыбудовы, бронетранспарцёр, падтрымліваючы буйнакаліберным кулямётам абарону дома, адрыўвіста, з прамежкамі гулка выхаркваў белыя пункціры па камлях соснаў перад палаянай, дзе поўзлі пехацінцы.

— Вось якая карусель, браткі... Як толькі іх, падлог фрыцаўскіх аглушыць добранька, я і падіму хлопцаў ракетай, — сказаў Перлін, абціраючы плашч-палаткай пот з шырокага абветранага твару. — Сігнал да атакі: чырвоная ракета. Гэта, каб вы маіх не дзеўбанулі пад сурдзілку.

— На рукапашную яны не ідуць, — заўважыў Лаўрэнцеў і, салідным кашлем абрываючы па-дзвячочы пісклявы голас, выняў з суровай ваяўнічасцю з кабуры новенькі пісталет «ТТ», наўмысна перад усімі правярнуў наўнаасць у касеце патронаў, неабходных пры рукапашнай.

— Бач, які спрытны ў мяне Лаўрэнцеў! Па рукапашнай сумуе! — гмыкнуў пляскатым носам Перлін. — А ці ведаеш ты, дружа сардэчны, сітны, што за ўсю вайну я разок у нямецкай траншэі героям прыкладам памахаў ды і то адразу на тры месяцы ў капітальны рамонт траншэі! Якая табе рукапашная, калі аўтаматная куля ёсць, а штыкамі — кансервы адрываюць. Ну, ладна, улез ты ў справу з дзіцячымі размовамі, не да месца, чорт!

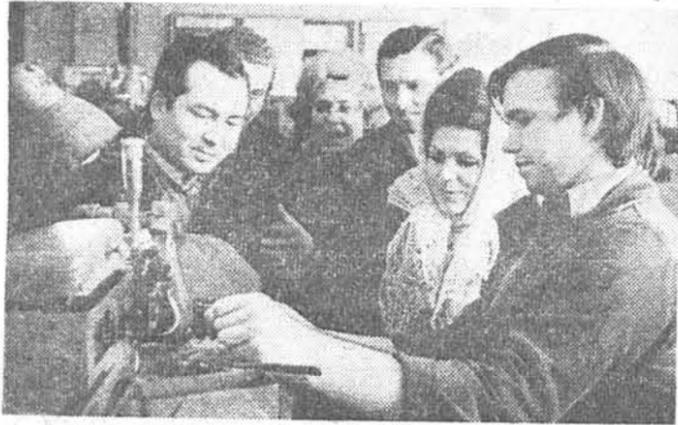
— А я ж думку сваю выказаю, таварыш старшы лейтэнант, — замармытаў Лаўрэнцеў, насуніўся і чамусьці падзьмухаў у ствол пісталета. — У мяне думка такая.

«Які цудоўны хлопец!» — падумаў Нікіцін.

(Заначэнне на стар. 14)

«ВЫ ПРывЕЗЛІ АКРЫЛЕНУЮ МУЗЫКУ»

Зала філармоніі ў Вільнюсе ў гэты вечар выглядала святочна. Слухачоў сабралася вельмі многа, давалася ставіць дадатковыя крэслы. Трэба сказаць, што меламамы Літвы добра ведаюць Дзяржаўны сімфанічны аркестр БССР па ранейшых гастроях. Калектыў мае тут рэпутацыю владжанага ансамбля выканаўцаў, здольных глыбока і самастойна «чытаць» самыя складаныя партытуры сусветнага рэпертуару. На гэты раз вільнюсцам знаёмлілі з яго выкананнем твораў беларускіх кампазітараў.

Артэсты Дзяржаўнага сімфанічнага аркестра БССР на Вільнюскім заводзе свердлаў.

На пачатку канцэрта прагучала уверцюра «Ля бурштынавага мора» Б. Дварыёўска, твор, прасякнуты багатым на фальклорныя матывы настроем і светлымі вобразамі Балтыкі. Аўдыторыя з вялікай увагай праслухала Трэцюю сімфонію Л. Абельвіча, вакальна-сімфанічную назву «Попел» С. Карцэса (на тэкст Э. Мекэлайціса) і

сюіту з музыкі балета «Ціль Уленшпінгэль» Я. Глебава. Карэспандэнт газеты «Літаратура і мастацтва» напрасіў падзяліцца ўражаннямі ад канцэрта некаторых слухачоў. Вось што казалі, напрыклад, вільнюскія студэнты К. Андрунас і А. Віданайтэ:

— Мы не ўпершыню слухаем музыку беларускіх кампазітараў. Самая характэрная яе рыса — народнасць. Адчуваеш, што тэмы і вобразы кампазітарам падказвае рэальнае жыццё. Чаруе лірычная шчырасць і душэўная засяроджанасць аўтараў.

мантажна паказаў С. Карцэс! І аркестр разам з выканаўцамі вакальнай партыі прадэманстравалі высокае майстэрства.

— З Яўгенам Глебавым, як і з Сяргеем Карцэсам і Львом Абельвічам, я і раней сустракаўся заўсёды з адчуваннем іх творчай зацікаўленасці ў сучасны сімфанізм, — сказаў народны артыст Літоўскай ССР Эдуардас Бальсіс. — Мне падабаецца ў іх музыцы сапраўдны драматызм, бо менавіта гэтая якасць абуджае ў слухачоў нашых дзён актыўны водгук на змест музыкі. Надзвычай жывапісным прадстаў на канцэрце Яўген Глебаў. Яго «Ціль Уленшпінгэль» — гэта своеасаблівая музычная фрэска на тэму слаўтай легенды дэ Кастэра. Радуе вельмі натуральнае суладдзе мужных інтанацый і выкаванняў аркестра з праніклівым лірызмам. Я сказаў бы яшчэ так: аркестр у гэтай кампазітар па музычнаму шырока «дышае». Нельга заставацца абываковым, калі яго слухаеш! Наогул беларусы прывезлі да нас акрыленую музыку.

— Мяркуючы па Трэцяй сімфоніі, — заўважыў музыкантаў К. Ясінекас, — у асобе Л. Абельвіча мы маем мастака з выразным лагічным мысленнем, узброенага сучаснымі вышэйшымі сродкамі. Добра, што ён не парабску, а сапраўды творча карыстаецца народным меласам. Гэта сімфонія — роздум чалавека, які зведаў вайну, даражыць мірам, радуецца сонечнаму святлу і помінь тых, хто аддаў жыццё ў імя Перамогі... Прынамсі, у мяне засталася такое ўражанне ад «Літаратурнай» сюжэтнай п'яці сімфоніі...

Гэтыя словы слухачоў пасвоіму пераклалі на мову крытычнай ацэнкі тва гарачыя апладысменты, якімі вітала публіка ўсе нумары даволі складанай і насычанай праграмы вечара і прысутных на ім аўтараў.

Р. ГЛАЯ.

Чудоўны падарунак атрымалі нядаўна ад будаўнікоў мінскай вугалаводчы: на Партызанскім праспекце сталіцы ўступіў у дзеянне Палац культуры. У ім — глядзельная зала на 1200 месцаў, інтэлектуальная — на 300, пакой для заняткаў гурткаў мастацкай самадзейнасці і народнай творчасці, прыгожа аформленае фэе.

На здымку — удзельнікі ансамбля танца ў фэе Палаца культуры. Фота М. ШІНКОВІЧА.

РЭСПУБЛІКАНСКІ КОНКУРС ЧЫТАЛЬНІКАЎ

У сувязі з набліжэннем 30-годдзя Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне Міністэрства культуры БССР праводзіць рэспубліканскі конкурс чытальнікаў на лепшае выкананне літаратурных твораў, прысвечаных ваяна-патрыятычнай тэме. Да ўдзелу ў конкурсе запрашаюцца артысты тэатраў і канцэртных арганізацый рэспублікі, а таксама студэнты Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута, якія спецыялізуюцца ў жанры мастацкага слова. Узрост удзельнікаў конкурсу не абмяжоўваецца. Умовамі конкурсу прадугледжана, што ён праводзіцца ў адзін тур, якому папярэднічае адборачнае праслухоўванне на месцах. Да 10 красавіка г. г. на кожнага ўдзельніка прадстаўляецца ва Упраўленне па справах мастацтваў Міністэрства культуры БССР заяўка-рэкамендацыя, завераная ўстановай, а таксама аналіраваны рэпертуар. Ва ўмовах конкурсу падкрэсліваецца, што ў праграме кожнага выканаўцы павінны быць творы, прысвечаныя 30-годдзю Перамогі, на тэмы баявой і працоўнай героікі народа; савецкага патрыятызму і пралетарскага інтэрнацыяналізму.

ПЯСНЯР ХАРАСТВА

Удзельнікі Дзён літаратуры і мастацтва Беларускай ССР у Савецкай Літве наведваюць выдатныя мясціны братаў рэспублікі, музеі, выстаўкі. У прыватнасці, музыканты і мастакі аддалі давіну пашаны выдатнаму літоўскаму кампазітару і мастаку Мікалоюсу Чурлэнісу. Яго творы ўваходзяць у рэпертуар Дзяржаўнага сімфанічнага аркестра БССР і салістаў філармоніі, часта выконваюцца па радыё. Слухачоў заўсёды прываблівае выразны народны характар і своеасаблівае каларыстычнае вырашэнне ў яго музыцы для сімфанічнага аркестра, струннага квартэта, хору. Высока цэнніцца жывапіс М. Чурлэніса, які багата адлюстраван тэму арганічнай знітанасці чалавека і прыроды, мае сімвалічнае гучанне ў раскрыцці характэрна жыцця і свету.

Сёлета ў верасні спаўняецца сто гадоў з дня нараджэння гэтага зборніка песенных скарбаў літоўскага народа, арыгінальнага кампазітара і самабытнага мастака. Створаны Усесаюны юбілейны камітэт па святкаванні значнай даты, які ўзначальвае народны артыст СССР Д. Кабалеўскі.

Год сорок пять — Стасеў год, Вось ён насупіў бровы І зарываецца ў сумг На ўкраіне дубровы, Сіберны вецер паліць твар, Сячэ няшчадна рукі, Не дапамог і шкіпінар, Нам прывязлі яго з Панар Якіясьці манюкі.

2

Стась трэ палчаткай вушы, нос, Аб корч малюць ботам; Каля Варшавы ж недзе рос. Там не зіма, а слота, Была б адліга. А ў мароз Не соладка хлапчыне, Але без лаянкі і слёз Паста ён не пакіне. Стась запісаўся ў «ястрабкі». Есць і ў яго прычына Таўчыся з намі ля ракі За невысокім тынам: Смерць распісалася на ім Чаргою з аўтамата. А ў нас — бярданка на дваіх

І ледзь жывая хата. На хаце шыльда: «Сельсавет», Хто быў у Лозках — знае, На ёй сымшоўся клінам свет У кулака Чмыхрая; Хай сам сабе цяпер ілжэ: «Не бойцеся, рабыта...» Нам, «ястрабкам», ён беражэ Па кулі ў лоб на брата. Стась для яго — «бяздомны пшэк», Я — «бульбаед замошскі». Здурыў на старасць чалавек, Адбіўшыся ад вёскі. Сцягнеца. Стась паволі сеў І дрэмле на сумёсе, Не, зноў чупрынаю трасе — Дрот скручвае на плоце. Не хоча, жэўжык, марнаваць На адпачынак часу. Воўк перабег старую гаць, Сустрэцца б з ім сам-насам. Стась аж гарыць — ён ланцюгом Заб'е ваўчыцу ў дозах. Мо, хоць пад шкураю яго Схаваўся б ад марозу. Падумаць страшна — цэлы год Мы за парадкам сочым, Чмыхрай абачлівы, як кот, Ён ашукаць нас хоча. Мне нават сальца абяцаў Падкінуць на каляды, Ды я — «паршывая аўца» — Нішчымнай бульбе рады.

І Стась на запяткі не йдзе — Малы, ды ранні, сокал. Чмыхрай абуй яго, адзеў, А шкодзіць не ўмалёкаў. Прамашку нейкую зрабіў. Стась сярод ночы, гола, Газоўкай лоб яму разбіў Ды ўцёк да нас, у школу. Вось вам і «пшэк!» Адзіні сядзеў

Да раніцы на сходах... Куды ж, скажыце, ксёндз глядзеў?

Стась і Езуса ўходаў — Збіў яго з крыжа чапайло, Уз'еўшыся на «пана». Чмыхрай за божаю спіной Быў для хлапца тыранам. Не шмат дасталася і мне Ад ласкі пана бога, Лаўлю крупіны ў чыгуні І не віно нікога. Зямлі, абпаденнай вайной, Плуг даражэй за слова, З трафейнай стрэльбай за спіной

Ляпіў я зруб сасновы. А маці моўчкі да цямя На ноч мясіла гліну. Пасля ўздыхала ля гумна Па клёкае бусліным. Ці не таму і на мяне Напала раптам скруха — Вастрыў тапор на валуне

Алесь БАЖКО

БАЛАДА ПРА «ЯСТРАБКА»

Хто любіць песні — хай да нас Хочь на дзяснэк прыедзе, Жывём мы сціпла, без прыўрас, Гасцюемся ў суседзях, І самі рады іх заўжды Сустрэць паклонам нізкім, Ад нас і ў лес не шмат хады, Хто рос у ім з калыскі Здалёк пачуе, як цяпер Пяюць пад Нёмнам сосны... Але знайшоўся ж люты звер, Які знішчаў іх злосна. Не шанавалі ён і людзей — Стараўся ўсім нашкодзіць. Сяляне, сведкі тых падзей, Ужо з кійкамі ходзяць: Пакуль наладжвалі жыццё — Даліся, пастарэлі. Ды час з іх памяці не сцёр Гісторыю арцелі. Вясна, шчабечуць салаўі, А ім, старым, і сёння Зямлянкі трызняцца ў гаі На здзіраваных гонях. І штаб аховы — свой, лясны, Для ўсіх адкрыты насцеж. У сорок пятым да вясны І я там вокны засціў — Стаю на варце каля іх У бацькавых апорках, Чуў, як спяваюць салаўі І ўсміхаўся горка. Зіма халодная была.

РЕДАКЦЫЙНАЯ пошта. Гэта той барометр, які чула рэагуе на малейшую змену цікавасці чытача да газеты, вызначае ступень важнасці праблем, якія ўзнімаюцца ёю. Гэта тая невычарпальная крыніца, якая дае журналістам новыя тэмы. Гэта той надзежны хлеб, без якога немагчыма зацікавіцца, дзейна дыялог газеты з чытачом.

Скажам адразу, рабоне з пісьмамі рэдакцыі штодзённіка «Літаратура і мастацтва» — органа Міністэрства культуры і праўлення Саюза пісьменнікаў БССР — падзе на-

працаўніках перадавога прадпрыемства рэспублікі рэгулярна друкуюцца на старонках газеты.

Цікава прайшло на старонках штодзённіка і абмеркаванні праблемы «Сучаснік: у працы і літаратуры». Размова, якую пачала сакратар Мінскага гарадскога камітэта Кампартыі Беларусі Т. Дзмітрыева, зацікаўленая, вострая і аб'ектыўная, выкалікала актыўны водгук сярод чытачоў.

Але, на жаль, так бывае даўка не заўсёды. Здарэцца, нават чытаць цікавую размову, газета бывае недастаткова пас-

адзел выяўленчага мастацтва газеты ў мінулым годзе атрымаў усяго 308 пісьмаў? Знаёмчыся з матэрыяламі аддзела на старонках газеты, прыходзіць да высновы, што надзвычай вузкі круг праблем, якія прынятаюць яго ўвагу: рэвэнзі на выстаўкі, архітэктурныя навінкі, творчыя партрэты... Ці патрэбны такія матэрыялы газете? Безумоўна. Але ці дастаткова толькі іх? Відавочна, не. Не ўзяты пад увагу вельмі жыццёвыя пытанні, такія, як афармленне клуба, Дома культуры, практыка работы аматарскіх студый, пытанні

«Райком КПБ прымае заходы на ліквідацыю паяўных недахопаў». Хіба рэдакцыя газеты мела права задавальняцца такім адказам?

Фармальны падыход да выслушання газеты — з'ява, на жаль, яшчэ нярэдка. У лістападзе штодзённік «Літаратура і мастацтва» апублікаваў артыкул доктара мастацтвазнаўства, прафесара У. Няфёда «Закрануты жыццёвыя пытанні...» У ім ішла гутарка аб перспектыве развіцця выдучага ў рэспубліцы Беларускага акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы, выказваўся шэраг сур'ёзных крытычных заўваг. Але да гэтага часу, нягледзячы на неаднаразовыя напаміны рэдакцыі, кіраўніцтва тэатра не падішла патрэбным абмеркаваць у калектыве гэта сур'ёзнае і аргументаванае выступленне.

Таксама ў лістападзе ў адрас Гомельскага аблвыканкома газетай было накіравана пісьмо пісьменніка І. Арсеньева, што паступіла ў рэдакцыю, у якім ён прасіў дапамагчы састарэлай жанчыне А. Бычкоўскай з горада Ельска. Два сыны гэтай жанчыны загінулі на франтах Вялікай Айчыннай вайны. Муж, праваяваўшы ўсю вайну, не забаве таксама памёр ад ран. Бычкоўскай засталася без дапамогі, жыве ў паўразваленай хане. На пісьмо рэдакцыі аблвыканком не адгукнуўся. У студзені рэдакцыя наслала яшчэ адзін напамін. На гэты раз аб'явіла старшыня Гомельскага аблвыканкома Ю. Хусайнаву. І споў маўчанне. Толькі праз два месяцы прышоў адказ з Ельска — нарэшце праведзена абследаванне жыллёвых умоў Бычкоўскай, складзены кашта-

рыс на рамонт яе дома. Але чаму для такой відэафоннай справы спатрэбілася шматмесячная перапіска?

У заключэнне мне хочацца сказаць і аб такім важным аспекце работы калектыву рэдакцыі, як арганізацыйна-маславая. Без настайнай сувязі з чытачом на сустрэчах, канферэнцыях, у грамадскай прыёмнай немагчыма плённае творчае жыццё газеты. У гэтым плане лімаўны робяць нямала. Праце карэспандэнцкі пункт на Мінскім трактарным. З дапамогай аўтарскага актыўна «Літаратуры і мастацтва» адкрыты ўніверсітэт культуры на будынкім прадпрыемстве рэспублікі — Беларускай аўтамабільнай заводзе ў Жодзіне. У мінулым годзе праведзена некалькі канферэнцый чытачоў. Але сустрэчы рэдакцыі са сваімі чытачамі ўсё ж рэдкія, а геаграфія іх мае імкненне бліжэй да сталіцы рэспублікі. На тое ёсць аб'ектыўныя прычыны: калектыву рэдакцыі нешматлікі, у аддзеле пісем, напрыклад, праце адзін чалавек. Ён і картаграфік, і літсуапаўнік, і загадчык аддзела. Але чаму б газете не звярнуцца за дапамогай у бюро прапаганды Саюза пісьменнікаў Беларусі? Арганізацыя гэта мабільная, якая мае шырокія магчымасці, і такое супрацоўніцтва газеты з саюзам было б зусім заканамерна. Газета ж «Літаратура і мастацтва» з'яўляецца таксама і органам праўлення Саюза пісьменнікаў БССР.

Т. АБАКУМОўСКАЯ,

наш уласны карэспандэнт,

Мінск,

«Советская культура», за

25 сакавіка 1975 г.).

ПІСЬМО Ў ГАЗЕТУ

РОЗДУМ АБ РЕДАКЦЫЙНАЙ ПОШЦЕ ШТОДЗЁННІКА «ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

лежыць значэнне. Не знойдзем нумара, у якім не выступалі б чытачы. Настайныя ў газете надборкі: «3 пошты», «Ліма», «Слова бярэ чытача», «Чытачу аказвае спецыяліст», «Праблемы, меркаванні, роздум», «Хочам расказаць», «Адусюль». Пошта чытача падказала і новую рубрыку, якая стала адразу папулярнай — «Дэбют». У ёй юныя паэты, празаікі, літаратурныя крытыкі, тэатразнаўцы і музыказнаўцы выступаюць са сваімі першымі творами.

«Табе, пяцігодка» — яшчэ адна настайная рубрыка штодзённіка. Тут публікуюцца нарысы, карэспандэнцый, рэпартажы з заводаў, фабрык, новабудуўляў, калгасаў, якія ўзнімаюць шырокі круг праблем. Але галоўнай на праву можна назваць праблему фарміравання асобы савецкага чалавека, героя пяцігодкі, будаўніка камуністычнага грамадства. Нядаўна газетай быў праведзены конкурс на лепшы матэрыял, які асвятляе тэму працы. У ім прынялі ўдзел не толькі пісьменнікі, журналісты, але і рабочыя, інжынеры, майстры вытворчасці. Сярод пераможцаў — токар Мінскага трактарнага завода У. Глушакоў і супрацоўнік шматтыражкі «Трактор» В. Драздоў. І гэта не выпадкова. Таму што з калектывам праслаўленага Мінскага трактарнага завода газету звязвае шматгадовая дружба. Ужо не першы год там праце карэспандэнцкі пункт «Літаратуры і мастацтва», матэрыялы аб

лядоўнай, мала кланюцца аб тым, каб даяснілі яе да канца. Так, напрыклад, у № 33 за 1974 год апублікавана пісьмо «Чым парадаваць прыехалі?» Артыст Гомельскага абласнога драматычнага тэатра П. Філінаў пісаў пра тое, што рэпертуар, з якім выязджае тэатр на сяло, не аднавідае мастацкаму ўзроўню тэатра: вывозіцца спектаклі другога, а то і трэцяга гатунку, што, натуральна, выкалікае параканні сельскага гледача. Пісьмо напісана з болей, з наліміным заклікам. Толькі газета чамусьці не прадоўжыла абмеркаванні важнай тэмы, не прыцягнула да яго работнікаў тэатра і гледачоў, не дабілася сваім выступленнем прыняцця дзейных рашэнняў.

Тое ж самае сталася з артыкулам дырэктара Інстытута павышэння кваліфікацыі работнікаў культуры Ф. Жагалава «Культработнік прыехаў у вёску». Прайшоў не адзін месяц з дня апублікавання матэрыялу, а водгукі на гэты артыкул так і не з'явіліся. Можна, чытачы не адгукнуліся? Не, у рэдакцыйнай пошце ёсць цікавыя пісьмы.

Здольнасць выкалікаць публікацый гарачы водгук чытача — вельмі важны момант рэдакцыйнай работы. Калі ж прыток пісьмаў намінаецца, то гэта не можа не хваляваць. Значыць, неабходна крытычна прааналізаваць існуючую практыку, пашукаць прычыны зхалоджэння чытача. Чаму, скажам,

прапаганды выяўленчага мастацтва, мастацкі ўзровень нагляднай агітанды. Не ўзімае аддзел тэмы, якія цікавяць сёння многіх і многіх работнікаў на месцах, а таму і чытач пільна аддзелу аб'якавацца.

Трэба таксама з заемячэннем заўважыць, што са старо-нак штодзённіка зніклі матэрыялы на маральныя тэмы, на пытанні культуры быту. Зусім не асвятляюцца такія важныя тэмы, як унутранае жыццё творчага калектыву, фарміраванне асобы мастака-грамадзяніна. А на гэтыя ж пытанні звяртае вялікую ўвагу Пастанова ЦК КПСС «Аб рабоце на надбору і выхаванні ідэалагічных кадраў у партыйнай арганізацыі Беларусі».

Здарэцца і так, што ў патоку рэдакцыйнай пошты, за частаколам лесу, застаецца неаўважаным дрэва, здохлыя даць багатыя плоды. Праглядаючы неапублікаваныя пісьмы, я з цікавасцю прачытала пісьмо дырэктара Касцюковіцкага раённага Дома культуры, які напісаў у газету аб грубых, неактыўных паводзінах дырэктара саўгаса «Барошкі» А. Салдатава, аб няўвазе яго да культурных патрэб аддзельнага вёскаўцаў. Некалі славыты саўгасны клуб заняўся самадзейным калектывам фактычна спынілі сваё існаванне. Усё гэта — не адмаўляецца ў адказе, дасла-навым назіраў рэдакцыі Касцюковіцкім РК КПБ. Але пісьмо гэта закінчалася фразай, якая ні да чаго не абавязвала:

ТОЛЬКІ ШТО ВЫДАДЗЕНА

«ЧЫРВОНАЯ СТУЖКА» ПАМЯЦІ

Старонкі народнага змагання з фашызмам, яркія, незабыўныя і непаўторныя ў сваёй велічы, паўстаюць перад кожным, хто знаёміцца з кнігай Валентына Сяргеева «Чырвоная стужка», якая сёння выйшла ў Маскве ў Выдавецтве палітычнай літаратуры. Аўтар не на-прадэдаў 30-годдзя вызвалення Беларускай зямлі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў на-даў рэспубліку, сустрэўся з былымі партызанамі, падпольшчыкамі, разведчыкамі, усімі тымі, хто штодня набліжаў чаканы дзень светлай Перамогі. Вялікую дапамогу яму аказалі супрацоўнікі Інстытута гісторыі партыі пры ЦК КПБ. Былі сабраны багаты фактычны матэрыял, які дапамагае поўна і ўсебакова паказаць сапраўды ўсенародны характар барацьбы з фашызмам на часова ану-ірававай гітлераўцамі тэрыторыі Беларусі.

В. Сяргееў прыводзіць вытрымкі са шматлікіх партыйных дакументаў таго часу, з якіх відаць роля партыйнай арганізацыі ў разгортванні партызанскага руху. Вось пастанова Цэнтральнага Камітэта КПБ Беларусі «Аб задачых партыйнай арганізацыі ў сувязі з пераможным напавам фашысцкай Германіі на СССР». Яна была прынята праз некалькі га-дзін пасля пачатку вайны і да-вала ўказанні «аб неадкладнай перабудове работы партарга-нізацыі на ваенныя рэжым». Вялікую цікавасць уключаюць партызанскія данясенні, пісьмы, дзённіковыя запісы падпольшчыкаў і партызан, дасе-дні падпольных партыйных і наёмных камітэтаў, якія прыводзяцца на старонках кні-гі. Яны гавораць аб мужнасці народа.

А. БАДРОУ.

І прагна шумчу слухаў.
Жыццё купілася тады
На мірныя напевы.
Вакол яшчэ курчыся дым
І ўсё кіпела гнявам.
Але і песня спакваля
Дужэла ў кожнай вёсцы.
Ніхто ж і дня не прагуляў,
І я ў старой матросцы,
Галодны, босы, да крыві
Панаціраў далоні,
Але душою не крывіў,
Хоць часам і філоніў.
Сныгайце ў Стася, колькі ў нас
Было тады запалаў.
Ніўжо Чмыхрай увесь калгас
Перастаўчэ намау?
Вунь ён, прыгнуўшыся, набег
З абрэзам да свіронка.
Пужнулі — пляснуўся на снег
І вяс тонка-тонка.
У пастку трапіў, балабон,
А да «свайх» — далёка...
Цяпер ад злосці трэсне ён
Ля сельсавесцкіх вокан.
Чмыхрай спаліў сваё жытло,
На шлях разбою збочыў,
А тут на зло яму святло —
Блішчыць да позняй ночы.
Усё звязчае, а яно
Для хлопаў не пагасне!
Народ за ім, як за сцяной,
Адкіне ўсе напасці.
Дарэмна тужыўся банджоўк —

Верх узяла «галота».
А ён ляжыць, бы той вяпрук,
Калі чужога пласта.
З нагой у пастцы. І ніяк
Не ператрэ вяровак.
А на падмогу нават грак
Не прыляціць з дубровы.
Яшчэ хвіліна — і Чмыхрай
Адчуе, што нас мала.
А Стася жартуе: «Не страляй!
Хто ж нам падкіне сала...»
4
Ноч — вока выкалі. Мароз
Аж да касцей праймае.
Шумяць бярозы. Шмат бяроз.
Мы іх з маленства знаем,
Але ў панёмках не відаць
Ні тых ствалоў, ні голяў.
А за ракой агні гараць
І ў буданах, і ў школе.
Шкада, што хлонцы ўсе ў бары
На нарыхтоўках лесу.
Не турбавань жа нам старых.
Іх і ў касцёл, на месу,
Цяпер не вышарап, бо снег
Пазасыпаў дарогі.
Хай нагавораць аб вясне,
Спусціўшы з пачы ногі...
А з гэтым злыднем, Чмыхраём,
Мы пагамонім самі,
Калі напраўдзе заздём
Ды менш баяцца станем.
Чмыхрай пры немцах, бы той
князь,

Жыў у цаглянай хаце...
— Дай мне віноўку! — кажа
Стась.
— А я?
— У вясце ёсць мані...
Трымцяць на пласце гарлачы —
Стась пералез у трады.
Падбег да свіронка. Адпачыў,
Няма над ім улады.
— Вярніся, Стасік!...
Цішыня.
Зявесная. Пустая.
На ганак выбег старшыня:
— Хто тут крычаў? — пытае.
— Назад! Вяртайцеся назад! —
Гукаю што ёсць сілы,
А сам, як лось, сігаю ў сад.
Ноч там сваё зрабіла —
Чмыхрай ужо каля гумна
Туляцца ад Стася;
Нага без бота ў лахманах,
Лоб аб пляцень расквасіў.
— Здавайся! — крыкнуў
старшыня.
Не, гэта нехта з Лозак
Бандыта ў полі пераяў,
Кулём зляцеўшы з воза.
Чмыхрай рвануў з пляча абрэз.
А стрэльбу Стась, ад страху,
Пасля адзін без шапкі ў лес
Панлёўся, як на плаху.
Карціць, панёўна, закрываць,
Бо твар закрыву рукамі.

А слёз не трэба пазычаць,
Калі на сэрцы камень.
Што скажунь людзі? Хіба ён
Збіраўся жыць у Лозках?
За Польскім войскам наўздагон
Хлапца цягнула з вёскі.
Адзін, без баяшкі і брацоў,
Ён трапіў на Палессе,
Кару на хлеб над Пінай тоўк,
Шукаў прытулку ў лесі;
Адтуль і ў Лозкі заглядаў —
Прасіў запалак, солі...
І рантам — зноў прыйшла
бяда.
А ён жа камсамалец...
Куды ж мы дзёнем банджоўка?
Больш пан Чмыхрай не ўстане,
Наўзніч з абрэзам у руках
Ляжыць ён на паліне.
Стары накрыву яго мяшком
І выцер рукі снегам.
Не жму ён, кажа, а трушком,
Як воўк, за намі бегаў.
Начное неба, дрэвы, снег —
Усё ў дзівосным руху.
Гляджу на дзядзьку, як у сне,
Скрозь ноч і завіруху.
Яшчэ нядаўна ён казаў:
«Мне б толькі вугал з дахам...»
А сёння з імамі лёс звязуў
І не дрывыць ад страху.
— Бяжы паграўся ў
сельсавест! —

Гудзе стары сярэдзіта. —
Ды менш хадзі на галаве.
Ад вас адзін убытак...
Пра Чмыхрая ні ён, ні я
Не ўспамінаем болей;
Хіба ён нам які сваяк?
Няхай ляжыць на полі.
Пусты патрон на паліку
Мне нагадаў пра Стася.
Ды я ўжо ног не налаку,
Убачымся ў калгасе...
5
Шмат зім прайшло з тае пры,
І я ўжо не падлетаю,
Сам у зачэпкім бары
Кірую сельсаветам.
А Стася бачыў толькі раз.
І не паверыў тават.
Што ён тады назад ад нас
Падаўся пад Варшаву...
Чмыхрай забіў у ім вясну
Сваёй сабачай смерцю,
Вачмі, як шабляй, паласнуў,
Перш чым ля ног памерні.
Стась толькі ў стальца гадзі,
Цяпер напраўдзе рады,
Што першы выстраліў тады
І звіў сьвету гада.
Мы летась помнік «страбіну»
Адкрылі ў школьным парку.
А Стась у родным гарадку
Наладжваў гаспадарку.

Сяргей НАРАЎЧАТАЎ

Расія

АБ ГАЛОЎНЫМ

Нішто так смутку не навее,
Хоць пражыві стагоддзі тры,
Як гэта мокрая траншэя,
Як гэты досвітак сыры.

Стаю пад бляхай плашч-палаткі,
На вочы наскі напаяўла, —
І лаю ўсмак і без аглядкі
Усё навокал, дзе імгла.

Сягоння лопнула цярпенне,
Абрыдзёў дождж пракляты так;
Перш, чым падняцца ў наступленне,
Здранцвеш, як зямны камяк.

Мы ж як-нікак у сорак пятым,
І перамога ўжо відаі!
І хутка ўжо—дамоў салдатам,
А толькі скончыцца вайна.

Тады—галоўная турбота!..
Мне, юнаку, няўцям, дальбог,
Што не надарыцца работа,
Што лепей я рабіць бы змог.

Нішто ўжо гэтак не сагрэе,
Хоць пражыві стагоддзі тры,
Як гэта мокрая траншэя,
Як гэты досвітак сыры.

Пераклад П. МАКАЛЬ.

Емельян БУКАЎ

Малдавія

ПЕРАМОГА

Не так, як мілію ўлюбёны
Чакаў. Сумненняў не было.
Чакаў цябе, як сад бяссонны
Чакае, каб прыйшло святло.

І я ішоў, нецярплівы,
І верыў, прыйдзеш ты здаля.
Навокал палымнелі нівы,
І месяц нож свой выстаўляў,

Вяла дарога праз руіны.
Чым мог я гора загнушыць!
Шлях да цябе быў калейны,
Ды не хацеў я адпачыць.

Як на нябёсы раніцою
Прыходзіць сонейка вясной,
Так ты прыйшла. Замойк гул бою,
Спявалі птушкі нада мной.

Хацелася сказаць мне многа,—
Не змог прэз слёзы гаварыць!
Быў я падобны на малюга,
Што разгубіўся і маўчыць.

Я схамянуўся: не да плачу!
Я чуў у імені тваім
Жаночы голас, смех дзіцячы,
Салют у небе веснавым.

Пераклад Ю. СВІРКА.

Сяргей ВІКУЛАЎ

Расія

Я азёрнуся з гонарам назад:
Там радавое дрэва ўзносіць шаты
Хто прадзеда мой!

Араты і салдат.

А хто мой дзед!

І воін, і араты.

Араты і салдат быў бацька мой.
Ды я і сам апалены вайной.
Крутая доля ў родзічаў маіх.
Мужы не выпускалі з рук дзяржальна

і плуга, і мяча...

А жонкі іх
Салдатаў і аратых нараджалі..
Няма ні генерала, ні вяльможы
Між даўніх продкаў—у маім былым.
Не дужа з твару прадзеда быў прыгожы,
А дзед падобны да яго зусім.
І ўсё ж я горды—гэта сведчу сам—
што я даводжуся таму саслоўю сынам,
Хоць і не значацца ў гісторыі Расіі
Ні імёны, ні мужыцкі сан...

Не значацца... Але калі знарок
Яго бяда няўмольная даймала,
О, як дрыжаць вяльможам выпадала,
Быў за вярсту чуваць бунтарны крок,
Сябе нічым я ўзвысіць не хачу.
Адна галінка я на дужым дрэве
Яно шуміць у ветравым павеве.

і я шумлю...

маўчыць—і я маўчу.

Міхаіл ХАНАЎ

Калмыкія

КУЛЯМЁТЧЫК

МУТУЛ

Ноч

летам

хутка так сплыве,
Не мае часу прыпыніцца.
У бясмарным небе,
у сіняве

Мільгне над лесам бліскавіца.
Не бліскавіца то зусім,
Не вільгацю вятры падзьмулі,
То зноў пад позіркам тваім
Трасірыны след варожай кулі.
На перасохлым палі
Не хлыне лівень вадаспадам;
Зноў глыбы чорныя зямлі
Грымотна

ўздыблены снарадам.

А часам ты ўявіць гатоў
Пры добрай ранішняй пагодзе:
Няма вайны,

няма баёў,

І ўсё звычайнае ў прыродзе,—
Палае ўсход,

а не пажар,

І гром грыміць,

а не гарматы,
Сыходзіць параю папар,
Чакае зранку: дзе араты!..
Дымок сышоў, апаў з галля
Устрывожаных бяроз і клёнаў.
І зноў ўздымае зямля
Пад крокам рот і батальёнаў.
Па бляску воч не прачытаць,
Каму з сяброў

у нашай роце
Зусім нядоўга ўжо ступаць,
А хто яшчэ паўсвета пройдзе
І да Берліна даянсе
Свой гнёў.

спрасаваны ў абойме..
Магчыма, сёння ідзём у бой мы,
І з бою вернемся не ўсе...

Дзе ж вораг, сілаю якой!
Разведка мусіць нам данесці,
Ці ён за гэтую гарой
Альбо далей стаіцца дзесьці!
Ды вораг адзавоўся сам
[Ужо не трэба даянсенне].—
Засаду рыхтаваў ён нам
І біў на поўнае знішчэнне.
Спачатку—вогненны налёт,
Спачатку грывнулі гарматы,
І кулямёт,—

як з-пад варот,
Пакласці ўсіх ён быў бы рады.

Няма калі лічыць нам страт,
Байцоў загінула нямала.
Гарыць на бліндажы накат,
Рака,

як вогненная лава.

Уперадзе палітрукі,
І мы па закліку, па знаку
Уздымаем вострыя штыкі
У сваю апошнюю атаку.
А з кулямётчыкаў адзін
Мутул

з «максімкам» у абдымку.

Ён, і баец, і камандзір,
Налева павярнуў «максімку».
Хаця «максімка» хоча піць,
Хаця ўжо дышае ён жарам,
Ды трапна б'е і будзе біць
Кінжальным

флангавым ударам.

Прабіліся мы да вады,

У абароне—рэчка з намі.

Не, не патрэбны нам брады,
і ўплаў не пусцімся мы самі.

А за спіною астраўка,
Шматка маленькага—плацдарма,

Кіпіць Бярэзіна-рака,

Рака са славай легендарнай.

Нас ворагу не ўзяць ніяк,

Тут абарона без агрэху:

Арэшак моцны, як кулак,

Мог скалаціць камбат Арэху.

Зямля аглухла ад стральбы,

Ад агнястрэльнай перапалкі.

Сае непрабіўныя лбы

Снарадам падстаўляюць танкі.

Іх загадаў тады камбат

Знішчаць бутэлькамі з бензінам.

І танкі папаўзлі назад,
Шлейф чорны цягнуць ў нізіну.
Мы ў акружэнні колькі дзён,
Прайшлі ў баях мы гартаванне,
Ды ўжо не полк,

а батальён
Вядзе з фашыстамі змаганне.
І зноў, нібы на палігон,
Ідзе за танкамі пяхота.
Ужо не полк,

не батальён—
У абароне толькі рота.
Не батальён,
не рота—

ўзвод.

І то зрадзелі ўжо, не поўны,
Узрылі, быццам агарод,
Снарады бераг наш

і пойму.

Праз несціханы гром і гул
Свой голас падае «максімкам».
Змяніў пазіцыю Мутул
Пад кулямі, як невідзімка.
З укрыцця лёгкага свайго
То густа строчыць ён, то рэдка.

Дрыжыць пад пальцамі ў яго
Слухмяна-чужыя гашэткі..
Адсюль б'е вораг і адтуль,
Сцягнуў ён танкі і пяхоту.
З палка ўсяго

адзін Мутул,

Калмык-качэўнік

з кулямётам.

Прашые куляй навывіт,
І зноў пасля чаргі кароткай
Спяшаецца да новай кропкі
Вандроўны спрытны кулямёт.
І—сціх,

ні ўперад, ні назад,

Знямела ў паядынку зброя,—
Упаў наведзены снарад
І выбухам накрыў героя.

На полі бою феерверк

Дарма наладжваў вораг потым...

У баях наступных ажыве

Мутул

з «максімкам»-кулямётам.

Спалохае чужындаў лес

І нават куст за паваротам:

Не раз ім здасца, што ўваскрэс

Мутул

з тым самым кулямётам.

На захад вораг пабяжыць,

І будзе летам бегчы, узімку...

Рака,

легендай асваяжы

Мутула

і яго «максімку»!

Пераклад А. ПЫСІН.

СТАРШЫ ЛЕЙТЭНАНТ

Заканчэнне. Пачатак на стар. 11.

— Зразумела,—сказаў Княжко, ледзь усміхаючыся Лаўрэнцьеву, які, мабыць, таксама спадабаўся яму, і загадаў Нікіціну:—Тут хопіць адной гарматы і дзвюх скрынак снарадаў. Астатнія хай чакаюць па-за зонай агню.

— Упэўнены, што дастаткова адной гарматы?—усумніўся Нікіцін.—Ці не лепш, усё-ткі, паставіць на прамы ўзвод?

Але Княжко перабіў яго:

— Абсалютна ўпэўнены. Не па танках страляць. Давай сюды мяжэнінскую гармату. Неблагая пазіцыя вась тут. Злева ад штабеля дроў. Вядзі гармату той дарогай, якой сюды ішлі.

— Я пайшоў.

«Чаму ён такі спакойны і так упэўнены, што можна падтрымаць пяхоту адной гарматай з дзвюма скрынкамі снарадаў?—падумаў Нікіцін.—Ці не зменшвае ён чагосьці? Яму здаецца, што ўсё проста будзе?»

Калі хвілін праз пятнаццаць той жа

дарогай праз лес пры дапамозе ўзвода пяхоты Нікіцін прывёў гармату. Княжко ўзад-уперад хадзіў па іржаваму шыгалю каля штабеля дроў, сцёбаючы галінкай па калену, зрэдку пазіраючы ўверх, дзе звінелі, пелі, адскоквалі рыкашэтам, расшчэплалі кару соснаў чаргі, ды вась з'явіўся Нікіцін, начарціў галінкай круг перад сабой, скамандаваў яму:

— Гармату стаўце тут. Лепшая пазіцыя няма. Бронетранспарцёр і дом—у сектар! Гармату к бою!

— К бою!—крыкнуў Нікіцін, і, ўбачыўшы, як разлік замітусіўся за шытом, развёў станіны, уцёскаючы сашнікі ў пясок, адразу ж падаў другую каманду:

— Укопчаць сашнікі! Да ўпора! Мяжэнін, сачы, каб гармата не скакала! Дакладнасць! Дакладнасць!

Мяжэнін, з застылым, нібы не ўспрымаючым каманды тварам, высунуўся з-за шыты гарматы, павадзіў дрыготлівымі вейкамі па палюне, па выразна бачным адсюль будынку лясініцтва, нечакана закрываў, перакрываючы галасы разліку:

— Укопчаць сашнікі! Станіну вам у глотку!

І, згорблены, навіснуў грудзямі над наводчыкам Таткіным, які поўзаў на каленях каля прыцэлу, і так націснуў на яго шчуплаватое плячо, што рыжкая галава Таткіна матулася ад болю.

— Чаго?—крыкнуў ён, і карычневыя вусы яго, прыкрываўшыя дэфект раздвоенай губы, агалілі выскал дробных зубоў.

— Ну ж, матай, рахункавод, к такой мацеры!—выгукнуў сіпата Мяжэнін і штурхнуў назад, цяжка прысеў к прыцэлу, утыкнуўшыся брывом у навочнік панарамы.

— Вы, Мяжэнін?..—прагаварыў Нікіцін. Ён ведаў, якой драпежнай учэпістасцю, хуткасцю і мяккасцю наводкі валодаў ён, былы наводчык Мяжэнін, і нейкім незразумелым было гэтае яго рашэнне наводзіць самому.

Адказа не было, і Нікіцін не сказаў яму больш нічога, ужо ловачы каманду Княжко, знаёму, звонкую, чучь расцягнутую па складах:

— Па бронетранспарцёру...

Яму падалося, што пасля першага снарада ад шэрага корпуса бронетранспарцёра ўзвіліся іскры, вогненныя калючкі, кулямёт захліпнуўся на палавіне чаргі, чадны дым крута папоўз над будоўлямі закручанай спірал-

лю і затым нешта чорнае, нагадваючы постаці, пачало перавальвацца праз борт, два чалавекі кінуліся да дома, і ў наступную хвіліну Нікіцін, вызначыўшы трапнае пападанне падаў другую каманду паспешлівым голасам:

— Правей ноль-ноль чатыры, па вуглу дома, асколачным!..

Ляскунуў у казёнічку снарад, па чуўся здзіўлены голас Ушацкава: «Да дома бягуць?» Прыўзнятае плячо Мяжэніна зашавалілася, потым упала ўніз, рука націснула на спуск, і тут жа патыліца і паўнаватая спіна сержанта адхіліліся назад пры выстралу і зноў потным ілбом прыпаў Мяжэнін у навочнік прыцэлу. Але калі адхіліўся ён, збоку мільгануў перад вачамі Нікіціна яго профіль—жорстка складка перакрываўленага рота, дзікі выраз сплюснутага нянавіццю і нібыта п'янага твару.

Другі разрыў чорна-барвовы ўскінуўся ў двух метрах за цёмнымі постацямі, скошаныя, яны ўпалі каля вугла дома, па сцяне якога хвастанула асколкамі і дымаў.—І Мяжэнін, прагна аблівваючы сухія губы, зноў узіраючыся ў прыцэл, выхрыпнуў не словы, што маюць сэнс, а глухія моцныя гукі—нібы сек дрывы. І здзіўнай сілай надзеі на шчаслівы вынік бою ад гэтай злітнасці яго з гарматай, гэтай знаёмай дакладнасці выстралаў дыхнула на Нікіціна...

Пераклад з рускай.

ДАБРЫНЯ

Дабрыні ў маім сэрцы стае.
Дабрыня днём і ноччу са мной.
Сею шчодрата,
як зерні,
яе,
Свет засеяў ўвесь дабрыней.

Хай і з кожнага сэрца яна
Прарастае,
сцябліцца вясной.
Адпачынку адмоўлю і снам,
Толькі б ёй памагчы,
толькі б ёй.

Як спатрэбіцца,
нават крывёй
Паліваць яе буду штодня.
Хай у слове і справе любой
Прарастае яна, дабрыня!
Хай каханне азорыць яна
і надзею ўсмешкай зямной.
Хай шуміць збажына,
як сцяна,
Хай сады зацвітуць дабрыней.
Знішчыць зло хай яна ў вяках
Калі вораг прайдзе парог.
Хай вядзе яна за сабой
Праз баі,
непаладкі,
і будні.

Людзі,
Шчыраю дабрыней,
Людзі,
Гордаю дабрыней,
Людзі,
Строгаю дабрыней —
Добрымі будзем!
Пераклаў К. КАМЕНША.

Іраклій АБАШЫДЗЕ

Грузія

ГОЛАС МІРУ

«Мір ва ўсім свеце!
Мір ва ўсім свеце!»
Голас магутны
гучыць на планеце.
Гэта не голас
кволых і сонных,
Не перад страхам
з мальбою паклоны,—
Гэта гаворыць
сэрца маё,
Поўнае славай
мінулых баёў.
Гэта гаворыць
сэрца народа,
Помнячы чэрвень
ваеннага года,
Помнячы смерць
і крывавае раны,
Помнячы рэйды
былых партызанаў,

Помнячы крэпасці
Брэсцкай адвагу,
Сцяг перамогі
у дыме рэйхстага...
Усім, чым мы моцныя,
чым мы крылатыя,
Усім, што нам дорага
ўсім, чым багатыя, —
Песняй і словам,
ўладай і сілай
Будзем змагацца
заўсёды за мір мы, —
Сцягам чырвоным
вялікай свабоды,
Дружбаю моцнай
нашых народаў,
Сталлю Рустаўі,
садамі Кахеці...
«Мір ва ўсім свеце!
Мір ва ўсім свеце!»
Пераклаў В. ШЫМУК.

Павел БОЦУ

Малдавія

ДЗІКІ МАК

Памяці брата

Быццам не свае, прыходзяць госці.
Дайце сесці ім не на зямлі.
І не дзіўна, што адсталі ў росце,
Што прыйшлі і, нібы не прыйшлі.
Усе яны прыходзяць неяк глуха
З краю, дзе смуга закрыва ўсіх.
І маўчаць. І ўмеюць толькі слухаць.
Блізкія, ды ўсё ж не ўбачыш іх.

Мой старэйшы брат... Сутуліў плечы.
Меншаму—мне больш ужо гадоў.
Усміхнецца: «Добры дзень, малеча»...
Не відно вачэй. Туман з усіх бакоў.

І скрозь ночы, скрозь тунелі змрокаў
Цэлы дзень ідуць—састаў, састаў...
На апошняй станцыі далёкай
Не чакаюць тых, хто ўжо адстаў.
Пераклаў Ю. СВІРКА.

Аляксей ФАЦЬЯНАУ

Расія

САЛАЎІ

Гукнулі і на фронт вясну,
салдатам стала не да сну —
і не таму, што пушкі б'юць,
а з-за таго, што зноў п'яюць,
забыўшыся, што скрозь баі,
п'яюць няцверпа салаўі.

Салаўі, салаўі, не трывожце салдат,
хай салдаты паспяць хоць няшмат...

Ды што вайна для салаўя —
у салаўя душа свая.
Не спіць салдат, усномніў дом
і сад зялёны над ставом,

дзе грэлі чутны без канца,
дзе прычэкаліся байца.

А заўтра зноўку будзе бой,
так доляй сказана самою,
пайсці нам, хто й не далюбіў,
ад нашых жонак, нашых ніў.
Ды з кожным крокам у баі
бліжэй нам родныя краі.

Салаўі, салаўі, не трывожце салдат,
хай салдаты паспяць хоць няшмат,
паспяць хай няшмат...

Пераклала Еўданія ЛОСЬ.

Закі НУРЫ

Татарыя

ГОЛАС ЗДАЛЁКУ

Маналог невядомага салдата

Смелы голас, калісьці набатны —
Там, дзе бронзавых дрэў камялі —
З закапаннага сэрца салдата
Б'ецца светлай крыніцай з зямлі:

«Не прыпомню, як месца завецца,
Дзе скасіла мяне напавал,
Калі ў бітву па закліку сэрца...
Я ўзімаўся на вогненны вал

Супраць полымя, супраць металу.
Дзе траншэя хрыбет чорны гне,
Біцца сэрца маё перастала...
Хто адкажа, як звалі мяне!

Толькі позірк дасюль нескароны.
Там жыўца спывае з камяля.
Сын Зямлі — я яе абарона,
У Зямлі я, і сам я — Зямля.

Не злічыць нас. Ды мы — не памерлі.
Толькі крыкніце — выйдзем з імглы,
І рукамі наступнікаў верных
Мы на ворага ўзінем ствалы.

Вы, жывыя, лічыце жывымі
Нас палеглых. Як час пазаве
Павядзіце шляхамі сваімі
І возьміце у штурмы свае.

Каб не сталі лясы чаднай мглою,
І не рухнулі ў змрок гарады,
Каб над нашай зялёнай Зямлёю
Лашчыў пісце свяжак малады.

Чую голас.
Сусвет яго чуе...
Невядомы салдат, як жывы...
Час трывожы.
Трывогу вяжуче
Гул ракетны, як звон вежавы.

Пераклаў Г. ПАШКОЎ.

ТВОЙ КУБАК

На памяць мне падораны,
На ім — імя тваё...
Я п'ю ваду ім горную
З блакітных ручаёў.

Нібы ў люстэрку,
бачу я
У крыніцы ледзяной,
Як вуснамі гарачымі
Ты п'еш ваду са мной.

А з кубка дарагога мне
Віно ці піва п'ю,
Сказаць хачу я многае —
Душу адкрыць сваю.

І колькі ў кубку кропелек,
Жадаю светлых дзён!
А гэта — мора ў профілі,
Дзе бераг не відзён.

Як сэрца хвалявалася,
Каб кубак не ўпусціць!
Навешта мне кавалачкі,
Калі з крыніц не піць!

Хоць ёсць прыкмета даўня
[Ці ўцепа для варон!],
Хто посуд б'е — бяда міне,
На шчасце б'ецца ён.

Твой кубак з асцярогаю
Бяру — не быць будзе.
Баюся, калі крохкае
Каханне упадзе...

Пераклаў Г. КЛЯУКО.

Міхэйла СІРЭНКА

Украіна

РАСА

Як срэбра раскацілася — раса,
Ці ёсць на свеце лепшая краса!
Здаецца, пот вялікае зямлі
Імглою успаўся зорнай на раллі.
Мроіцца, трымціць, пераліваецца, —
У ёй, адбіўшыся, ўвесь свет хістаецца,
Чысты-чысты, як слязінка тая,
Што ў радасці з вачэй спадае.
Кажам мы, зярнятка—як раса,
Калі хвалім ураджай вялікі,
Роду хлеббаробскага краса —
Каравай духмяны, круглалікі.
А на ім драбінка салыністая
Кропляй поту зацвярдзела чыстаю.
Як срэбра раскацілася — раса,
Ці ёсць на свеце лепшая краса!

Пераклаў В. ПОЛЯК.

ТАЛЕНТ ГРАМАДСКАГА ГУЧАННЯ

Да 80-годдзя з дня нараджэння Васіля СТАШЭЎСКАГА

Ён быў з тых, хто пісаў у першыя гады Савецкай улады. Стваралася новая літаратура, прыходзілі ў яе аўтары, талент якіх абудзіла Вялікая Кастрычніцкая сацыялістычная рэвалюцыя. Васіль Сташэўскі яшчэ да паступлення ў Нясвіжскую настаўніцкую семінарыю (яе ён скончыў у 1914 годзе) добра ведаў мастацкую літаратуру і гісторыю. У яго старэйшага брата Аляксандра была багатая хатняя бібліятэка. Маленькі Васіль рана навучыўся чытаць і пісаць, палюбіў мастацкае слова і яшчэ ў маленстве гарнуўся да паэзіі.

Суровае жыццё не дала магчымасці разгарнуцца таленту юнака, у час імперыялістычнай вайны яго мабілізавалі і кінулі на фронт. У апошні год Гродзеншчыне ён захварэў туберкулёзам.

Пасля вызвалення Беларусі ад кайзераўскай акупацыі арганізаваў у роднай вёсцы на Капыльшчыне драматычны гурток, пісаў для яго п'есы.

У 1920 годзе В. Сташэўскі ідзе ў партызанскі атрад, каб змагацца з беларускімі. Мясцовы падпалкі дзюны аб гэтым акупантам. Тыя праводзяць вобшыск. «Дзе брат?» — пытаецца ў Аляксандра польскі афіцэр. «У вашым жа аб'езе», — адказвае той па-польску. Афіцэр перабірае кнігі. Шмат падручнікаў на рускай мове, пасобныя зборнікі вершаў і прозы на беларускай, некалькі польскіх мастацкіх кніг.

Афіцэр, мхнуўшы рукою, сказаў, што ў доме, дзе ведаюць польскую мову, не можа быць большазічкіх кніг. Аляксандр павесіў, бо на верхняй паліцы стаялі творы Леніна, Маркса. Не ведаў афіцэр такасама, што сястра Сташэўскага Паліна вяла шырокую падпольную работу, а браты былі звязаны з партызанамі.

Пазней В. Сташэўскі разам са сваім сябрам М. Чаротам займаецца ў Беларускай опера-драматычнай студыі ў Маскве. Ленцыі па беларускай мове і літаратуры чыталі самі студыйцы — М. Чарот і В. Сташэўскі.

Праз год цяжкая хвароба вымусіла В. Сташэўскага вярнуцца ў родную вёску, некалькі месяцаў ён быў прыкаваны да ложка, а як ачунаў, пайшоў працаваць у Уздзенскую сямігодку. В. Сташэўскі такасама пісаў драматычныя абразкі, якія ставіліся ў многіх вёсках Уздзеншчыны. Акцёрамі гэтых п'естановак былі Паўлюк Трус, Вінтар Казлоўскі, Сымон Баранавіч.

У газеце «Савецкая Беларусь» рэгулярна змяшчаліся нататкі і мастацкія замалёўкі В. Сташэўскага. З актыўнага сельскага ён вырастаў у пісьменніка. Яго проза чэрпала багацце мовы з фальклору і глыбока адлюстравала актыўнае імкненне народа перабудаваць сваё жыццё на сацыялістычны лад, пазбыцца цемры і адсталасці, ісці тымі шляхамі, на якія заклікала партыя.

У 1924 годзе малады пісьменнік скончыў Мінскі настаўніцкі інстытут і быў накіраваны выкладаць гісторыю, мову і літаратуру на рабфак у Оршы. Тут ён стварыў літаратурны

гурток, многія рабфаканцы неўзабаве былі прыняты ў «Маладзінкі». Некаторыя з іх (напрыклад, Тодар Ільяшторны), сталі вядомымі пісьменнікамі.

Літаратурнае аб'яднанне «Маладзінка» абрала В. Сташэўскага ў 1926 годзе адназначным сакратаром. На гэтай самай пасадзе з 1929 года ён быў у аб'яднанні «Польмя».

Першыя п'есы В. Сташэўскага былі напісаны на антырэлігійную тэму: «Бацька і сын», «У цемры». П'еса «Віхор» (1930)

была адзначана першай прэміяй на Усебеларускім конкурсе на лепшы драматычны твор. Усяго В. Сташэўскі напісаў звыш дваццаці п'ес.

Проза пісьменніка — апаляданні і нарысы — напісана багатай мовай. Аўтар добра ведаў жыццё, часта сустракаўся з цікавымі людзьмі.

У асобе В. Сташэўскага мы мелі цікавага літаратара, душа і сэрца якога адчувалі пульс эпохі.
Станіслаў ШУШКЕВІЧ.

БЕЛАРУСКАЯ ДЗЯРЖАЎНАЯ КАНСЕРВАТОРЫЯ імя А. В. ЛУНАЧАРСКАГА АБ'ЯЎЛЯЕ КОНКУРС НА ЗАМЯШЧЭННЕ ВАКАНТНЫХ ПАСАД ПРАФЕСАРСКА-ВЫКЛАДЧЫЦКАГА САСТАВУ ПА КАФЕДРАХ:

Духавых інструментаў — дацэнт — 1.
Камернага ансамбля — дацэнт — 1.
Аркестравага дырыжыравання — дацэнт — 1.

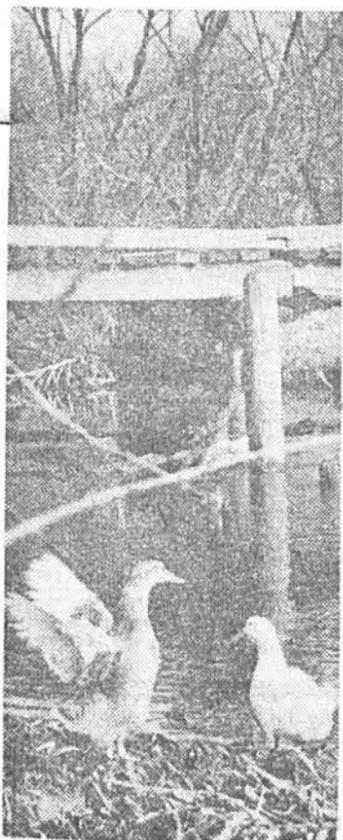
Опернай падрыхтоўкі — загадчык кафедры — 1,
— дацэнт — 1.

Струнных інструментаў — старшы выкладчык — 1.
Агульнага фартэпіяна — старшы выкладчык — 1.
Замежных моў — старшы выкладчык — 1.
Канцэртмайстэрскага майстэрства — выкладчык — 1.

Заявы і дакументы, згодна палажэння аб конкурсе, накіроўваць на імя рэктара па адрасу:
г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 30.

Тэрмін падачы заяў адзін месяц з дня апублікавання.
Даведкі па тэлефонах: 22-49-42; 22-96-71.

Саюз пісьменнікаў БССР выказвае глыбокае спачуванне пісьменніку Валянціну Мысліўцу з прычыны напаткаўшага яго гора — смерці бацькі.

Птушынае «спатканне».

Фотазвод У.Л. Кішкі.

СУСТРЭЧЫ, ПОШУКІ, АДКРЫЦЦІ.

НА ТЭАТРАЛЬНЫХ СЦЭНАХ ГДР
СЛОВА ПРА СЯБРА
ПРЫЙШЛА У БАРЫСАУ ПАСЫЛКА
ДЫПЛОМЫ — КНІГАМ

ФЕСТИВАЛЬ НЯМЕЦКАЙ ДРАМАТУРГІІ

З кожным годам мацнее культурнае супрацоўніцтва паміж СССР і ГДР. Выданне кнігі, правядзенне музычных і кіна-фестывалаў, сумесная пастаноўка фільмаў і спектакляў стала добрай традыцыяй.

...1947 год. На вызваленнай ад фашызму зямлі са сцэны лейпцыгскага тэатра прагучала «Рускае пытанне» К. Сіманова. Гледачы пакрысе разумелі, што мір на свеце трэба адстойваць у барацьбе. Гэты спектакль заклікаў да пільнасці, да таго, каб людзі не цешылі сябе ілюзіямі, а рашуча выступілі супроць антыдэмакратыі і антынамузізму.

Пасля ўтварэння першай у Германіі сацыялістычнай дзяржавы знаёмства працоўных гэтай краіны з героямі п'ес савецкіх драматургаў яшчэ больш паглыбіліся. Так, у тым жа лейпцыгскім тэатры быў пастаноўлены спектакль «Маскоўскі харантар» па п'есе А. Сафронава, які з'яўляўся значнай грамадска-палітычнай праблемай пасляваеннага часу. І з кожным годам рэпертуар нямецкіх тэатраў узбагачаўся ўсё новымі і новымі драматычнымі творами, якія з поспехам ішлі на многія сцэны. Сярод найбольш значных твораў, што атрымалі публіку ў жыццё на нямецкай сцэне ў розныя перыяды, трэба назваць п'есы «Яго» Бульчоў і іншыя М. Горькага, «Любовь Яровая» К. Трэнева, «Брачыпаезд 14-69» Ус. Іванова, «Антыстычная трагедыя» Ус. Вішнеўскага, «Шостае ліпеня» М. Шатрова, балет «Рамза і Джульета» С. Пракоф'ева, оперу «Кацярына Ізмайлава» Д. Шастановіча. У той жа час п'есы нямецкіх

драматургаў карыстаюцца шырокай папулярнасцю ў нашай краіне, у тым ліку і ў нашай рэспубліцы. Сярод іх — «Марыя Сцюарт» і «Каварства і каханне» Ф. Шылера, «Што той салдат, што гэты», «Матухна Кураж і яе дзеці», «Нар'ера Артура Уі» Б. Брэхта і іншыя.

Напярэдадні 30-годдзя Вялікай Перамогі савецкага народа над фашысцкай Германіяй у рэпертуар тэатраў абедзвюх краін уключаны творы, прысвечаныя гэтай знамянальнай даце.

— Сёлета ў вашай краіне, — сказаў на сустрэчы з мінскімі журналістамі генеральны консул ГДР у Мінску Л. Волерт, — у рамках доўгатэрміновага плана культурнага і навуковага супрацоўніцтва паміж нашай рэспублікай і Савецкім Саюзам будзе праведзены Фестываль нямецкай драматыкі. Дзеянні тэатра шмат чаканоў ад гэтага мерапрыемства, бо яно — прыёмная магчымасць для паглыблення нашых культурных кантактаў.

Цікава расказвалі аб тэатральным жыцці ў ГДР, аб супрацоўніцтве тэатраў нашых краін загадчык аддзела распаўсюджвання п'ес Берлінскага выдавецтва «Кунст унд Гезельшафт» Імя Геншлях Юхен Цылер, загадчык літаратурнай часткі Берлінскага тэатра Армін Штольпер, загадчык літаратурнай часткі тэатра ў Карл-Маркс-Штаце Вольфганг Хаўзвальд. Яны паведзілі таксама, што да 30-годдзя Перамогі над фашысцкай Германіяй у ГДР рыхтуецца спектакль па п'есе беларускага пісьменніка Васіля Быкава «Апошні шанс».

Алесь МАЦКЕВІЧ.

УЗНАГАРОДЫ ЗА ЯКАСЦЬ

Закончыўся VII Міжрэспубліканскі конкурс на лепшыя па мастацкаму афармленню і падыграфічнаму выкананню кнігі, папярочкі і плакаты 1974 года. Дыплама I ступені ўдастоены кнігі «Маніфест Камуністычнай партыі», «Выбраныя санеты» Ф. Петраніч (Эстонія), «Ахова садоў» І. Паўленаса (Літва), буклет «Кульдыга» (Латвія), а таксама серыя плакатаў «Слава героям працы» эстонскага мастака А. Меаляла.

Дыпламам II ступені адзначаны 10-ы і 11-ы тамы «Беларускай Савецкай Эцыклапедыі», «Кароль Лір» У. Шэкспіра (мастак В. Забораў), беларуская на-

родная казка «Залатая яблычка» (мастак А. Дось). Такі ж дыплом атрымалі кнігі «Яўгеній Анегін» А. Пушкіна (Латвія), «Гісторыя мастацтва», т. 1, альбом «Талін», падручнікі «Буквар» і «Батаніка» (Эстонія), кніга для дзяцей «Стаць казачны домік» К. Кублінскаса (Літва), плакат «Першае Мая» мастака Р. Каргерта (Эстонія).

На колькасць балаў першае месца ў конкурсе занялі выданні Эстонскай ССР. Ім прысуджан пераходны прыз VII Міжрэспубліканскага конкурсу Беларускай, Літоўскай, Латвійскай і Эстонскай савецкіх рэспублік.

Ул. КУЗЬМІЧ.

ПРАЗ ТРЫЦЦАЦЬ ПЯЦЬ ГАДОУ

Дарагую пасылку атрымаў гэтымі днямі жыхар горада Барысава, былы франтавін Альберт Антонавіч Гарадзецкі. У ёй дзве кніжкі рамана «Вайна» і пісьмо аўтара гэтага твора — маскоўскага пісьменніка Іаана Стадніона, які таксама ўсю вайну праішоў франтавымі ларогамі.

35 гадоў не бачыўся Альберт Антонавіч са сваім бальвым слэ-

рам, франтавым журналістам Іванам Стадніоным, з якім разам калісьці вучыўся ў вучылішчы.

А сустрэча былых франтавых сяброў адбылася ў Барысаве, у час наведвання горада ўдзельнікамі Усесаюзнай нарады пісьменнікаў і крытыкаў у Мінску.

Л. БАРОДКА,
г. Барысаў.

ДАЛЁКАЯ ПАРА МАЛАДОСЦІ

Не кажэце мне вы, што машынны імпат
Знішчыць паэтычнасць,
Ен паэту толькі з вышыні
Алімпа
Знізіцца прымусяць да
крыніц жыцця. —

так пісаў калісьці Алесь Вечар. Цяпер ён — акадэмік, відомы вучоны ў галіне біяхіміі, заслужаны дзеят навукі і тэхнікі Беларускай ССР. Ужо 70 гадавых абаротаў зрабіла яго «кола дзеі» (так ён назваў свой першы і адзіны зборнік вершаў, выдадзены ў 1930 годзе). Сяброў і арэдку сустракаюся я з ім і цяпер. Але, хоць і прыстаўшы на яго рэцэптах ўводзіцца паступова ў творчасць, хоць многія яго вынаходзі і пранавы набылі заслужанае прызнанне, у маёй памяці ён застаецца на-ранейшаму хлопцам-маладыкоўцам, зольным, працавітым студэнтам Беларускай дзяржаўнай сельскагаспадарчай акадэміі імя Кастрычніцкай рэвалюцыі ў Горках.

Апынуліся мы там амаль адначасова: ён прыехаў вучыцца, а я выкладаць беларускую мову і літаратуру.

З 1925 па 1930 год пры акадэміі п'яніна працаваў літаратурны гурток, мы нават выпусцілі некалькі нумароў часопіса «Аршанскі маладык», з якіх апошні (№ 7 за 1928 год) выглядаў даволі салідна.

Апроч А. Вечара і мяне, актыўны ўдзел у працы гуртка прымаў Максім Гарэцін, які кіраваў кафедрай і таксама выкладаў у акадэміі мову і літаратуру.

Гурток маладыкоўцаў збліжаў людзей не толькі маладых, але пераважна студэнтаў, якіх прапавалі пісаць альбо цікаваліся літаратурай. Назыву некалькі імён: Міхась Ганчарыч, Паўліна Мядзёлка, Навум Сапранкоў, Уладзімір Прыбыткоўскі (цудоўны паэт, загінуў у пачатку Айчынай вайны, здаецца, падзе на Брэстчыне, і, на жаль, цяпер зусім забыты), Васіль Каваль, Алесь Аляксееў, Язэп Вір (Герасімовіч).

Я і Алесь Вечар — аднагодкі, апроч таго, землякі, — абодва са Слуцкіны, ён з вёскі Машицы (нарадзіўся 25 сакавіка 1905 года), а я з самага Слуцка. Падаўся для дружбы і нас капаля. Мы выпрабавалі сілы ў розных кірунках, шукаючы свайго сапраўднага прызначэння. Потым дарогі нашы разыйшліся на доўгія гады.

Алесь Вечар вабіў мяне сваёй сталасцю, сур'ёзнасцю, унутранай стрыманасцю, умнемнем кожную пачатую справу даводзіць да канца.

Ен пісаў вершы, мы іх друкавалі, прычым без усялякіх паправак, быццам напісаным яны

былі не пачаткоўцам, а спрактыкаваным майстрам.

Аднойчы, спрачаючыся аб ролі асобнага фанта альбо прадмета як адпраўнога пункта для разгортвання сюжэта, я шартам пранававу яму напісаць апа-вяданне, — выкарыстаўшы першае, што трапілася мне на воку. На сталае лістаў пароніў карабок ад папяроч «Эпоха».

— Вось паспрабуў напісаць апа-вяданне, у аснове сюжэта янога быў бы гэты карабок. — А што ж, і напішу. — за-смінуўся Алесь.

І самае цікавае, што ён сапраўды напісаў. І назваў апа-вяданне «Папярочніца ад «Эпохі», і яно друкавалася і было не горшэе за першыя спробы некаторых нашых прафесіянальных празаікаў.

Для п'ястага нумара «Аршанскага маладыка» не было адпаведнага кішка. А хацелася даць нешта арыгінальнае. І Алесь Вечар вельмі нядрэнна выразаў на лінолеуме дрэва з лісцем, якое і было адціснута на вокладцы.

Я ніколі не бачыў, каб ён спяшаўся, расідаўся ў сваіх інтэ-расах. Да кожнае з'явы пады-ходзіў уважліва, стараючыся

Літаратурны гурток Сельскагаспадарчай акадэміі ў Горках, 1929 год. Злева направа ў першым радзе: Н. Сапранкоў, М. Ганчарыч, П. Мядзёлка, Ю. Гаўрун, А. Вечар. У другім радзе: М. Дубоўка (брат Ул. Дубоўкі), У. Прыбыткоўскі, Язэп Вір (Герасімовіч), А. Аляксееў, (Публікацыя ўпершыню).

разгледзець яе дэталёва, да-брацца да самай сутнасці.

Мне думалася, што гэтая яго прага да глыбіннага пазнання, улюбленасць у жыццё, як у ня-спыненны, бясконца разнастайны працэс, прычынавая пастаянная блізкасць «да крыніц жыцця», да прыроды, і развіла ў ім здольнасць паэта і вучонага не як процілегласці, а як арганічнае, натуральнае спалучэнне.

Паміж лірыкам і фізікам (у дадзеным выпадку хімікам) існавала дыялектычнае адзінства, узаямная падтрымка. Розум арганізаваў волю для таловай мэты: пазнання рэчаіснасці і працы на карысць грамадства.

Я мала ведаю Алесь Вечара як вучонага, пра гэта скажуць другія, але магу з пэўнасцю засведчыць, што Вечар-паэт шмат у чым памог Вечару-вучо-наму.

«Поэзия — езда в неизвестное», — гаварыў Маякоўскі. Даследа-ваць рэчаіснасць, ствараць, на аснове вылученых законаў нешта новае, накіроўваць сваю ін-туіцыю і згададку ў патрэбны бок — гэтыя творчыя прынцыпы Алесь Вечар засвоіў цэпа-рушпа.

Я не бярэў тут рабараць паэзію А. Вечара дваццятых га-доў, а таксама яго пазнейшыя паэтычныя выступленні. Выка-жу толькі сваё ўражанне, суб'ектыўнае, але шчырае, бо ў на-міці маёй застаўся трымаць след.

Мне падабаліся вершы мала-дога А. Вечара сваім лірызмам, мінскасцю, мілагучнасцю (смя-шак камашынных і шпаніцы шум), логікай думкі і кантра-насцю вобразаў (мчацца самі ...толькі вечер, як сабата, зза-ду»).

Ужо і ў той час заўважалася яго схільнасць да роздуму і філасофскага абагульненняў, ім-кненне праз паэтычнае ўспры-манне рэальнасці дабрацца да сутнасці рэчаў. Я не магу сцвярдзаць, што А. Вечар без-дакорна валодаў мастацкай формай, ды, мабыць, ён, паглы-блены ў навуку, і не ставіў са-бе такой задачы, але праўдзі-васць і мастацкая добраасмлен-насць яго бесспрэчны. І дыя-паэты, і для вучонага хлусня і фальш — першыя ворагі.

З цікавасцю чытаў я і яго пазнейшыя вершы, якія часам

з'яўляліся ў друку. Німа ў іх ранейшай элігантнай прычот-насці, юнацкай непасрэднасці, затое яшчэ большую ўладу ўла-да думка. Багаты вопыт і глы-бокае разуменне жыццёвых пра-блем дазваляло яму ставіць праблемы вострыя і важныя для развіцця культуры сацыя-лістычнага грамадства. З двух пачаткаў, спалываюцца і творчага, уласцівага чалавеку, А. Вечар выбірае і рашуча па-трымлівае пачатак творчы, на якім грунтуецца не толькі тэх-нічны прагрэс, а і духоўнае характа перадавых людзей на-шай эпохі.

Юрка ГАУРУК.

ПАДАРОЖЖА Ў КАЗКУ

Усе 300 работ, прадстаўлен-ных на выстаўцы ў Гродзенскім абласным Доме народнай твор-часці ўрачом-рэнтгеналагам Свіслацкай раённай бальні-цы Ю. Р. Бяляевым, зроблены са звычайных кароніў дрэў, Наждак, сцязорык — васьм, ба-дай, і ўвесь інструмент умель-ца.

Пачарнеўшыя ад часу кар-оньчыкі, быццам у руках на-раўніка ператварыліся ў пту-шак, звар'ю, склаўся цэлы кам-пазітыв. Тэматыка творчасці Ю. Р. Бяляева надзвычай раз-настайная. Тут і вырабы на тэ-

мы вядомых баек, казак, папу-лярных літаратурных твораў, і работы-жарты: «Як заць з во-жыкам бегалі на выперадкі», «Салавей-разбойнік», «Дыска-бол», «У Маскву па шаўбы», «Поаветэй».

Птушані, якое толькі што вы-лупілася з яйка, сустрапа чар-вяка і застыла здзіўлена — ра-бота «Хто ты?» Кабыла ла-шчыны жарабі — «Мацярыст-ва». Смешна паглядаючы адна на адну, вядуць паміж сабою «размову» свайкіны птушкі — «Адкрыццё».

Яшчэ на Далёкім Усходзе,

куды Юрый Грыгоравіч пры-ехаў працаваць пасля закан-чэння Гродзенскага медыцын-скага інстытута, ён захапіўся вырабамі. Аднойчы знайшоў карважыну, пакрыццў у руках, сее-го падпаўну — атрыма-лос птушка. З гэтага і пачалося.

Вяртаючыся ў родныя мясці-ны, малады ўрач вёз з сабой сотні дзе работ і... кантэйнер карваж. З іх і майструе Ю. Р. Бяляев свае вырабы, аддаючы любімому занятку амаль — увесь вольны час, увоздзячы гледачоў у чаровны свет прыроды, рус-кай казкі, абуджаючы ў іх добрыя пачуцці.

К. БАЛАТЭВІЧ,
кар. БЕЛТА.

«Літаратура і искусство» — орган Министер-ства культуры и правлений Союза писателей БССР, Минск.

«ЛИТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Заха-рава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, на-месніца галоўнага рэдактара — 33-25-25, адзна-нага санратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палі-тычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-22-04, аддзела крытыкі і біб-ліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музы-кі — 33-21-53, аддзела вылучэнчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, ад-дзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і маса-вай работы — 33-24-62, выдавецтва — 22-51-62, бухгалтэрыі — 22-50-00.

Рукапісы рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Хведар ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Барыс БУР'ЯН, Анатоль ГРАЧАНІКАУ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Ігар ДАБРАЛЮБАУ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Аляксандр КАПУСЦІН [намеснік галоўнага рэдактара], Уладзімір НЯФ'ЕД, Віктар ПРАТАСЕНЯ, Іраіда САНКОВА, Мікола ТКАЧОУ, Юлія ЧУРКО, Віктар ШЫМУК [адказны сакра-тар], Рыгор ШЫРМА.